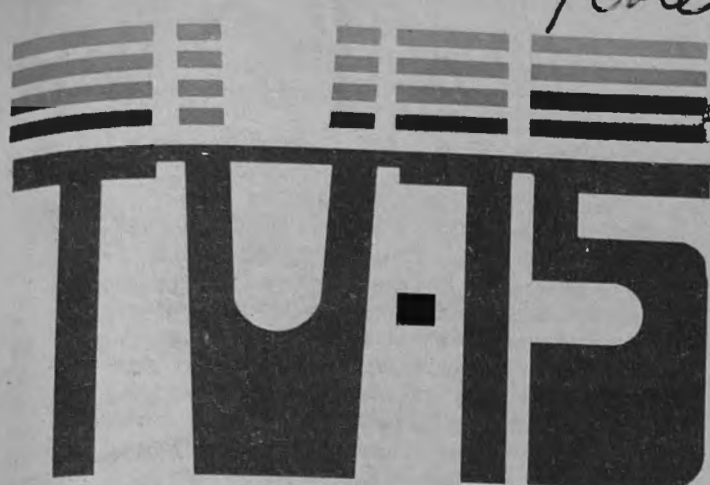

celih borčevske organizacije

ločinci ni!

kušajo narodno-
rekvalificirati
Druzi

Cena: 10 din

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurlirsko postajo v Občlah v dolini
med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Na podlagi pravilnika in kriterijev Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije o podeljevanju plaket ZZB NOV Jugoslavije, ki se podeljujejo ob Dnevu borca, žirija predsedstva Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije za plakete ZZB NOVJ objavlja **Razpis plaket zveze združenj borcev NOV Jugoslavije za leto 1990.**

Plakete ZZB NOV Jugoslavije se podeljujejo zaslužnim posameznikom, društvom, ustanovam, podjetjem in drugim organizacijam za njihov izjemen prispevek pri

Str. 8: Kaj vse skuša grof Tolstoy prikriti

Str. 10: Devetdeset težkih let za Bico

S. Lev.

Človekove pravice – temelj posameznika in družbe

»Spoštovanje in učinkovito varstvo elementarnih človekovih pravic in svoboščin sta trajna zahteva takomenovanega malega človeka, ki je vsem velikim in lepim besedam navkljub prepogosto le neboljen predmet nosilcev fizične, politične, ekonomske ali kakšne drugačne družbene moči,« je zapisal v uvodu k letnemu poročilu Sveta za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin pri RK SZDL dr. Ljubo Bavcon, ob nedavni tiskovni konferenci pa je o dveh letnem delovanju tega sveta (upoštevajoč tudi čas njegovega nastajanja), izrazil pohvalne in zahvalne besede socialistični zvezi, ki je razumela potrebo časa in ga ustanovila, ter mu omogočila nemoteno delovanje. Svet si je že na samem začetku začrtal kar natančen obseg delovanja. Zavedal se je, da ni in ne more biti nikakršen organ oblasti, ki bi ljudem podeljeval njihove pravice, razsojal ali odločal. Kljub temu pa je v tem času opravil veliko nalogo z nenehnim opozarjanjem javnosti in vseh pristojnih organov na očitna neskladja med ustavnimi načeli (v katerih so bila že vgrajena načela mednarodnega prava s področja človekovih pravic) in zakonodajo, poleg tega pa seveda z opozarjanjem na prakso organov, katerim je zaupano odločanje o človekovih pravicah in svoboščinah. Ne le, da je svet v času svojega obstoja upravičil svoje konstituiranje, ampak je na prenekaterih področjih prebudil našo dremavo in spavivizirano zavest do te mere, da se danes v širšem obsegu zavedamo pomena človekovih pravic kot temeljnih pravic v civilizirani družbi.

Res je sicer to, na kar opozarja dr. Danilo Türk, da so dandanes v tej državi vsi polni lepih in donečih besed o demokraciji in človekovih pravicah, pri čemer pa je morda celo težje kot prej prepoznati tiste, ki resno mislijo.

V tem oziru je soglasna ugotovitev članov Sveta za človekove pravice in temeljne svoboščine (na seji v januarju 1990) o možnostih delovanja v SZDL, ki so jih imeli, tem

bolj hvale vredna, saj ni treba poseči dlje kot dobro leto in pol nazaj in se spomniti, da so bili zametki tega početja »na robu dovoljenega«, (kot je zapisal dr. Bavcon).

Delovati globalno in hkrati v pomoč posamezniku ni majhna naloga. Je pa takšna, ki se zavezuje svojim temeljnim principom, zato moramo danes tudi za prihodnje delovanje kakršnega koli organa na področju človekovih pravic, gledati na to delo v dveh smereh: prva je tista, ki zadeva ustavno-pravno ureditev, druga pa se obrača k posamezniku, kar ne pomeni, da je prva pomembnejša od druge. Zato ju sedanjí Svet pri SZDL tudi »v paketu« polaga kot nalogo in torišče novih prizadevanj v »zapuščino« novemu organu – ki naj bi bil konstituiran kot samostojno in neodvisno, pluralistično sestavljeno telo pri slovenski skupščini. Slednje, ne dvomimo, bo sestavljeno tako, da bo uživalo zaupanje vseh, moralo pa se bo v prvi vrsti zagristi v gradiva in predloge za razpravo o novi ustavno-pravni ureditvi in zagotavljanju varstva človekovih pravic s temeljnimi svoboščinami. Za takšno delo bo imelo solidno podlago, saj je temeljne obrise v osmih tezah pripravil že sedanjí svet pri SZDL in jih bo poglobljal, razlagal ter naslavljal na ustrezne organe tudi še do oblikovanja novega (skupščinskega?) organa na tem področju.

Čas in priložnost sta, da vsaj v najboljši skopih besedah orišemo teh osem tez glede nekaterih bistvenih vprašanj človekovih pravic v ustavi: prva predvideva povsem kratko preambulo k jugoslovanski ustavi, brez ideoloških okrasov, zato pa z zapisano mislijo o tem, da so temeljne človekove pravice in svoboščine človeku prirojene in izhajajo iz njegove človeške biti, kakor spada med človekove pravice tudi samoodločba narodov.

Človekove pravice, piše v tezah Sveta, morajo biti določene v prvem poglavju ustave, kot osnova za celotno nadaljnje besedilo, zapisana pravica do samoodločbe narodov pa je podlaga za graditev federativne

Ob vsestranskih razmišljanjih o ponovni združitvi Nemčij in dogajanjih v Vzhodni Evropi je bil najpomembnejši mednarodni dogodek preteklih dni vsekakor izpustitev južnoafriškega črnega voditelja Nelsona Mandele. Legendarni voditelj Afriškega nacionalnega kongresa je prišel iz zapora po 27 letih. Zdaj ga čakajo pomembne naloge, ko bo moral s politično modrostjo dokazati, da je sposoben tudi kot politik strniti vso južnoafriško črnsko skupost. Za zdaj se še previdno izogiba temu, da bi prevzel morebitno takšno vlogo in predvsem poudarja svojo neomajno pripadnost kolektivnemu vodstvu ANC. Toda že v svojih prvih javnih nastopih na prostosti je pokazal, da se zaveda vseh težav v poapartheidskem obdobju, predvsem pa na poti do njega. Menda se je zavzel za spravo v Južni Afriki, pri čemer pa je hkrati ošvrknil tako črnsko skupnost kot belske oblasti. Dejal je namreč, da pogajanj ni mogoče izrabiti za zavlačevanje in ohranitev belske nadvlade, hkrati pa svoje črne brate opozoril, da je na njihovi strani še preveč nasilja. Ni kaj, vsem v Južni Afriki se zdaj ponuja priložnost, da po svoje prispevajo k temu, da bodo vsi skupaj po mirni poti spremenili podobo svoje domovine, kar tudi povečuje njihovo odgovornost za to. Sicer pa Mandele ne priznavajo za nespornega voditelja črnske večine samo v Južni Afriki, pa če to sam hoče ali ne, temveč ga tako sprejemajo tudi po svetu, kar kažejo številna povabila, ki jih je dobil že v prvih dneh po izpustitvi. Med drugim sta ga povabila tudi ameriški predsednik Bush in britanska premierka Thatcherjeva, nekdanji kandidat za ameriškega predsednika in vodja temnopoltih Američanov Jackson pa ga je že obiskal v Sowetu. Njuno srečanje je tudi na zgornji fotografiji.

ureditve. Nekatero določbo o človekovih pravicah terjajo v normativnem delu ustave določitev mehanizma za njihovo izpolnjevanje, temeljnega pomena pa je tudi izhodišče o človekovih pravicah kot poglavitnem merilu za sprejemljivost zakonskih predpisov, še posebno pa je to pomembno za kazensko zakonodajo (potrebno temeljite preнове, tudi v duhu zakonov o tisku, društvih, potnih listih...). Predpisi morajo skozi novo ustavo v prvi vrsti ščititi človeka, ne pa trenutnih interesov države, opozarja Svet za človekove pravice in niza dalje: vrsto vpra-

šanj s področja neodvisnosti sodstva, sodnega varstva človekovih pravic (instančnega principa), novih pristojnosti ustavnega sodišča (v zvezi s človekovimi pravicami), določbe, ki naj bi predpostavila merodajnost mednarodnih norm v primeru kolizije z domačimi tozadevnimi normativnimi akti. Končno opozarja tudi na temeljni pomen ustavne določbe o svobodi zbiranja in svobodi združevanja, ki mora biti tudi pravica do svobode političnega združevanja, sicer politični monopoli ne bodo odpravljani.

B. Ž. J.

Naročnikom

V januarju ste prejeli položnice za plačilo naročnine za TV-15 za prvo trimesečje letošnjega leta. Doslej sta naročnino poravnali dobri dve tretjini naročnikov. Ker bomo lahko nemoteno izhajali samo, če nam boste naročnino redno poravnali, prosimo vse tiste, ki tega še niste storili, da naročnino za prvo trimesečje čimprej poravnate. Hvala!

Uredništvo

Medtem ko smo se pri nas v minulih dneh veselili lepega in razmeroma toplega vremena (morda z izjemo turističnih delavcev v zimskih turističnih krajih in smučarjev) pa so se drugod po Evropi otepali pravih vremenskih katastrof. Poplave po obilnem deževju ponekod, in spet drugje visok снег, so povzročile kar precej škodo. Na sliki levo reševalci pomagajo družini iz Ruffieua, ki jo je bila prizadela poplava reke Rhone v Franciji, na zgornji sliki pa Švicar iz Davosa pred svojo hišo odmetava снег, ki je v tem švicarskem smučarskem središču povzročil pravo zmedo.

Jugoslavija – na obrobju sveta?

Zvezni sekretar za zunanje zadeve Budimir Lončar je imel samo v lanskem letu 343 delovnih srečanj z zunanjimi ministri, šefi držav, predsedniki vlad in drugimi visokimi funkcionarji devetdesetih držav. Ta podatek, s katerim je postregel Budimir Lončar sam na nedavnem pogovoru z novinarji, bi na prvi pogled sicer kazal, kot da je Jugoslavija v središču pozornosti in diplomatske aktivnosti sveta – toda ali je res tako? Številna dejstva kažejo žal prav nasprotno, predvsem pa, da postaja Jugoslavija vse bolj nezanimiva in porinjena na obrobje političnega dogajanja v svetu in v Evropi. Najnovejši dokaz za to je, da se je ameriški zunanji minister James Baker ob svoji zadnji evropski turneji, v okviru katere je obiskal Češkoslovaško, Sovjetsko zvezo, Romunijo in Bolgarijo, Jugoslaviji na široko izognil. Ali pa izjava ameriškega senatorja Pressleja: »še nedolgo tega smo na Jugoslavijo gledali kot na vodilnico v vzhodni Evropi toda nedavni dogodki kažejo, da postaja v vzhodni Evropi negativna izjema...«

Po vrhunskem srečanju neuvrčenih v Beogradu, ki je že samo po sebi prineslo nekaj sprememb naši dokaj okostenelih in enostranskih pogledov na samo gibanje in v tej zvezi tudi nekaj naših prizadevanj, da bi ga preusmerili in posodobili, pa je Jugoslavija vendarle pokazala določene aktivnosti, ki dajejo upanje, da se bomo morda le otrsli starih predsodkov, postali bolj elastični in tudi našo zunanjo politiko posodobili in prilagodili sodobnim političnim procesom v Evropi in svetu. Tako smo konec lanskega leta končno vzpostavili diplomatske odnose z Republiko Korejo, začeli malo bolj resno obravnavati vprašanje vzpostavitve diplomatskih odnosov z Izraelom, predvsem pa pokazali tudi več konkretne aktivnosti za vključevanje v Evropo in njene integracijske procese.

Priznanje Republike Koreje in navezava diplomatskih odnosov z njo pomeni brez dvoma določen napredek v naši zunanji politični orientaciji, saj kaže, da smo v določenem smislu le presegli razne ideološke predsodke in se začeli tudi vključevati v čedalje izrazitejše svetovne tokove dezideologizacije zunanje politike. Hkrati s tem pa je utegnila Jugoslavija, kot predsedujoča v gibanju neuvrčenih, v stikih z obema Korejama odigrati določeno vlogo

go tudi v prizadevanjih za morebitno združenje ali vsaj približevanje obeh korejskih držav.

Očitno mnogo bolj zapleteno in nejasno pa je še vedno vprašanje ponovne navezave diplomatskih odnosov z Izraelom.

Če bi hoteli v tem pogledu narediti določeno primerjavo z Republiko Korejo, je treba ugotoviti, da smo se za navezavo stikov z njo odločili takorekoč čez noč in brez predsodkov, da pa so ti predsodki, kar zadeva Izrael, še vedno prisotni in odločilni. Vsaj pristojna organa, kot sta državni sekretariat za zunanje zadeve in odbor za zunanjo politiko zveznega zbora zvezne skupščine vsaj za zdaj menita, da še ni pogojev za skorajšnjo obnovitev diplomatskih odnosov z Izraelom.

Določeni napredek v tem pogledu je bil storjen sicer že z navezavo pogovorov z Izraelom o tem vprašanju, predvsem pa z dejstvom, da so lani tudi v zvezni skupščini večkrat razpravljali o možnosti navezave diplomatskih stikov z Izraelom, vendar pa je žal prevladalo bolj ali manj dvomljivo stališče, češ da je Jugoslavija tista, ki je bila vedno pripravljena na obnovitev diplomatskih odnosov z Izraelom, in da izraelska vlada doslej še ni storila ničesar, da bi »omogočila uresničiti naše nedvoumne želje po normalizaciji medsebojnih odnosov, seveda v okoliščinah in na način, ki je v skladu z našimi interesi in dostojanstvom«.

Brez dvoma je res, kar je po svojem nedavnem obisku v Izraelu dejal predsednik jugoslovanske medparlamentarne unije dr. Miran Mejak, da sta namreč kljub določenemu napredku pri odpravljanju medsebojnih nesporazumov, obe strani pokazali doslej premalo pragmatizma in premalo razumevanja za stališča drugega. Res pa je tudi, da Jugoslavija še kar naprej vztraja pri nekakšnih obveznostih, ki jih ima v tem pogledu do arabskih držav in gibanja neuvrčenih in do že 23 let starega dogovora med neuvrčenimi, ki pa se ga številne neuvrščene države že davno ne držijo več ali pa ga tudi nikoli niso upoštevale. Madžari na primer, ki so pred kratkim obnovili diplomatske stike z Izraelom, so se v tem pogledu pokazali mnogo bolj elastični in mnogo manj ideološko obremenjeni od nas in so nas kot že na številnih drugih področjih spet enkrat prehiteli.

Še največ je bilo v zadnjem času storjenega za naše odpiranje

v Evropo in vključevanje v njene integracijske tokove, čeprav nas tudi tu nekatere vzhodnoevropske države, na primer Madžarska, krepko prehitujejo. Med konkretnimi koraki za institucionaliranje naše povezave z Zahodno Evropo naj omenimo predvsem našo kandidacijo za pridružen status v Evropski skupnosti, za vstop v cono svobodne trgovine z državami EFTA in za pristop k OECD-ju, predvsem pa tudi našo formalno vlogo za polno članstvo v Svetu Evrope. Ne gre namreč pozabiti, da je Jugoslavija že od nekdaj poudarjala, da se želi približati Evropi in vstopiti v njene integracije, da pa se nismo mogli ali hoteli odločiti tudi za ustrezne konkretne korake. Brez dvoma pomeni v tem pogledu prelomnico deklaracija o vključevanju naše države v evropske integracijske procese, ki jo je na predlog slovenskih delegatov 17. januarja sprejela zvezna skupščina in skoraj bi si upali trditi, da je bilo v zvezi s približevanjem Jugoslavije zahodni Evropi in njenim integracijskim procesom v zadnjih nekaj mesecih narejeno več kot prej v nekaj letih. Tudi zato, ker kaže, da smo končno le spoznali, da je lahko naše približevanje k Evropi uspešno samo, če bo potekalo po naslednjem vrstnem redu – Svet Evrope, EFTA in Evropska skupnost in če bomo imeli v tem pogledu tudi natanko izdelano strategijo, kot jo imajo na primer Madžari. Te pa žal še vedno nimamo.

Za polnopravno članstvo v Svetu Evrope je treba namreč izpolnjevati tudi določene pogoje, ti pa so – spoštovanje človekovih pravic, pravna država, večstrankarski sistem in svobodne volitve. Ob nedavnih obiskih Anteja Markovića v Davosu in Budimira Lončarja na zasedanju evropskega ministrskega sveta v Strasbourgju smo sicer slišali mnogo zatrdil in obljub o pozitivnih spremembah, ki da se v tem pogledu dogajajo ali se bodo dogodile v Jugoslaviji, toda svet takšna zatrdila in obljube tudi zelo kritično ocenjuje. Tu pa Jugoslavija žal na izpitu pade. Ne samo zaradi Kosova, ampak tudi zato, ker se dobesedno ignorantsko obnaša do podpisa raznih evropskih konvencij. Obljubljam o sicer, da jih bomo v kratkem podpisali kar okrog štirideset in tako nadoknadili zamujeno. Seveda pa ne gre samo za podpis posameznih konvencij, kot je na primer evropska konvencija o človekovih pravicah, ampak predvsem za to, da njihove norme vnesemo tudi v našo zakonodajo in se po njih tudi ravnamo. Še zlasti v tem pogledu pa je skorajšnji vstop Jugoslavije v Svet Evrope dejansko odvisen predvsem od nje same.

Na Vzhodu veliko novega

Na začetku leta 1990 se dogodki v Evropi medsebojno kar prehitujejo. Državljanška vojna na Kavkazu v SZ, dvogovor gluhih med Mihailom Gorbačovom in Litvančji, poljsko slovo od marksizma, vzpon in padec moči v DR Nemčiji in Romuniji, nemiri v Bolgariji zaradi manjših, vse to priča, da so celotno sovjetsko vplivno območje in SZ samo zajeli veliki premiki.

V Kremlju se je Mihail Gorbačov umaknil nekam v tišino dvorca in pripravil sejo vrhovnega sovjeta, posvečeno krvavim januarskim dogodkom v Azerbajdžanu in Armeniji, vendar pa tudi v Tadžikistanu. Zelo verjetno je, da se bo ožen iz Bakuja razširil tudi na Uzbekistan in Kirgizijo. Vsi pričakujejo od šefa sovjetske države in partije, da bo »neka storil«, nekaj takšnega kar bo videti in čuti, nakar bodo vse pregledali pod devetimi mikroskopi. Vsi so bili polni pobud, vsi so nekaj govorili in predlagali, nato pa kot že po običaju začeli opravljati in očitati. Vsi priznavajo, da ima Gorbačov vso oblast v državi v svojih rokah, toda ko spregovorijo o predsedniškem sistemu, potem odkrito izražajo bojazen, da predsednik po naključju ne bi dobil preveč oblasti in okrnil pravice parlamenta.

Dogodki so usodni tako za SZ, kakor tudi za njenega voditelja Mihaila Gorbačova. Če se bosta dve zakavkaški republiki pobotali, potem se bo hitreje zacelila marsikatera sovjetska rana. Prevladuje prepričanje, da Gorbačov pospešeno išče formulo za rešitev položaja in se pri tem posvetuje tako s sodelavci, kakor tudi predstavniki sprtnih republik.

Dogovoriti se je treba o Litvi, kjer se je začela neke vrste mirna revolucija, temelje-

ča na legalističnem dokazovanju, da so bile Litva, Letonija in Estonija pred pol stoletja nezakonito priključene k SZ, zato jih to dejstvo ne zavezuje, da so dolžne ostati v federaciji. Nastale so ljudske fronte kot močne politične sile. Začutile so kam je vredno širiti »obalbski sindrom«. Graditi ga je treba na drugih zgodovinskih in psiholoških osnovah, nakar bo centru zaradi širjenja fronte veliko težje držati vse v pesti.

Tednik »Novoje vremja« je opozoril tudi na dogajanja v neposredni bližini SZ. Zaradi razvoja dogodkov predlaga sovjetski vladi naj odpokliče svoje veleposlanike iz vzhodnoevropskih socialističnih držav, ker so po mnenju časopisa neprimerni za vzpostavljane dialoga s spreminjenimi strukturami v nekdanji tako zvestih zavezniških državah. Veleposlaniki niso bili dorasli zasuku, kakršen jih je presenetil v vzhodni Evropi v novjšem času. Tja je vlada pošiljala partijske ljudi, ne pa diplomate. Niso iskali stikov z inteligenco in svobodnimi ljudmi, temveč s partijskimi vrhovi zaradi česar do zadnjega trenutka niso obveščali svoje vlade o tistem kar se je napovedovalo in bližalo.

Zdaj so na Češkoslovaškem izključili iz partije bivše vodilne osebnosti, še posebno pa skupino, ki je pristala na intervencijo sil varšavskega sporazuma avgusta 1968 na Češkoslovaškem. Z izključitvijo Gustava Husaka iz partije je CK tamkajšnje partije dokončno obračunal s preteklostjo. Obenem pa je CK opozoril na neupravičeno gonjo, ki se je začela proti komunistom v češkoslovaški družbi ter ponovil, da se je odločil za metodo dialogov in kompromisov z drugimi poli-

tičnimi silami pri reševanju družbenih vprašanj.

Ta posebnost v Češkoslovaškem družbenem dogajanju utegne povzročiti težave predsedniku Vaclavu Havelu med obiskom v ZDA. Je prvi češkoslovaški predsednik, ki je uradno na obisku v ZDA v sedmih desetletjih, ki so minila odkar sta dve državi vzpostavili diplomatske odnose. »Ne gremo prosjačiti«, je dejal Havel in se s tem postavil v bran možnim namigom, da lahko kaj več pričakuje od ZDA potem, ko bodo člani Češkoslovaške partije povsem izrinili iz družbenega dogajanja. Da Američani resno mislijo s temi neizgovorjenimi svarili pričajo razočarani obrazi nekaterih vzhodnoevropskih politikov, ki so v mesecih ob prelomu desetletja uradno potovali v Washington in niso skrivali samozavesti. Celó Lechu Walensi je upadel optimizem potem ko je imel »za seboj« ameriško turnejo.

Vaclav Havel je že bil v ZDA, vendar prej, preden je postal predsednik. Leta 1968 je bil nekaj mesecev v New Yorku in drugih ameriških mestih, ko se je vrnil v domovino pa so ga tam čakale zadušena praška pomlad ter invazijske sile varšavskega pakta. Vaclav Havel je postal disident.

V Romuniji so po dolgih protestih zamenjali obrambnega ministra, vendar se položaj še ni umiril, bivši disidenti zahtevajo ustavitve pomoči novemu režimu, madžarska manjšina podi romunske učence iz mešanih razredov, opozicija pa zahteva preložitve svobodnih volitev. Čeprav sta minila že dva meseca od zmage »demokratske revolucije«, je še vedno težko definirati osnovna obelježja političnega življenja, protislovne procese na političnem prizorišču sosednje države.

Po »samoukinitvi« KP Romunije se je v političnem življenju države pojavilo že 45 raznih strank, združen in gibanj. V njih so se organizirali

Človekove pravice čedalje bolj v ospredju (2)

Velik napredek v Vzhodni Evropi

Ustanov in mehanizmov za uresničevanje človekovih pravic je kar precej. Najprej je tu Organizacija združenih narodov, ki je do sedaj tudi sprejela največ listin o tem. Članice ZN so že potrdile 34 mednarodnih pogodb (od teh 22 pod okriljem generalne skupščine), devet konvencij (v glavnem v okviru mednarodne organizacije dela) ter tri pogodbe (v okviru UNESCO). Poznavalci opozarjajo zlasti na pomen mednarodne pogodbe o državljanskih in političnih pravicah in tako imenovanega opcijskega protokola (ki ga Jugoslavija žal še ni podpisala). Opozarjajo še na mednarodne pogodbe o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter na posebne pogodbe o boju proti suženjstvu, apartheidu, genocidu in mučenju. Pomembna sta tudi dokumenta, ki opredelujeta »status žensk« ter »status otrok«; slednjega so v Združenih narodih sprejeli novembra lani. Seveda pa je najpomembnejša splošna deklaracija o človekovih pravicah, ki so jo sprejeli desetega decembra 1948 kot temeljno, okvirno listino o človekovih pravicah.

Med ustanovami, ki se ukvarjajo s problematiko človekovih pravic, omenimo najprej Ekonomski in socialni odbor generalne skupščine (ECOSOC), ki ima za človekove pravice več pomožnih teles – med njimi komisijo za človekove pravice, podkomisijo za varstvo manjšin, komisijo za socialni razvoj ter še

komisijo za preprečevanje kriminala. Sem sodita tudi dva operativna organa: center za človekove pravice v Ženevi in center za socialni razvoj in humanitarna vprašanja na Dunaju, kot nekakšna posebna oddelka sekretariata Združenih narodov.

Vse več je tudi nevladnih organizacij, ki pa so celo

v Združenih narodih vse bolj upoštevane. Med njimi je najbolj znana in tudi najbolj vplivna Amnesty International. Za nas je pomembno, da zelo aktivno opozarja tudi na položaj na Kosovu. Njeno zadnje poročilo med drugim trdi, da je v Jugoslaviji okrog 700 političnih zapornikov, med njimi zlasti veliko Al-

bancev. Meni tudi, da obravnave pred sodišči bržčas niso najbolj »korektni«, da so razmere v preiskovalnih zaporih »vprašljive«, da so slabe tudi razmere pri prestajanju kazni. Poročilo pa predvsem poudarja, da je v preiskovalnih zaporih in v zaporih »vz nemirljivo« visoko število mladih.

Večina listin, ki se nanašajo na človekove pravice, je v bistvu neposredno povezanih s temeljnimi dokumenti Združenih narodov, posebno še z njihovo Ustanovno listino, ki med drugim poudarja, naj »ZN potrdijo vero v temeljne človekove pravice, v dostojanstvo in vrednost človekove osebnosti, v enakopravnost moških in žensk, kakor tudi v enakopravnost narodov, velikih in malih«. Politični in pravni stebri listin o človekovih pravicah pa so že omenjena splošna deklaracija (sprejeta decembra 1948. leta), evropska konvencija o človekovih pravicah (podpisana leta 1950 v Rimu) in regionalne listine, ki jih pripravljajo za afriško celino in za Latinsko Ameriko.

Vidno mesto pa so si tokrat z dvema listinama zaslužili tudi neuvrščeni, in sicer s tisto, ki potrjuje »načelo nedeljivosti in vzajemne povezanosti vseh pravic« (skratka državljanskih, političnih, ekonomskih, socialnih in kulturnih) in z listino o »pravici do razvoja«, ki so jo Združeni narodi sprejeli na 40. zasedanju. V obeh primerih gre za pomembni listini, ki izhajata predvsem iz načela enakopravnosti med velikimi in malimi, med bogatimi in revnimi, med razvitimi in manj razvitimi.

Velike pozornosti je deležna tudi listina o tako imenovani »človekovi razsežnosti« (edina te vrste na svetu), ki je temeljna pridobitev KVSE. V njej so v bistvu združeni moralni, politični in državljanski elementi. Podpisniki so z njo opredelili človekove pravice kot izhodišče vsega življenja, dogajanja in razvoja.

Sovjetska zveza je na spremembo svoje politike opozorila tudi s sklepom o »legitimitnosti problematike človekovih pravic«, ki v bistvu pome-

ni deideologizacijo tega področja.

Ob vsem tem pa je svetovna podoba človekovih pravic v glavnem naslednja: na Zahodu so še zmeraj praznine (ena prvih je odnos med belci in črnci v Združenih državah), ustavne in zakonske listine pa so večinoma na zadovoljivi ravni. Razen, kajpak, na nekaterih območjih, kakršno je na primer Latinska Amerika. Vzhodna Evropa doživlja dragoceno evolucijo, domala presenetljiv napredek.

Med neuvrčenimi pa je še zmeraj, kakor pravijo tudi v Združenih narodih, zmešnjava. Dokumenti nekaterih držav so sprejemljivi, drugi ne (Uganda, Etiopija itd.), v glavnem pa poznavalci opazajo ogromne razlike med načeli in prakso. Pogosto gre za moralno vprašanje resničnega uveljavljanja človekovih pravic.

Kako pa je v Jugoslaviji in pri njenih sosedah? Za Avstrijo v glavnem ni priporočljivo (koroška manjšina je tu pa tam omejena, vendar očitno ne z namenom, da bi iz tega

od prikritih komunistov do bivših političnih beguncev, ki so se vrili v domovine ne le »zahodnimi demokracijami«, temveč tudi z upoštevanjem vrednim kapitalom, ki bi ga utegnili vložiti v razvoj gospodarstva. Težko je v takšnih okoliščinah reči, kdo ima v Romuniji res oblast v rokah, še težje pa je napovedovati nadaljnji razvoj Romunije. Fronta, ki je nastala obenem z revolucijo, poskuša zgladiti »brezvlaščeno« nastalo takoj po dnu, ki je nastalo takoj po padu diktature, opozicija pa jokuje, da kontrola fronte v državi kar najbolj oslabi, saj vedo, da se s tem odpira prostor za njihovo učinkovitejše delovanje. V prizadevanju za vzpostavitev reda v državi pa fronta in sedanje romunsko

vodstvo delata napake, ki jih drugi izkoriščajo v boju za oblast. Takoj za fronto leti največ kritike na romunsko vojsko. Armada je glavna opora fronte, zato enemu delu oficirskega kadra očitajo, da se vlinja politiki fronte. Tako nespravipljivi so bili Romuni v trenutku, ko bi morali na dan z jasno besedo, da niti obiska ameriškega zunanjega ministra Bakerja niso mogli obrniti v prid svoji razmajani in obubožani državi.

Bolgarija se je precej zamerila demokratičnemu svetu, ker tudi po odhodu stare garniture s Todorjem Živkovom na čelu ni storila nobenega koraka v prid manjšinam na svojem ozemlju. Veliko očitkov je letelo zaradi nasilnega

izseljevanja prebivalstva turškega rodu, nato pa se je oglašil novi partijski sekretar Aleksander Lilov in spregovoril o prebivalcih pirinskega dela Bolgarije, Makedoncih. V intervjuju za najbolj poslušano domačo oddajo »Horizont« je dejal, da se je vrnil s pirinskega dela države. Na vprašanje, če je makedonsko vprašanje morebitno jabolko razdora v predvolilnih spopadih je Lilov odgovoril: »Prepričan sem, da pirinski narod ne bo dovolil nobenih manipulacij s svojimi nacionalnimi čustvi«, ki da so kategorično bolgarska. Radijska postaja je oddajala sestavila še iz drugih prispevkov, med katerimi je bil tudi članek beograjskega dopisnika bolgarskega partijskega glasila. Dopisnik

Enčev je poslušalce opozarjal, da je »Jugoslavija tista, ki znova načenja vprašanje Makedoncev«.

Ni samo bolgarsko razmišljanje nevarno za utrjevanje demokracije v državah, ki so se otresle enopartijskega sistema. Ni brez nevarnosti tisto, kar se dogaja v DR Nemčiji. Antikomunizem vse bolj prerašča celo v neonacizem, v divjanje pretepačev, ki se zgledujejo po hitlerjevskih hordah iz tridesetih let. Madžari in Poljaki so svoje partije čez noč spremenili v socialno-demokratske ali socialistične stranke, spet drugje v vzhodnoevropskih državah pa so komunisti prišli skoraj v položaj, v kakršnem so bili kristjani v starodavnem Rimu. Ali bodo morali res bežati v kata-

Obdobje streznitve

Neki komentator je te dni zapisal, da je čas nemškega nacionalnega navdušenja mimo in da je zdaj beseda o denarju. Stavek je nekoliko čimčen, opozarja pa na dve bistveni dejstvi: da je nemška združitev skorajda na pragu, da nihče več ne dvomi o njej in da je samo še stvar časa in »tehnike«.

Da je zdaj na vrsti denar, priča nemška zgodovina. Pristojni opozarjajo na borzni zlom leta 1873, samo dve leti po nastanku nemške države, ali pa na tisto, kar se je dogajalo pred Hitlerjevim prihodom na oblast. Ne gre tudi pozabiti monetarne reforme leta 1948, neposredno pred nastankom ZR Nemčije. Tem računom je treba dodati vroče politične strasti pred »najpomembnejšimi volitvami v zgodovini Nemčije«. Ta zavest je prišla še posebej do izraza prejšnji teden v Bundestagu, kjer je kancler Kohl poročal o razgovorih z Modrowom in pred tem z Gorbačovom v Moskvi. Polemika je bila takšna, da ni bila v čast Nemcem pred tako pomembnim dogodkom, kot je združitev naroda v eni državi.

Ključno vprašanje (za Nemce na zahodu) je, kdo bo plačal ceno za združitev in kakšna bo ta združitev. Kancler Kohl že z naglim uvajanjem monetarne unije (naglico pojasnjuje s katastrofalnim gospodarskim položajem DR Nemčije) izsiliti ustanovitve »socialnega tržišča« v DR Nemčiji. Kancler s svojo politiko odpira pot zasebnemu kapitalu iz ZR Nemčije, ki bi zaradi lastnih interesov prevzel glavno breme ozdravitve vzhodnonemškega gospodarstva. Bonnu s tem ne bi bilo treba seči pregloboko v proračunsko blagajno.

Zavore niso samo finančne narave, o tem ne gre dvomiti. Velika Britanija ima svoje pomisleke zaradi tako neučakanega združevanja dveh nemških držav. Francozi pa tudi pravijo »da«, vendar z zadržki. V Londonu se je ustavil zahodnonemški zunanji minister Genscher in poskušal vplivati na stališče vlade Margaret Thatcherjeve. Znano je, da so na sestanku držav članic pakta NATO in varšavskega pakta v Ottawi, od tam se je Genscher vračal, ko se je ustavil v Londonu, sprejeli formulo: »Štirje plus dva«. To pomeni, da bi morale o nemški združitvi razpravljati obe Nemčiji ter štiri medvojne zaveznice iz protihitlerjevske koalicije: SZ, Velika Britanija, Francija in ZDA.

Dogovor ni bil všeč predsedniku poljske vlade Mazowieckemu, kar je med svojim obiskom v Londonu tudi povedal. Zahteval, da tudi Poljsko povabijo na ta posvetovanja, da bi se jih torej udeležilo sedem, ne pa le šest. Varšava hoče biti – povsem upravičeno – navzoča pri vseh dogovorih, ki se bodo nanašali na poljske meje. »Naše stališče je«, je dejal poljski premier na tiskovni konferenci v Londonu, »da vprašanja varnosti ni mogoče reševati s posredniki«.

Britanska vlada je podprla zahtevo Mazowieckega o podpisu mednarodne liste, ki bi jamčila nedotakljivosti poljskih povojnih meja.

V prizadevanju za pomiritev poljske bojzani je DR Nemčija objavila vsebino več dvostranskih in mednarodnih dokumentov ter avtentične izjave uradnih predstavnikov dveh nemških držav o trajnosti in nespremenljivosti nemško-poljske meje na Odri in Nissi. Dokumente so v skrajšani obliki objavili v zvezi z obiskom vzhodnonemškega premiera Modrowa v Varšavi, neposreden povod za to dejanje pa je oživiljanje nemškega obmejnega vprašanja, kar vzbuja upravičeno bojazen na Poljskem in še v nekaterih vzhodnoevropskih državah. Ob tem še pristavljajo, da kancler Kohl na skupni tiskovni konferenci s premierom Modrowom v Bonnu ni hotel ponoviti jamstev, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb in dvostranskih sporazumov.

Za bistveno pojasnitev okoliščin v katerih bo potekala nemška združitev je poskrbel še enkrat minister Genscher. Zavrnil je zahtevo zahodnonemškega obrambnega ministra Stoltenberga, da se po združitvi Nemčije pakt NATO in »enotne nemške oborožene sile« razširijo tudi na ozemlje sedanje vzhodne Nemčije. »Rešitve nemškega vprašanja ni mogoče doseči s pomikom na vzhod«, je dejal Hans Dietrich Genscher in s tem bistveno ohladil želje prenapetežev, ki se že zbirajo ob plenu, ki ga zanje pomeni DR Nemčija.

n-

Tanki in demonstracije na ulicah Dušanbeja.

kombe, ali pa jih bodo prej kar po vrsti pobesili.

Nastaja vprašanje, zelo upravičeno, ali so nove garniture res izbrale najboljšo pot, najboljše metode in sredstva, da demonstrirajo svojo demokracijo, svoj pohod v družbo svobode in pravice, v svoje novatorstvo. Opravičuje jih morda edinole dejstvo, da so bili vse predolgo pod boljševizmom, to je stalinizmom v rajonu zaslužnjega duha, da bi se lahko res kar čez noč rešili te mračne dediščine in njenih metod.

Veliko lažje je zrušiti staro, kot zgraditi nekaj novega. Ni

delali problem). Madžarsko omenjajo v znamenju zdajšnjih korenitih premikov, v zvezi z Italijo pa organizmi Združenih narodov (kot seno na področju človekovih pravic) omenjajo pojave terorizma in mafijo. O slovenski skupnosti je zaslediti nekaj stvkov v poročilu italijanske delegacije pri Združenih narodih leta 1979; v glavnem navaja, da so problemi (se pravi, da jih je več) v zvezi s to manjšino v reševanju.

Za Jugoslavijo je znano, da je bila zmeraj zelo aktivna v organih Združenih narodov, torej tudi v tistih, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami. Zadnje čase pa je opazno dvoje: da je njena politika precej zbledela (očitno predvsem zavoljo Kosova) in da se ni podpisala nekaterih dokumentov, ki so ključnega pomena za uresničevanje politike človekovih pravic. Ta to spada Jugoslavija po eni strani med tiste dežele, ki so v Združenih narodih sprejele največ listin – osemnajst (pred njo sta samo Švedska in Danska), po drugi strani pa

na primer ni ratificirala Opcijskega protokola, ki zavzuje k izvajanju človekovih pravic (v tem primeru gre za priznanje veljavnosti pritožb posameznikov). Podpisala tudi ni dokumentov, ki zadevajo tako imenovano »apartidnost« (segregacijo) – kakor da bi že takrat računala na kosovski problem – ali pa mučenje.

Trdijo, da so nekateri delegati v Združenih narodih na zasedanju organizacij, ki je bilo decembra lani in je zadevalo položaj v Južni Ameriki, pikro komentirali posege jugoslovanskega delegata Turpurkovskega, češ, kaj govori, ko pa ni položaj na Kosovu nič boljši. Jugoslovanske pobude so bile v preteklosti sicer številne, pa tudi dobre. Bila je pomemben dejavnik v pripravi splošne deklaracije o človekovih pravicah, pa tudi konvencije, s katero so razširili te pravice na nacionalne, etniške, verske in jezikovne manjšine.

Pomembno delo je opravila tudi, ko so pred petimi leti v Združenih narodih spreje-

mali tako imenovano pravico do razvoja in pravico do participacije (v bistvu do neposrednega sodelovanja). Bila je pravzaprav prva država, ki se je v Združenih narodih zavzela za dokument o razvoju znanosti in tehnologije, ki so mu pozneje dali naslov Vpliv znanosti in tehnologije na človekove pravice. Ta listina je dragocen prispevek k zapolnjevanju prepada med Severom in Jugom.

Jugoslavija je bila aktivna tudi v KVSE, pa čeprav zadnje čase tudi v tej ustanovi ugotavljajo, »kako velike so razlike, če ne celo nasprotja, med jugoslovansko zunanjo in notranjo politiko«. V Združenih narodih se je število pritožb na račun jugoslovanskih oblasti in zakonodaje v dveh letih kar početrilo. Večidel ji očitajo veliko število političnih zapornikov, problem civilnega sluzenja vojaškega roka, problematičnost kazenskega zakona v zvezi z verbalnimi delikti, vprašanje, kaj pomeni »moralno-politična« neoporečnost v jugoslovanskih zakon-

skih listinah, prav tako zastavljajo vprašanje, čemu razlikovati delovne ljudi od občanov (skratka problem ideologije v ustavnih in drugih temeljnih listinah), naposled pa še opozarjajo na problem izjemno visokega števila kaznivih dejanj, za katere je predvidena smrtna kazen.

Najbolj pa seveda izstopajo prijave o genocidu na račun narodnosti, v tem primeru spet v glavni Albancev na Kosovu. Te prijave večinoma niso bile označene za uradno sprejete, čeprav jih v zadnjem času tako obravnavajo, kar nas bi moralo seveda skrbeti. Dobro pa je, da so pričeli jugoslovanski organi končno odgovarjati na posamezne pritožbe, medtem ko so prej prezirali to pravilo in tako v bistvu pristajali na to, »da je pomanjkanje odgovora pač priznanje«. Prijave na račun jugoslovanske zakonodaje in postopkov se stopnjujejo tudi v agencijah Združenih narodov, zlasti v Mednarodni organizaciji dela, kjer imajo pripombe predvsem na rovašlovite jugoslovanske »moralno-politične neoporečnosti«.

Ugled Jugoslavije (zaradi njene mednarodne vloge v preteklih desetletjih) še ni usodno okrnjen, neprijetne sence pa se le zgrinjajo nad njo. V ospredju je še vedno nevarnost »internacionalizacije« kosovskega vprašanja.

Kaj bi morala storiti Jugoslavija, da bi postala njena mednarodna podoba dejansko demokratična? Predvsem bi morala čimprej podpisati Opcijski protokol o civilnih in političnih pravicah, zmanjšati število deliktov, za katere je predvidena smrtna kazen, vpeljati civilno sluzenje vojaške obveznosti in odpraviti verbalni delikt. Odpraviti bi bilo treba vse sankcije, ki so v bistvu groba diskriminacija različnih političnih mnenj ali pa na primer, načela o slobodnem združevanju.

K sreči pa so v Jugoslaviji pred dvema letoma ustanovili Forum za človekove pravice, ki je pričel sodelovati z mednarodnimi nevladnimi organizacijami (na primer z Amnesty International), s katerimi prej ni bilo nobene pove-

zave, dasiravno gre za ustanove in organizacije, ki imajo pomembno mednarodno težo. Problem nekakšne uradne organiziranosti v zvezi z vprašanjem človekovih pravic pa so zaenkrat rešili tako, da so pri sekretariatu za zunanje zadeve ustanovili posebno medresorno komisijo za človekove pravice. Toda na njen račun so spet pripombe. Marsikje, v tujini so sicer pričrili, da raven tega organa ni takšna, da bi ustrezala pomenu človekovih pravic, poleg tega pa gre za zunanje razsežnosti, medtem ko bi se moral s človekovimi pravicami neposredno ukvarjati kak ugleđen vladni organ. Vnovič je bilo slišati, da v Jugoslaviji še ni navade, da bi se o vprašanju človekovih pravic razpravljalo na primer v zvezni skupščini.

Iskrenejše in doslednejše spoštovanje človekovih pravic bi moralo biti, je slišati v Združenih narodih, najpomembnejši del urejanja jugoslovanske krize.

Miro Kocjan

Ustavo oblikovati strpno in argumentirano

Ustavna dejavnost se je v zadnjih treh letih močno razmahnila in to prvič po letu 1974, ko smo sprejeli zdaj toliko napadano zadnjo ustavo. Leta 1988 smo sprejeli kakih 40 amandmajev k tej ustavi, lansko leto pa so ustavne spremembe sprejeli tudi po republikah in pokrajinah. Že takrat je bilo jasno, da so zaradi številnih družbenih sprememb in pa zaradi velike politične in gospodarske krize omenjene spremembe bile premalo korenite in ne zadostne. Zato je že ob sprejemu teh amandmajev bilo rečeno, da je treba pripraviti in na drugačne temelje postaviti povsem novo ustavo. Iz tega obdobja so zlasti znani pojmi »ustavobranitelj« in »reformisti«, med prve je celo štela Slovenija in sicer ne zaradi tega, ker bi bila

proti spremembam ustave ampak in predvsem zaradi tega, ker so tako imenovani »reformisti«, ki so precej glasni, da ne rečemo celo vplivni v federaciji, tudi danes želeli s hitrimi koraki ne postaviti družbene odnose na nove temelje, ampak v odnose, ki so bili aktualni v ustavi iz leta 1963. Nekaj tega duha je žal tudi v izhodiščih predsedstva Jugoslavije za oblikovanje nove ustave kakor tudi v predlogu zveznega izvršnega sveta za amandmajske spremembe sedanje ustave. Namreč nekatere predlagane rešitve več kot očitno težijo k centralizaciji federacije z zmanjševanjem pristojnosti republik in pokrajin, ki jim jih je dala ustava iz leta 1974.

Sicer pa lahko rečemo, da na ustavnopravnem področju zaradi nenehnega spreminja-

nja najvišjega pravnega akta države, kar najbrž ne delajo nikjer na svetu, vlada prava majhna zmeda. Začel naj bi se postopek za oblikovanje povsem nove ustave, v obtočku so Markovičevi predlogi za amandmajske spreminjanje sedanje ustave, svoje predloge za spremembo sedanje ustave pa sta dali tudi Slovenija in Bosna in Hercegovina. Poleg tega v Sloveniji že teče razprava tako o oblikovanju republiške kot tudi nove zvezne ustave.

Vse to se dogaja kljub spoznanju, da v kriznih časih ni dobro spreminjati najvišjega pravnega akta države. Čeprav je res, da so ustavni okviri iz leta 1974 preozki za sedanje politične in gospodarske reforme pa je najbrž tudi res, da ni države v svetu, kjer bi član parlamenta javno

povedal, da je ustava veljavna, mišljena je ustava iz leta 1974, zločinsko dejanje, kar se je zgodilo na zadnji seji Zveznega zbora Zvezne skupščine. Mirno bi lahko rekli, da je sedanja ustavnopravna dejavnost nepregledna ne le za ljudi ampak tudi za marsikatero strokovnjaka na tem področju. Pri vsej tej zmedbi so še najbolj jasni pragmatični cilji vlade Anteja Markovića, ki je pripravila nova dopolnila k zvezni ustavi. Svoj prejšnji predlog je nekoliko razširila s sprejemljivimi rešitvami, ki se nanašajo na odpravo zemljiškega maksimuma, uveljavljanje svobodnega in prostovoljnega organiziranja, na svobodne, neposredne in tajne volitve, neodvisno sodstvo, umaknila amandma s širšimi pristojnostmi službe državne varnosti, hkrati pa znova ponudila rešitve, ki so bile za Slovenijo že prej sporne. To kaže vsebinsko predlogov, ki zadevajo davčni sistem in davčno politiko, financiranje federacije, širše pristojnosti Zveznega izvršnega sveta, položaj narod-

ne banke Jugoslavije ter na pooblastila pri izvajanju zveznih zakonov. Prej ko slej prevladuje v Sloveniji stališče, da te vladine rešitve, niso v neposredni funkciji gospodarske in politične reforme, še več, z njimi hočejo na hitro spremeniti samo naravo odnosov v federaciji.

Sicer je razumljiva želja vlade, da hoče imeti vse vaje v rokah, vendar mirno lahko rečemo, da se ta vlada doslej ni mogla pritoževati, da ni imela, ne glede na ustavo, dovolj pristojnosti. Prav tako najbrž ni sporno, da bi lahko dobila še nova pooblastila, če jih bo potrebovala za izvajanje politične in gospodarske reforme. To pa bi se dalo urediti z zakoni in za določen čas, ne pa s spreminjanjem ustave. Obstaja namreč upravičena bojazen, da bi kaka druga vlada z drugačnimi usmeritvami, lahko na podlagi ustave taka pooblastila uporabljala tudi za drugačne namene.

Za temeljite spremembe v federaciji in spremembo od-

nosov, ki jih z nekaterimi rešitvami vlada ponuja že zdaj in na hitro, pa je potreben nov strpen in argumentiran pogovor v federaciji, kar Slovenija že lep čas predlaga.

Vse bolj namreč dozoreva prepričanje, da je treba smisel in odnose skupnega življenja v federaciji postaviti na nove temelje. Kaže pa da navdušenja za tak pogovor ni, zato bodo razprave tako okoli amandmajev kot tudi izhodišč za novo ustavo veljale težavnejše. Edini racionalen predlog v takih razmerah pa je, da bi amandmaje sprejemali posamično in ne v paketu, sprejeli pa le tiste o katerih bi bilo doseženo soglasje vseh republik in pokrajin, vsak drug način in sprejemanje amandmajev v paketu bi bilo vsiljevanje tudi nesprejemljivih rešitev. Taka zahteva pa bi onemogočila sprejem tudi tistih določil, ki bi bili nujni za sedanje politične in gospodarske reforme.

Janko Saradjen

Žensko vprašanje je nadstrankarsko

Za enake možnosti gre

Ženske, ki delujejo v svetu RK SZDL za vprašanje žensk, so ob tem, ko se oblikuje nova podoba naše družbe, začutile, da se morajo znotraj nastajajočega pluralizma in novih razmer tudi same organizirati drugače.

V unitarni družbi premo-

sem prenekateri napaka in zavožena vizija, prenešana v stvarnost, ostala manj vpijoča in manj boleča prav zaradi dvojnega garanja žensk. Danes imajo vsi polna usta demokracije, pri tem pa se, menijo ženske, le malokdo ozira na pravice žensk in otrok. Dobro in boljše življe-

nje slednjih pa je seveda pogoj za vsakršen napredek, če se ravnamo k celovitejšim potrebam človeka.

Nervozna razpetost med družino, delom in javnim delovanjem ne obeta nič dobrega za žensko v devetdesetih letih tega mejnega stoletja.

Stvari tečejo zdaj v smeri, ki obeta iz moških narediti »robote ekonomije«, iz žensk pa »stroje za rojevanje vzgojo in domačo oskrbo«, je zapisala iniciativna skupina žensk v razglas za listo neodvisnih, se pravi za listo žensk, ki naj bi kandidirale na prihodnjih volitvah kot kandidatke brez pripadnosti tej ali oni stranki, nadstrankarsko torej, kot je nadstrankarsko tudi vprašanje uveljavljanja in funkcioniranja žensk v vsaki družbi.

Ženske niso zoper evropske delovne standarde, opozarjajo pa, koliko nepredvidenih zapletov in konkretnih

družinskih muk bi utegnili povzročiti že samo prenašanje in nedomišljena odločitev za prehod na celodnevno delovno obveznost. Opozarjajo na že itak visoko stopnjo nezaposlenosti med ženskami, ki bo še naraščala, hkrati pa pogrešajo vsakršnih socialnih programov na tem področju.

Trdijo, da ni res, da družba ne bi premogla denarja za vrtnice, gospodinjske servise, za ustrezne obrate družbene prehrane in drugo, kar bi olajšalo življenje družin in delovnih žensk. Toda, dodajajo, denar se zapravlja, z njim slabo gospodarimo in ga v neizmernih količinah porablja državni aparat ter vojska.

Opozorile so tudi na, v zadnjem času tako naglasen problem upadanja števila rojstev v Sloveniji, ter z njim na prebivalstveno politiko. Ob tem so opozorile, da premnogi premišljevalci in razlagalci

demografske politike pozabljajo, da tega vprašanja v slovenski družbi zagotovo ne bomo mogli začeti učinkoviteje reševati, preden ne bodo zagotovljeni pogoji blagostanja, v kakršnem se bodo družine lahko odločale za več otrok.

Ženske imajo iz preteklosti slabe izkušnje, zato tudi terjajo od tistih (kdorkoli to pač bo), ki bodo zmagali na volitvah, da ustanovijo medresorsko vladno komisijo, ki bo bedela nad uresničevanjem enakopravnosti žensk na vseh področjih. Takšno obveznost je prevzela navsezadnje Jugoslavija že s podpisom ustreznih mednarodnih aktov.

Ženske terjajo, da se tudi na področju njihovega enakopravnega vključevanja v uspešno postmoderno družbo približamo Evropi, za humanejše oblikovanje naše lastne družbe in za človeka

vrčno življenje v njej.

Ženske bodo, so poudarile, na volitvah volile tiste kandidate in kandidatke, ki se bodo eksplicitno zavzemali za: tržno gospodarjenje, za delovno učinkovitost, za ustrezne socialne programe, za demokracijo, ki se začne neposredno med ljudmi, v vsakdanjem življenju, za družbo, odprto v Evropo, ki bo v prvi vrsti nenasilna, ki ne bo uničevala okolja in v hitenju k ekonomskim učinkom ne bo pozabljala na človeka. Zavzemale se bodo tudi za urejanje kmečkega vprašanja in smotno gospodarjenje z zemljo ter za dostojen kmečki standard, za odpravo vseh očitnih in prikritih oblik diskriminacije pri zaposlovanju, napredovanju, strokovnem izpopolnjevanju... Ne zadovoljujejo se s formalno enakopravnostjo – terjajo enake možnosti!

B.Ž. J.

Seminar za predavatelje in organizatorje usposabljanja članov ZRVS

RK ZRVS Slovenije je v petek, 16. februarja, v Postojni in v Pivki organizirala enodnevni seminar za predavatelje in organizatorje usposabljanja RVS. Udeležba je bila zadovoljiva, saj so prišli kar iz 47 občin. To je bil prvi seminar v letošnjem letu, ki je zajemal dokaj pestro problematiko. Po pozdravih polkovnika Stanka Stoparja iz postojnske garnizije in postojnskega župana Tomaža Tušarja je predsednik RK ZRVS Branko Jerkič prisotne seznanil z rezultati raziskave o usposabljanju ZRVS v Jugoslaviji ter z aktualnimi razmerami in z vprašanji preobrazbe organizacije rezervnih vojaških starešin. Izdelati bo treba nov statut in program, ki pa ne bo več izhajal iz usmeritev socialistične zveze in ZK ampak iz opredelitve ZRVS kot samostojno družbene organizacije s posebnimi javnimi pooblastili na področju SLO in DS. ZRVS pa tudi ne bo kolektivni član nobene politične stranke ali zveze.

Tema seminarja je bila mobilizacija temeljne enote, čete oziroma baterije. Starešine JLA iz Postojne so se dokaj dobro pripravili za prikaz mobilizacije, saj le-ta predstavlja prvo strateško zmago, kot je poudaril vodja seminarja polkovnik Dušan Lješević, sicer predsednik komisije za usposabljanje RK ZRVS. Prav zaradi tako pomembne problematike, ki jo predstavlja mobilizacija so jo temeljito obdelali in predebatirali z vseh strani.

Za vse pa je bil nad vse zanimiv obisk in ogled sobnih poligonov v vojašnicah v Postojni in Pivki. V njih se usposabljaajo za streljanje v vseh mogočih razmerah, imajo razna orodja, s katerimi vojaki in starešine vzdržujejo potrebno kondicijo. S temi učnimi pripomočki, ko namesto dragih granat, izstrelijo na stotine kroglic na filmu, v sobnem poligonu, prihrani JLA ogromna sredstva.

In še mnenje enega udeleženca tega seminarja. Aleksander Štampar iz Ormoža je dejal: »Prav je, da se enkrat na leto pred začetkom usposabljanja takole zberemo, vidimo in slišimo ter predebatiramo določeno problematiko in izmenjamo izkušnje. Prikazana vaja v zvezi z mobilizacijo je bila dobro pripravljena. Sobni poligon me je prijetno presenetil. Menim, da bi se pred vsako zahtevno temo s področja usposabljanja morali srečati RVS in to vsakič na drugem koncu Slovenije, da bi hkrati spoznavali domovino tudi po obrambni plati.«

Staš

Programsko volilne konference

Radovljica: V radovljiški občini bodo v februarju v vseh krajevnih skupnostih programsko volilne konference krajevnih organizacij ZZB NOV. V Ljubnem je bila konferenca že v petek, 9. februarja. Člani so spregovorili o delu v preteklem letu, sprejeli program dela za letos in v razpravi predvsem obsodili v nekaterih sredstvih javnega obveščanja ali govorih lažno in nesprejemljivo obrekovanje narodnoosvobodilnega boja, ki ga skušajo nekateri enačiti s tistimi, ki so na strani okupatorja z okupatorjevim orožjem preganjali in morili partizane ter njihove svojce, ki so se borili proti fašistični okupaciji. Na konferenci so izvolili vodstvo in sicer za predsednika Joža Koselja, za tajnika pa Valentina Šveglja.

★

Maribor: Tudi borci krajevne skupnosti Prežihovega Voranca so se že zbrali na letni skupščini. Ta borčevska organizacija je najštevilnejša v Mariboru, saj šteje 308 članov. Njihova povprečna starost je 71 let, 6 članov je nosilec partizanske spomnice. V letu 1989 je umrlo kar 11 članov ZB. Skupščine se je udeležilo 120 članov, precej pa jih je bolnih in onemoglih in se je niso mogli udeležiti. Kljub starosti je še mnogo borcev zelo aktivnih in uspešnih družbenopolitičnih delavcev in brez njih bi si težko predstavljali delovanje naše krajevne skupnosti in njenih organov ter komisij.

Predsednik Stane Bizjak je v svojem izčrpnem poročilu poročal o dejavnostih posameznih komisij in jih pohvalil, saj so sadovi njihovega požrtvovalnega dela vidni povsod.

Člani ZB bodo še naprej skrbeli za bolne in ostarele borce. Prizadevna je bila komisija za ohranjanje in negovanje tradicij NOB. Pripravila je vrsto proslav in spominsko svečanost.

Sonja Golec

★

Novo mesto: Okrog polovica od 82 članov krajevne organizacije ZB NOV na Drski pri Novem mestu se je 15. januarja zbralo na letni konferenci, kjer jim je predsednik Rudi Hrvatini poročal o delu organizacije v minulem letu. Odbor je skrbel predvsem za bolne in prizadete tovariše, za oddih članov in vzdrževanje tovariških vezi. Z zanimanjem so prisluhnili novostim v pokojniškem in invalidskem zavarovanju ter o usklajitvah pokojnin, zelo pa so se zanimali tudi za potek priprav na spomladanske volitve.

O tem, kakšno bo delo zveze borcev kot organizacije s posebnim statusom v okviru socialistične zveze vnaprej, je zbranim govoril Ivan Somrak, predsednik občinske organizacije ZB. Tudi borčevska organizacija je predlagala nekaj svojih kandidatov na liste za aprilске volitve, njeni člani pa se bodo samo odločali na volitvah predvsem za tiste ljudi, ki jim napredek, blagostanje in socializem ne pomenijo le praznih besed.

Tg.

Aktivnih več kot 3000 borcev

V Mariboru so se sestali predsednik in tajniki odborov in pododborov partizanskih enot NOV in POS z območja mariborskih občin. Član predsedstva MO ZZB NOV Maribor Martin Prevorčnik je dejal, da je v teh odborih in pododborih vključenih 3028 borcev, ki so še vedno aktivni v družbenopolitičnem življenju, čeprav so povprečno stari že 72 let. Ugodno je ocenil sodelovanje s šolami in taborniškimi oddedi, poimenovanimi po vojnih partizanskih enotah.

Ko je Martin Prevorčnik govoril o pisanju monografij za posamezne partizanske enote je dejal, da smo že v petem povojnem desetletju, pa to delo še vedno ni opravljeno v vseh enotah. Z vedno bolj zbledelimi spomini borcev, zlasti pa z umrlimi, izgubljam mnogo zgodovinskih vrednot. Okrožni odbor aktivistov izdeluje monografijo, medtem ko je 14. divizija še brez monogra-

fije. Monografija Tomšičeve brigade je s tretjo knjigo v zaključni fazi. II. SNOUB Ljube Šercerja ima tretjo knjigo do polovice pripravljeno za časopis. 13. SNOUB Bračičeva bo monografijo predvidoma izdala v prihodnjem letu. Odbor koroških partizanov poroča, da so dela z monografijo pri kraju. 30. divizija zbira gradivo za monografijo, medtem ko odbor borcev NOV, ki so se borili izven Slovenije, nima monografije. Monografijo pripravlja 1. brigada, ki je bila ustanovljena v Sovjetski zvezi. Še letos bo monografijo izdala 10. SNOUB Ljubljanska, prav tako pa tudi vezisti NOV Slovenije pripravljajo svojo monografijo. 11. SNOUB Miloš Zidanšek ima v tisku skrajšano slovensko-srbsko monografijo z nekaterimi fotografijami, ki je namenjena vojakom, ki služijo vojaški rok v enoti, ki nadaljuje tradicije brigade.

M. K.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Spet miting v Ljubljani?

Po povsem zgrešeni veliki investiciji – »miting resnice dobrih ljudi« 1. decembra v Ljubljani – je že kazalo, da bo zaradi tega prišlo v stečaj znano turističnomitingarsko izvozno podjetje s cvetličnim imenom Božur s Kosovega Polja. Generalnemu direktorju Bogdanu Kecmanu so že začeli očitati, da se ukvarja z organizacijami mitingov zgolj zaradi svojih političnih ambicij. Kecman je namreč bogat; ima veliko zemlje, dve stanovanji in hišo, veliko pa zasluži s svinjerejo. Zaposlen je v Šipadu, vendar je bolj malo v pisarni, iz upravičenih razlogov, kot sam pravi.

Člani Božurja so po ljubljanski polomiji razočarani ugotovili, da so jih tokrat »Slovenci nasamarili ko decu!« Še bolj natančen pa je bil sam Kecman: »Slovenija je zatvorila svoje granice« in še »U Sloveniju mi ne možemo ni sa pasošem!«

Ob tem se mi zdi potrebno opozoriti na pomembno dejstvo, ki sem ga odkril šele kasneje, ko sem sestavljal kamenčke mozaika teh za Slovence usodnih dni. Vsa sredstva javnega obveščanja so namreč poročala, da bo po uradni prepovedi mitinga v Ljubljani kosovski Božur

so zvedeli, da ne morejo potovati v Ljubljano, bučno odločili, da bodo 1. decembra mitingovali v Belemgradu. Toda pristojni forumi so prepovedali tudi ta miting. To je porazno delovalo na preizkušene mitingarje, ki so jim v 24 urah prepovedali že drugi miting!

Zato javno vprašujem spoštovano gospo Radmilo Anđelković, predsednico srbske socialistične zveze: kdo in zakaj je prepovedal napovedani miting 1. decembra v Belemgradu, kjer naj bi se »dogodil narod dobrih ljudi?«

Vprašanjem zategadelj, ker se je po prepovedi ljubljanskega mitinga usula na Slovenijo in njeno vodstvo prava toča klevet in žalitev, kakršnih doslej še ni bilo...

Za pokušino samo dva vzorca pisanja beogradske DUGE št. 412. Zoran Sekulić: »Policijski režim Slovenije, njegovi neostalinistični prvaci, niso više mogli da se prikrivaju iza fraza o demokratiji. »Dežela« je pretvorena u veliki logor. Srbija je, shodno svojoj tradiciji, takvome režimu odlučno rekla »Ne«! Proglas Socijalističkog saveza pogodio je želju naroda i naišao na opšte odobravanje. Počela je odlučna bitka za Jugoslaviju!«

Nebojša Jevrić: »Kada su mitinzi preko Beograda, Praga, Budima i Pešte, zapretili

skega mitinga svojim močno razočaranim pristašam: »Beograd je već ranije izrazio svoju solidarnost s napačenim kosovskim Srbima i Crnogorcima. Sada su praznici, tamo nema studenata i radnika pa bi izgledalo kao da nemamo podršku Beogradana. Masovni srpsko-crnogorski miting 1. decembra u Beogradu nanio bi golemu političku štetu srpskom rukovodstvu!«

Ob tej izjavi bi moral še slepec spregledati in ugotoviti, da je kosovski Božur poluradna formacija, ki dela izključno po navodilih srbskega političnega vodstva!

Miloševićev bojkot Slovenije, ki dokazuje, da še živi »duh balkanske krčme«, kot bi dejal Krleža, je seveda takoj podprl tudi Kecman v izjavi za zagrebški Start: »Pri nas ponavadi pravimo, da je Slovenija sto let pred drugimi v Jugoslaviji. Kakšnih sto let!

Pred nami je veliko več, in sicer zato, ker nas je izrabila, da bi zgradila svojo industrijo in se gospodarsko ter kulturno dvignila nad druge. In zdaj bi se rada odcepila. Pa ne bo šlo! To se utegne zgoditi nekega dne, vendar pod zelo natančno določenimi pogoji. Najprej bi morali poravnati račune in lepo vse spraviti na papir, potem pa reči: »Toliko si dolžan, to je tvoje in to moje!« Tako se lahko razdelimo. Prepričan sem, da si večina slovenskega naroda tega ne želi. A ker molči, bo moral doživeti to, kar mu je usojeno. Potem pa naj Slovenija le poišče drugi del sredstev, ki jih potrebuje za nadaljnje delo in ki jih je doslej črpala iz srbskega gospodarstva. Naj se kar lepo znajde sama, kakor ve in zna. Ne trdim, da ta odločitev nemara ni bila prenapljena, vendar ljudstvo v takih trenutkih ne sme odpovedati. In slovensko ljudstvo je odpovedalo! Prepričan pa sem, da bo prej ali slej šlo na ulico. To bo preprosto moral storiti, ker nima druge izbire, ali pa lahko vse, kar stori, vrže v Savo!«

Tako izjavo zmorejo le od težkih udarcev v glavo ne povsem ozdravljeni možgani. Kecman je namreč kot dolgoletni boksar »Pristine« dobil več težkih udarcev v glavo, kar je vsekakor moralo pustiti posledice... Kljub temu pa je v veliki milosti pri bokarski izvedenki Radmili Anđelković, katere mož je bil tudi znani boksač...

Mimogrede: predsednici srbske socialistične zveze Anđelkovićevi so na ustanovni skupščini Demokratske stranke v Belemgradu javno vrgli v zobe ugotovitev Odvetniške zbornice Srbije, da ni bila zakonito izvoljena na sedanjih visoki položaj. Ob burnem ploskanju je govornik še dodal, kako naj občani zaupajo visokim funkcionarjem, ki še lastnih pravil ne spoštujejo. Anđelkovićeva še ni dala glasu od sebe...

Po hujškem govoru na seji predsedstva srbske republike, v katerem je Milošević ostro napadel Slovenijo in Hrvaško zaradi z ničemer dokazane »pomoči« albanskim teroristom (ki so imeli kar 32 mrtvih, Srbi in Crnogorci na Kosovu pa nobenega!) je Šipadov komercialist Kecman prisodil, da so že dozoreli pogoji, da spet »priskoči na pomoč slovenskemu ljudstvu, ki

Mojmir Mihatov

je ob ljubljanskem mitingu popolnoma odpovedalo...

Tako je predsedstvo Božurja 7. februarja znova predložilo, da bi v Ljubljani končno le imeli »miting resnice!« Datum naj bi določila slovenska socialistična zveza.

Zdi se, da se Kecmanov Božur sploh ne ukvarja s svojo temeljno dejavnostjo »skrb za povratek izseljenih Srbov in Crnogorcev na Kosovo«. Ni namreč znano, koliko Srbov in Crnogorcev se je po Božurjevi zaslugi sploh vrnilo na Kosovo. Zato pa je Božur veliko bolj uspešen pri organiziranju raznih mitingov, vse od »protibirokraskih« pa o mitingov »resnice dobrih ljudi s kruhom in soljo« (prosto po Radmili Anđelkovićevi).

Zato menim, da drži moja oznaka, da je kosovski Božur ugledno turistično-mitingarsko-izvozno podjetje, ki ga uspešno vodi njegov generalni direktor Bogdan Kecman.

Nastal je položaj, ki močno zaudarja po zatohli balkanski krčmi. Milošević je energično prepovedal sicer vsakršni srbski izvoz v Slovenijo (kar je resen dokaz, da se Srbija zavzema za tržno gospodarstvo in čimprejšnji vstop v Evropo). Vendar je tudi tu elastični srbski vožd dovolil izjemo: edini in nadvse zaželeni izvozni predmet par excelence je ostal le Kecmanov izvoz mitinga resnice v Ljubljano, za kar prejema iz srbske blagajne visoko izvozno premijo...

Še iz šolskih klopi mi je ostal v spominu rek: »Timeo Danaos et dona ferentes« (Bojim se Danajcev, četudi prinašajo darove), ki bi ga spričo današnjih razmer takole poslovenil: Boj se Božurjevih ljudi, čeprav prihajajo s kruhom in soljo!

Slovenskemu vodstvu predlagam, da se sploh ne ukvarja z najnovejšo provokacijo kosovskega Božurja. Slovenski narod je že ob prvem napovedanem mitingu v Ljubljani – mestu heroju jasno, odločno in enkrat za vselej povedal, kaj misli o kosovskih »resniconoscijah!« Ponavljati ni treba, ker še velja slovenski pregovor, »da se samo v mlinu dvakrat pove...«

Zato me kar zavije v želodcu, ko se spomnim, da je Milošević odlični učenec šef črnogorskih komunistov Momir Bulatović ozanil po TV Titograd: »Neki tvrde, da po-

stoji centar iz kojeg se organiziraju ovi mitingi. To nije točno, sve to narod pokreće i organizira!«

Zavajanje svetovne javnosti

Slobodan Milošević zadnje čase, v nasprotju s svojo prejšnjo prakso, vse pogostejše daje intervjuje tujim novinarjem, s čemer skuša popravljati neprijeten vtis, ki ga v svetu vzbuja njegova politika. Tako je ameriški tednik Newsweek 5. februarja objavil intervju s Slobodanom Miloševićem, ki je doma in v tujini vzbudil zelo različne komentarje.

Iz tega intervjuja povzemam nekaj primerov zavajanja.

Newsweek: Ali ima Jugoslavija še vedno težave s pravicami državljanov, z zakoni, ki predvidevajo zapor za nekatera politična mišljenja?

Milošević: V Srbiji ni niti enega političnega zapornika. Prosim vas, navedite mi eno samo ime!

Sime: Kaj pa je s številnimi zaporniki (izoliranci) na Kosovu? Ali Kosovo ni več del SR Srbije?

Newsweek: Vaši kritiki v Jugoslaviji zatrjujejo, da ste s spodbujanjem srbskega nacionalizma močno povečali etnične napetosti. Kaj pravite na to?

Milošević: Poglejte dejstva. V Srbiji tretjina prebivalcev niso Srbi in vendar mi, razen na Kosovu, sploh nimamo nacionalnih spopadov. Tam Srbi niso napadalci, oni so žrtve, so manjšina. Na lanskih volitvah v Srbiji sem dobil 80 odstotkov glasov. To pomeni, da je zame glasovalo tudi veliko onih, ki niso Srbi.

O teh volitvah pa prof. Bogdan Denić (po rojstvu Srb), profesor sociologije na City University v New Yorku meni: »Mnogo bolj me motijo lažne volitve v Srbiji kot pa dejstvo, da srbsko vodstvo zahteva večjo stopnjo unita-

rizma, kot sem jo jaz pripravljeno sprejeti. O tem unitarizmu sem voljan razpravljati, in sicer na demokratičen način v neki skupni demokratični državi, vendar ne z vodstvom brez demokratične legitimnosti, ki bi izhajala iz svobodnih volitev, vodstvom, ki vztraja pri tem kot pri normi. Dejstvo je, da ima skupina, ki podpira partijo, poosebljeno v Slobodanu Miloševiću, večino. Toda večina ne pomeni vsega. Vprašanje legitimnosti teh volitev se bo v Srbiji kmalu pojavilo v zelo ostri obliki – niti ena opozicijska skupina v Srbiji jih ne sprejema kot legitimne! Milošević v sedanjem trenutku verjetno predstavlja večino. Tega ne zanikam. Toda zanikam, da predstavlja 104 odstotke volilnega telesa. Da predstavlja večino na Kosovu, to pa absolutno zanikam. Svobodne volitve v Srbiji je izraz, ki pomeni svobodne volitve tudi v Vojvodini in na Kosovu. V takih volitvah na Kosovu pa bi se tovariš Vllasi verjetno bolje odrezal kot tovariš Milošević.«

Newsweek: Ali niste vi spodbujali demonstracije Srbov, ki živijo v Sloveniji, čemur pa so nasprotovale slovenske oblasti?

Milošević: Jaz nisem organiziral teh demonstracij. Slovenske oblasti so jih preprečile s kalašnikovimi, policijskimi psi in oklepnimi vozili. Čez dva meseca pa so Slovincem dovolili demonstracije v Beogradu. Ne samo, da jih pri tem nihče ni oviral, prav nasprotno, ponudili so jim čaj s sendviči! Kakšni nedemokrati smo torej mi s čajem in sendviči! Ali pa so demokrati oni s kalašnikovimi in oklepnimi vozili?

Sime: Miting Slovencev v Beogradu, kjer jim naj bi bili postregli celo s čajem in sendviči, si je Milošević gladko izmislil!

Zavajanje svetovne javnosti je s to Miloševićevo izjavo doseglo svoj vrh! Vaš Sime

»Šef, čas je že, da končno spravim v red to Jugoslavijo«

dokončno odločil, ali bodo kljub prepovedi odšli v Ljubljano ali ne! To pa je velika prevara!

Obstajajo namreč dokazi, da je o tem odločilo predsedstvo srbske socialistične zveze na čelu z milostljivo gospo Radmilo Anđelković že nekaj ur pred tajnim sestankom Kecmanovega odbora v sredo 29. novembra! S tem je dokončno odpadla krinka o takoiimenovani »spontanosti« in »samoiniciativi« kosovskega Božurja, ki naj bi deloval na svojo roko mimo vseh srbskih političnih forumov...

Zatem pa se je primerila še zadeva, ki po mojem mnenju ni vzbudila potrebne pozornosti jugoslovanske javnosti. Vsa Jugoslavija je namreč na malih ekranih videla številne mitingarje na Kosovem Polju, v Novem Sadu, Titogradu in drugod, ki so se zatem, ko

da do Lajbaha stignu, braća iz Dežele su odlučno rekla NE!

Udruženje ALPE-ALBANIIJA je zauzelo čvrst stav. Alpini i Sinovi Orlova jodluju iznad naših glava sa visine Prokletija i Alpa.

Trojica čuvenih demokrata Stanovnik, Čaušesku i Ramiz Alija su odlučili da kod njih mitinga neće biti!

Jedini evropski narod koji trenutno podržava DŽIHAD su naša nesrećna slovenačka braća!

Komentar tem izlivom »bratske ljubezni« ni potreben...

O prepovedi prvodecemberskega mitinga v Belemgradu »pa vse tiho je bilo«, kot je dejal pesnik...

Generalni direktor Božurja Kecman pa je v četrtek 30. novembra popoldne takole tolmačil prepoved beograj-

Elkroj
MOZIRJE

formula EL
FORMULA KAKOVOSTI

Dolga pot jugoslovanskih prostovoljcev v domovino

»Brigada, ki je ni!«

O 1. jugoslovanski brigadi, ki je bila ustanovljena v Sovjetski zvezi, ne slišimo kaj dosti. Dolga bojna pot njenih borcev skozi zasede, s fronte na fronto, pa zasluži nekaj pozornosti.

V mrzlih zimskih dneh, 8. decembra 1943 je bil približno sto kilometrov od Moskve, nedaleč od mesta Kolomne v Sovjetski zvezi ustanovljen 1. samostojni odred NOVJ v ZSSR. Sestavljen je bil iz prostovoljcev, ki so se v vojnih razmerah znašli na ozemlju Sovjetske zveze. To so bili mobilizirani pripadniki nemških in drugih enot, ki so se predali ruskim enotam na vzhodnem bojišču, Srbi iz Bačke, ki so bili deportirani v razne delovne bataljone, jugoslovanski ekonomski emigranti iz Irana, tudi veliko število političnih emigrantov, ki so živeli v Sovjetski zvezi ter v pretežni večini prisilno mobilizirani slovenski fantje, ki jih je okupator poslal na vzhodno fronto.

Znano je, da je okupator na Slovenskem izvajal nasilje z vso krutostjo in v najbolj grobih oblikah, ki se je z vsakim vojnim letom večalo. Mlade ljudi je okupator zbiral v delovnih taboriščih, kjer so poleg fizičnega dela imeli tudi vojaški pouk. Pozneje jih je pritegnil v svojo vojsko, nekoliko starejše letnike pa je takoj mobiliziral.

Tako se je več tisoč Slovencev znašlo na vzhodni fronti. Mnogi izmed njih so se ob prvi priložnosti predali ali v največjih nevarnostih prebegnili na stran Rdeče arma-

de, še več pa jih je bilo mrtvih, ranjenih in pogrešanih.

V raznih zbirnih taboriščih so iskali načine, da bi se vključili v vojaške enote, v katerih bi se bojevali proti skupnemu sovražniku, nemškemu fašizmu. Nekaterim je uspelo, da so se vključili v Rdečo armado takoj ob svoji predaji, večina pa se je zbrala šele v svojem odredu. Ta je ob ustanovitvi štel 1620 borcev, nekoliko pozneje se je preimenoval v 1. jugoslovansko brigado, ki je imela dva pehotna bataljona s pripadajočimi deli: jurišno in izvidniško četo, protitankovsko in minometalsko enoto ter pripadajoče štabne enote. Skratka, bila je dobro oborožena z novim ruskim orožjem ter z novimi uniformami, ki so imele naše partizanske oznake.

Po nekajmesečnem urjenju v bližini vasi Karasevo, nedaleč od mesta Kolomna, je brigada odšla na dolgo bojno pot v domovino.

Preko Ukrajine se borci vzporedno z ruskimi enotami napredovali v sestavi 2. ukrajinske fronte ter kmalu doživeli svoj ognjeni krst. V Besarabiji je brigada v skupnem nastopanju z Rdečo armado prebila nemško-romunsko obrambno črto pri mestu Jaši.

Brigada je svojo bojno pot nadaljevala po Romuniji, pri

Turnu Severinu pa se je s trajektom prek Donave prepečljala na jugoslovansko stran, najprej v Kladovo. Navdušenje je bilo nepopisno. Brigada je vstopila v sestavo 25. srbske divizije 14. korpusa NOVJ, ki je deloval na tem območju vzhodne Srbije. Na vsej poti od Kladova do Negotina so brigado lepo sprejemali. V Negotinu so borce poleg velikega števila prebivalstva sprejeli tudi predstavniki 23. divizije.

Pot je nadaljevala proti Boru, nato Kragujevcu. Obenem se je brigada udeležila svoje prve vojne parade na domači zemlji, s svojo godbo na čelu. Novo povelje jo je napotilo v Gornji Milanovac in naprej v Čačak, kjer se je zadrževala močna koncentracija nemške vojske, ki je prodirala iz Grčije in Makedonije proti severu v Srem, da bi zaprla napredovanje jugoslovanske partizanske vojske.

Brigada je prišla v okrepitev enotam, ki so že vodile boje z Nemci na področju Čačka. Boji so bili hudi, sovražnik nadmočen v številu borcev in tehniki, še posebej pa v težki oborožitvi. Večdnevni boji so izčrpavali borce, pretrpeli so ogromne izgube: 139 padlih, 340 ranjenih, 72 pogrešanih iz brigade, tretjina moštva je izpadla iz postroja, kar je občutno oslabilo bojno moč brigade. Nemške izgube so bile še izdatnejše.

Za tem je bila brigada za nekaj časa pod neposrednim

poveljstvom Vrhovnega štaba v sestavi 1. proletarskega korpusa, po vključitvi v 5. Krajiško divizijo pa je v začetku decembra 1944 odšla na Sremsko fronto, kjer je sodelovala v težkih bojih. Od 22. 12. 1944 pa tja do sredine marca naslednjega leta se je brigada bojevala pri Mikluševcih, nato pri Šidu, Berkasovu, Bapski-Novak in drugih vaseh, ki jih je zasedal sovražnik. Borci so se srečali s svojim vrhovnim komandantom tovarišem Titom prav na položajih na sremskem bojišču. Ko se je pogovarjal z njimi, jim je povedal, da Nemci pripravljajo napad na njihovo brigado.

In res, 17. januarja 1945 se je napad začel. Nemci so prodrli več kilometrov globoko v smeri Šida, brigada se je izvila iz obroča in skupaj z drugimi enotami 1. proletarskega korpusa strnila nove obrambne položaje pred Šidom.

Konec marca 1945 je brigada dobila nalogo, da se preko Save umakne v vzhodno Bosno ter tako pride za hrbet nemškim položajem v Sremu. Pot jo je vodila proti Šabcu in Zvorniku, prešla je prek Drine ter se usmerila proti Brčkem. Marš, ki je trajal teden dni, se je končal s ponovnimi boji za osvoboditev Brčkega. Ob sodelovanju z drugimi enotami je brigada sodelovala pri osvoboditvi mesta Brčko, nato pa je s pontonskimi čolni prešla reko Savo in nadaljevala preganjanje sovražnika v Sremu. Tu se je tedaj že začel napad celotne 1. armade na široki fronti od Save do Donave.

Ob preboju Sremske fronte in pregonu sovražnikov v smeri Broda je brigada bila

težke boje na področju Bebravcev in Ježevika, nato pa je bila premeščena na del fronte ob reki Ilovi, kjer je sodelovala pri zlomu nemške obrambe vasi Klokočevac, Hercegovci, V. in M. Trnovica ter drugih.

Konec vojne je 1. Jugoslovanska brigada pričakala v bližini Zagreba, kjer so še vedno trajali boji z umikajočimi se Nemci, posebno pa še z ustaši. Brigada je končala boje na liniji Maribor-Šoštanj, kjer se je končala njena bojna pot na samem severu naše domovine.

V Sovjetski zvezi pa so bile ustanovljene še: 2. brigada (pehota) in sicer julija 1944, s približno 600 borci. V domovino je krenila decembra 1944. V Beogradu je bila razformirana ter dodeljena 5. krajiški brigadi, s katero so borci odšli na Sremsko fronto.

V maju 1944 pa je bila ustanovljena 2. tankovska brigada, ki je prerasla iz prvotnega šolskega tankovskega bataljona. Od Rdeče armade so njeni borci dobili 65 tankov T-34 in ostalo bojno opremo ter se v vlakom vrnili v domovino. V Beogradu je bila dodeljena 1. armadi, ki je sodelovala na Sremski fronti. Tankisti te brigade so sodelovali v najtežjih bojih na sremskem bojišču ter dalje po Slavoniji in Hrvaški vse do Celja, nato pa so se usmerili na Trst.

Prva jugoslovanska brigada je svoje bojno poslanstvo sicer nadaljevala še po koncu vojne. Skupaj z ostalimi enotami NOVJ je pomagala uničiti ostanke četniških in ustaških skupin v Bosni in Srbiji, ki so ogrožale tamkajšnje

prebivalce in poskušale zavirati razvoj nove Jugoslavije. Tako ji pripada častno mesto med narodnoosvobodilnimi brigadami, ki so sodelovale pri junaškem osvoboditvi Jugoslavije. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod 1. stopnje.

Pred nekaj leti je borec te brigade Branko Ivnik, novinar mariborskega večera opisal bojno pot te brigade. V odstavku z naslovom Brigada, ki je ni! pa je zapisal: »Ko je leta 1948, Jugoslavija rekla Sovjetski zvezi in Stalinu zgodovinski NE!, je nastopilo za borce te brigade ničak prijetno obdobje. Čeprav ni znan noben primer, da bi se kak borec izrekel za resolucijo Informbiroja, je vendar ravnanje z brigado zapustilo v borcih neprijetne sledove in grenkobo. Postala je brigada, o kateri se ni več govorilo. Borčevski tednik TV-15, ki je pisal o vseh odredih in brigadah, dolga leta ni pisal o Jugoslovanski brigadi niti besedice. Bili smo brigada, ki je ni!«

Leta 1968 je bil v Lučah ustanovljen nekaj pripravljalni odbor za srečanje preživelih borcev te brigade, pa ni zaživel. Potem je leta 1983 v Kranju skupina borov ustanovila nov pripravljalni odbor, ki je imel nekaj več sreče. S pomočjo KO Kokrica je organiziral prvo srečanje borcev te brigade. Po več kot 30 letih po osvoboditvi pa je skupščina občine Celje v letu 1986 podelila brigadi domicil.

Po nepopolnih ugotovitvah je v celotnem bojevanju brigade padlo več kot 300 Slovencev. Število ranjenih, invalidov in pogrešanih pa sploh še ni ugotovljeno.

K.B.

Piše Mile Pavlin

Ob vsem, kar skuša grof Tolstoy prikriti

Potem ko je Zveza komunistov Slovenije postopoma začela umik od vsestranske vodilne vloge in ko je dejansko prevladal večstrankarski sistem, je prišlo tudi do velikih premikov v naši publicistiki. Zlasti v tisti, ki obravnava dogajanje v letih 1939–1945, žal pa je večina prispevkov nestrokovnih in močno pristranskih, ki predvsem skušajo opravičiti sodelovanje dela Slovencev z okupatorji. Ob tem takšni pisci zatirajo, da je bila dosedanja obveščenost javnosti enostranska, da je potrebno slišati obe plati in da je resnica nekje na sredi, kar pa je velikokrat preveč poenostavljeno in prav tako pristransko.

Naše zgodovinske in publicistične vseh po vojnih letih nista niti skušala pojasniti cele vrste dogodkov ali pa sta jih prikrivala kar je seveda na sedanji stopnji tehniškega razvoja in odprtosti mej jalov posel. Da bi naredili konec vsem ugibanjem, nejasnosti in potvorbam, se bodo morali v najkrajšem času odpreti prav vsi arhivi, med njimi tudi doslej najbolj tajni, ki se med drugim nanašajo na usodo domobrancev po končani vojni.

Med tistimi, ki seveda po svoje in zato na vso moč enostransko skušajo pojasnjevati dogajanje, je zadnje čase zablistel grof Nikolaj Tolstoj (Nikolaj Tolstoj), ki je ruskega rodu in trdi, da je tudi potomec slavnega romanopisca, živi pa v Veliki Britaniji. Kot deček je bil navzoč pri zadnjih dneh in tednih druge svetovne vojne na Koroškem, ko se je tja zgrnilo več stotisoč nemških vojakov, med katerimi je bilo tudi veliko takih, ki niso bili nemški državljani. Predvsem gre za sovjetske državljane, deloma pa tudi za jugoslovanske, ki formalno niso bili nemški vojaki, so pa sodelovali z nemško vojsko (slovenski domobranec, hrvaški domobranec, četniki Draže Mihailovića, Srbska državna straža – nedičevci) in Srbski prostovoljski korpus – ljotičevci. Britanska vojska, ki so se ji vdali, je postopala v skladu s sporazumom na Jalti, po katerem naj bi vse zajete vojaške osebe, ki niso imele nemškega državljanstva, vrnila državam, katerih državljani so bili. Vseh takšnih tudi ni štel za vojne ujetnike po tedaj veljavnih določilih ženevske konvencije, saj so služili ali sodelovali v vojsko države, ki je bila z njihovo domovino v vojnem stanju oziroma je sklenila z Nemčijo le premirje (kot Jugoslavija). Zato je britanska vojska del takšnih izročila Rdeči in Jugoslovanski armadi, splošno repatriacijo pa je kmalu preprečila »hladna vojna«. Grozil je namreč spopad med ZDA, Veliko Britanijo in Francijo na eni ter SZ in vzhodnoevropskimi državami na drugi strani, v tem primeru bi bili nemški vojni

ujetniki kot tudi vse druge vojaške osebe, ki so se zatekle v Avstrijo, zanje dobrodošel zaveznik.

Tolstoj bi predvsem rad dokazal, da v primeru njegovih rojakov in Jugoslovancev ni šlo za takoj imenovane kvizlinge, ampak za politične nasprotnike »komunizma« in da so zaradi tega Britanci z njihovo izročitvijo zagrešili najmanj nečloveško dejanje velikega obsega.

Umik nemških okupatorjev, slovenskih domobrancev in beguncev skozi Tržič proti Ljubljani maja 1945.

Ob tem naj dodamo, da je bilo pri nas že decembra 1985 (ob obletnici konca druge svetovne vojne) na Brdu pri Kranju zborovanje jugoslovanskih in britanskih zgodovinarjev, vse gradivo pa je nato objavila revija Borec v 12. številki letnika 1986. Udeleženci so bili nadvse ugledni poklicni zgodovinarji, ki nekaj pomenijo v znanosti. Zlasti za britanske pa tudi velja, da jim niti najmanj ne moremo prisoditi kakega navdušenja za »komunizem« in zato tudi ne kake pristranosti. Na tem zborovanju so zgodovinarji (britanski) razpravljali tudi o pisanju Nikolaja Tolstoj in razsodili, da je pristransko, zgodovinsko neutemeljeno in tendenciozno.

Potem je prišlo do tožbe lorda Adlingtona (general Toby Loy) proti Tolstoju zaradi žalitve. Tolstoj je namreč lorda obtožil, da je vojni zločinec, ker je kot britanski general izročil na tisoče vojnih ujetnikov Rdeči in Jugoslovanski armadi, čeprav je vedel, da jih bodo večinoma pobili. Britansko sodišče (ki že po tradiciji zasluži le občudovanje zaradi dosledne nepristranosti), je razsodilo, da je Tolstoj oklevetal lorda in ga je zato obsodilo na najvišjo denarno kazen v zgodovini britanskega sodstva, na poldrug milijon funtov. Tolstoj pa se je seveda pritožil, saj bi plačilo takšne kazni zanj in njegovega družabnika pome-

nilo popoln gospodarski polom in še dolga bi ostala. Pritožbeni postopek še teče. Tudi lord Adlington, ki je bil po vojni nekaj časa predsednik britanske konzervativne stranke, šteje izročene vojaške osebe Rdeči in Jugoslovanski armadi kot kvizlinge in tudi njemu ne moremo pripisovati kakih simpatij do »komunizma«.

Prav v zadnjem času pa je ta spor dobil precej pomena v našem časopisju. Tako je tednik Demokracija v nadaljevanjih začel priobčevati prispevek Tolstoj za naslovom »Vetrinske žrtve«. V Delu sta izšla pogovora z lordom Adlingtonom in Tolstojem, sliši se tudi, da bo pri nas izšla Tolstojeva knjiga. V tem primeru utegne lord Adlington doseči razširitev obtožnice zoper založbo, ki je izdala to knjigo.

V svojem spisu Tolstoj opisuje usodo »kozakov« in »Jugoslovancev«, ki so se maja 1945 zatekli na Koroško pred Rdečo in Jugoslovansko armado. Marsikateri bralec pa ne bo vedel, koga pomeni, zato je to potrebno pojasniti, obenem pa zapisati, koliko je bilo enih in drugih, seveda po britanskih dokumentih, ki jim ne more nihče oporekati, kdor pozna britansko vojaško birokratsko natančnost.

Pod skupnim imenom »kozaki« prikazuje Tolstoj sovjetske državljane in emigrante iz let med in po koncu državljanske vojne v Rusiji, ki so se zatekli v tedanjo kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Prvih je bilo 55.474, drugih pa 4.483. Rdeči armadi so izročili le nekaj nad 20.000 sovjetskih državljanov.

Tolstoj tudi ne piše, kaj je pripeljalo vse te ljudi in v tolikšnem številu v nemško vojsko in kako so se v njej obnašali. Zlasti slednje bi namreč vso zadevo postavilo v precej drugačno luč kot pa si je želi, ko te ljudi v duhu »hladne vojne« skuša predvsem pred demokratizacijo javnostjo zahodnih držav prikazati le kot oporečnike.

O vzrokih, ki so marsikoga pripeljali v tabor sovražnikov SZ sem se v najmanj treh desetletjih pogovarjal s številnimi sovjetskimi državljani, ki so bili pri nas pri partizanih ali pa že po vojni, ko so posamezniki prihajali k nam na obiske. O vsem tem in tudi kako so iz vojnega ujetništva, nemške vojske ali s prisilnega dela prihajali k nam oziroma vstopali v partizanske enote, sem celo napisal knjigo, vendar sem kasneje odnehal, ko sem imel zbrano že skoraj celotno gradivo. Takratne razmere, predvsem preobčutljivost sovjetske strani, bi namreč zapletle jugoslovanske sovjetske odnose. Zdaj pa je zaradi razvoja dogajanja v SZ prišlo tudi do korenitih sprememb glede prikazovanja polpreteklih dogodkov in lahko pride resnica na dan, čeprav v močno skrajšani vsebini.

V letih 1941 in 1942 je nemška nacistična vojska skupaj z zavezniki finski, italijanski, romunsko in madžarsko, zasedla velikanske predele

Usoda mladega garibaldinca

»Ne bodite v skrbeh, izbral sem si svojo pot!«

Italijanska divizija »Garibaldi Natisone« je bila ustanovljena 17. avgusta 1944. v Beneški Sloveniji. Njeni zametki pa segajo v kraju Neblo v Goriških Brdih. 7. novembra 1944. se je ta divizija odločila za operativno povezavo z IX. korpusom in NO in POJ. V naslednjem mesecu je med Kamnom in Tolminom prebredla ledeno Sočo ter se vključila v boje na levi strani reke. Enote garibaldinske divizije so se bojevale tudi na delu ozemlja Gorenjske, Notranjske in Dolenjske. Od svojega nastanka pa do konca vojne je divizija utrpela okrog 1500 padlih borcev. Razformirana je bila 20. junija 1945 v Vidmu.

V garibaldinskih vrstah je bilo tako kot tudi v slovenskih partizanskih enotah tudi več mladoletnikov in mnogi med njimi so v hudih bojih izkpravali za svobodo. Med njimi je bil tudi Sergio Bruno iz kraja Rizzi, severnega dela Vidma (Udine). Garibaldinac Tarcisi Rizzi-Harlem, kurir in komandir voda v 1. četi

bataljona »Fronte della gioventu« brigade »Bruno Buozzi« je njegovo usodo opisal takole:

»Sergio je bil doma iz številne siromašne družine. Za njeno vzdrževanje je skrbel samo oče in čeprav je še tako delal, da bi jo preživel, so bili otroci bolj lačni kot siti. Ko je Sergio leta 1943. končal os-

novno šolo, si je kot 14-letni fant našel delo vajenca v pleškarski stroki. Usoda mu ni dopustila, da bi končal svoj poklic. Še v istem letu je razpadla italijanska vojska in v Videm so vkorakali Nemci. Sergio se je povezal s svojimi vrstniki in z njimi nabiral odvrženo orožje razpadle italijanske vojske ter kradel orožja in strelivo iz nemških tovornjakov avtomobilske enote, ki se je nastanila v kraju Rizzi. Vse nabrano orožje in strelivo so spretni mladinci izročali organizatorjem upora, ti pa so ga pošiljali v okoliške hribe, kjer so se začeli pojavljati partizani. Spomladi 1944. se je 15-letni Sergio odločil, da bo pobegnil od doma in se priključil partizanom-garibaldincem. Nekega dne se ni odzval materinem klicu za odhod na delo, mati je stopila v sobo in pod vzglavnikom na postelji našla listek z naslednjo vsebino: »Ne bodite v skrbeh, izbral sem si svojo pot. Pozdrave vsem!« Minilo je nekaj časa in ker se Sergio ni oglasil, se je mati odločila, da ga bo poiskala. Odpravila se je v Benečijo in se zadrževala okrog Neme, Ahtina in Fojde, dokler ga ni našla. Izročila mu je nekaj kruha, pralnega mila in spodnje perilo. Povedala mu je, da je oče doma ves iz sebe, ker ne more razumeti, da tako mlad vztraja pri trdem

partizanskem življenju in ga lepo prosi, naj se vrne domov. Čeprav so Sergiota materine besede pretresle, saj se je dobro zavedal, da je bil poleg očeta edini v družini zaposlen, ji je odkrito povedal, da svoje enote ne bo zapustil. Ko je mati ugotovila, da bi bilo vsako nadaljnje nadlegovanje, naj se vrne, odveč, se je vsa objokana vrnila domov.

Sergio je pri garibaldincih dobil partizansko ime Lorenzo in čeprav je bil bolj šibke postave, se je v bojih izkazal. Ko se je garibaldinska divizija umaknila na levo stran Soče, je bil ta mladoletni italijanski partizan vključen v bataljon »Manara« brigade »Bruno Bouzzi« in kot mitraljezec se je drzno udeleževal bojev. 15. marca 1945 je garibaldinska brigada »Bruno Buozzi« prejela povelje, naj se nemudoma odpravi na Vojskarsko planoto in se postavi v bran sovražnikovim silam, ki so vdirale na to območje. Ko je še isti dan brigada prispela na odrejeno mesto so se njeni bataljoni razporedili takole: »Manara« v neposredno zaščito vasi Vojsko, »Fronte della gioventu« v bližino domačije pri Suši in »Miniussi« na Rovtarski vrh. Bataljoni so bili tako razvrščeni, da so na dohodih iz Idrije ščitili Vojskarsko planoto. Že naslednji dan je sovražnik vdrl v ta kraj

in se spopadel z bataljonom »Manara«. Garibaldinci tega bataljona so sovražnika zavrtili in mu povzročili nekaj izgub. Še isto popoldne pa se je večja sovražnikova formacija (Nemci in četniki) pokazala v Mrzli rupi. Štab garibaldinske brigade, ki je bil tedaj pri bataljonu »Manara« na Vojskem, je takoj ocenil položaj in razporedil bataljon »Manara« na območje Troharjeve domačije, da je nadzoroval smer proti Kočevšemu, bataljon Miniussi pa v bližino Kolarjeve domačije, da je nadzoroval Nemce in četnike v Mrzli rupi. Oba bataljona sta se spopadla s sovražnikom. Po večurnem boju z močnejšim sovražnikom, so se garibaldinci bataljona »Miniussi« umaknili na območje

kom. Ta dan, 17. marca 1945 je na Vojskarski planoti padlo veliko sovražnikovih vojakov, pa tudi garibaldinci so imeli 10 mrtvih in 18 ranjenih. Med padlimi garibaldinci je bil tudi Sergio Brun-Lorenzo. Padel je prav na svoj 16. rojstni dan, ko je ščitil umik garibaldincev in slovenskih partizanov, ki so se pomikali na nove položaje. Svojci Sergia Bruna-Lorenza so za njegovo usodo izvedeli po osvoboditvi in so posmrtno ostanke prenesli v domačo skupno partizansko grobnico v Rizzi.

Garibaldinci so tesno sodelovali s slovenskimi enotami v Goriških Brdih in Beneški Sloveniji, posebno z Briško-beneškim odredom in XVII. brigado Simona Gregorčiča.

Bendije in nato skupaj z bataljonom »Manara« na severno stran Vojskega in se združili z bataljonom »Fronte della gioventu«. Divizijski štab je pozneje poslal bataljon »Fronte della gioventu« na pomoč brigadi »Guido Picelli« na Šentviško planoto (Pecine), ostala dva garibaldinska bataljona pa sta se spet srdito spopadla s sovražni-

Veliko so pomagali tudi pri organiziranju prehranjevalnih akcij v Furlaniji. V jeseni 1944. je neka garibaldinska enota znosila večjo količino pšenice čez Sočo in to v neposredni bližini sovražnikove postojanke v Anhovem. Pšenico je oddala korpusni intendanturi v zaselku Paljevo nad Plavami.

Ivo Gabrijeljčič

Bataljon »Fronte della Gioventu« brigade »Bruno Buozzi«

Sovražna vojska pri Poljani na Slovenskem Koroškem po vdaji 15. maja 1945.

evropskega dela SZ ter dosegla Kavkaz in Volgo. Rdeča armada ni bila smo presenečena, ampak tudi nepripravljena, ker Stalin do zadnjega ni verjel raznim opozorilom, kaj nacisti naklepajo. Zato se je Rdeča armada vsepovsod umikala in pri tem utrpela strahotne žrtve, samo ujetih je bilo nad štiri milijone njenih vojakov. Z njimi so nacisti ravnavali nad vse kruto, zaradi česar jih je veliko pomrlo ali pa so jih enostavno pobili. Pri tem so se lahko sklicevali tudi na to, da SZ sploh ni podpisala ženevske konvencije, ki je bila podlaga za ravnanje z vojnimi ujetniki. Stalin je namreč trdil, da se rdečearmejec ne sme pustiti ujeti, kdor pa se, da je izdajalec.

V tem razdobju vojne so poveljniki Rdeče armade vojake pogosto tudi gonili dobesedno z glavo v zid da bi s tem zadržali sovražnikovo prodiranje. Razen tega so tudi s skrajno krutostjo skušali zadržati neurejen umik stotisočev in milijonov vojakov, ki jih je zajela panika spriču nemškega prodiranja in premoči. Znani so primeri, ko so posebne enote Rdeče armade ali vojaške policije streljale v množico ne le z mitraljezi, ampak tudi s šrapneli, oficirje, ki so se ločili od svojih enot, pa streljale po kratkem postopku.

Vsi ti dogodki so seveda vzbujali velikansko ogorčenje med vojaštvom, kar je po svoje vplivalo na njegovo pripravljenost za odpor. Razen naštetih razlogov pa je bilo dovolj tudi drugih, še globljih in bolečih. Leta 1941 je minilo komaj 20 let od konca državljanske vojne, precej premagancev je bilo še živih, mnogi so upali, da se bodo z nemško pomočjo lahko maščevali nad zmagovalci in povrnili izgubljeno premoženje, službe in uglednosti. Kmetje so bili ogorčeni zaradi nasilne-

ga jemanja zemlje in ustanavljanja kolhozov, v SZ je prišlo zaradi takšne kmetijske politike do izbruhov lakote, živilske izkaznice so v nekdanji zatorodni Rusiji ukinili šele 1936! Oblasti so posebno zadnja leta pred drugo svetovno vojno pozaprele na milijone ljudi in jih poslale v sibirski taborišča, kjer jih je ogromno umrlo. Znamenite »čistke« so zajele tudi Rdečo armado, dobršen del najposobnejših oficirjev in generalov je bilo pozaprtih ali ustreljenih, kar je močno prizadelo njeno usposobljenost.

Nakopičeno nezadovoljstvo je povzročilo, da je precejšen del prebivalstva SZ pozdravil nacistično okupacijo in bil pripravljen sodelovati s sovražniki. Streznitev je prišla šele kasneje, za mnoge veliko prepozno, ker so si že umazali roke. Za takšne pa v SZ ni bilo nobene milosti, še za mnoge manj so milijoni plačali z življenjem ali prostostjo.

Predvsem so zasedbene oblasti uporabljale domačine za policijsko ali stražarsko službo, saj so poznali razmere, povrh pa so, seveda pod nadzorstvom, lahko zamenjali Nemce. Nemčiji je namreč že tedaj močno primanjkovalo vojakov, saj je morala nadzirati skoraj vso Evropo.

Tako je bila v Ukrajini ustanovljena »ukrajinska milica«, v zasedenih predelih Rusije in Belorusije pa so imeli nekakšno policijo. Po vaseh so Nemci vzpostavili oblast »starost«, nekakšnih vaških županov, odgovornih za red in mir. Ceste in zlasti železnice so varovali posebni »stražarski bataljoni«. V teh so služili zajeti ali prebegli rdečearmejci pod poveljstvom svojih oficirjev. Pripadniki teh bataljonov so bili oblečeni v rdečearmejske uniforme, le s pokrival so seveda odstrani-

li rdeče zvezde, tudi oznake oficirskih ali podoficirskih stopenj so bile enake kot v Rdeči armadi, oboroženi pa so bili z zaplenjenim orožjem.

Po objavljenem gradivu v sovjetskih publikacijah je aktivno sodelovalo s sovražnikom na po nacistični vojski zasedenem ozemlju 600.000 oseb. V tem številu pa niso zajeti vojni ujetniki, ki so v letih 1943–1944 stopili v nemško vojsko zaradi prisile, zapeljani ali deloma tudi zaradi prepričanja.

V prvi polovici 1943 se je nemška vojska skupaj s svojimi zavezniki začela umikati. Z njo so se zaradi strahu pred kaznijo tudi vsi taki, ki so tako ali drugače sodelovali z zasedbenimi oblastmi. Z umikom iz zasedenih predelov so postale za Nemce vse oblike sodelovanja sovjetskih državljanov odveč, zato so jih sklenili uporabiti drugače, še posebno ker jim je vojaštva vedno bolj primanjkovalo.

Začeli so jih namreč vključevati v svojo vojsko, sprva posamič ali v manjših skupinah, kasneje pa so začeli ustanavljati posebne divizije in celo korpus. Te enote so spadale v nemško vojsko, zato so njihovi pripadniki nosili nemške uniforme in nemške oznake, oboroženi pa so bili z nemškim orožjem, tudi službeni jezik je bil nemški. Oficirji ali podoficirji so bili razen izjem (do komandirja voda) izključno le Nemci.

Pri snubljenju ujetnikov da bi privolili služiti v nemški vojski so nacisti uspešno izrabljali krutost sovjetske vojaške zakonodaje. Več nekdanih ujetnikov in kasnejših partizanov mi je pripovedovalo, kako so v kakem ujetniškem taborišču nena doma zaslilišali za nemškega radijskega napovedovalca, ki se je oglašal iz Moskve. Napovedovalec je prebral znameniti Stalinov ukaz št. 8.

po katerem so bili vsi rdečearmejci, ki so se pustili zajeti, razglašeni za izdajalce in jim je grozila celo smrtna kazen. Zatem so ujetniki zaslišali glas kakega nemškega propagandista, ki je govoril: Takole so vas vaši ljudje razglasili za izdajalce, edino možnost za preživetje imate, če stopite v naše vrste. Prav tako vem za primer, ko je vojaški zdravnik, ki so ga zajeli Nemci in ga uporabili v skladu z njegovo stroko, pa je kmalu pobegnil k partizanom, dobil 20 let zapora (Mogamet Gadžiev). Mnogo ujetnikov je vstopilo v nemško vojsko na smrt izstradanih, saj so si samo na ta način rešili življenje.

Že pred drugo svetovno vojno so poznali v SZ »muslimansko vprašanje« tako kot ga še zdaj. Nezadovoljstvo kavkaških in srednjeazijskih muslimanov so nacisti prav tako znali izkoristiti, predvsem so se postavili v vlogo zaščitnikov islama. Uspelo jim je ustanoviti celo divizijo, ki so jo sestavljali srednjeazijski in kavkaški muslimani.

Vendar vsi sovjetski državljani, predvsem pa Rusi, niso bili pripravljeni služiti pod neposrednim nemškim poveljstvom, zato so zanje Nemci ustanovili posebno »Rusko osvobodilno vojsko«. V njej so bili vsi oficirji Rusi, uradni jezik ruski, oblečeni so bili v nemške uniforme, toda nosili so ruske oznake, tako na kapah kokarde, na levem rokavu pa ščit z rusko trobojnico in črkami ROA (Ruskaja osvoboditelnaja armija). Nemci so imeli v rokah le radijske zveze, po polkih in divizijah so imeli nemške zvezne oficirje, lahko si mislimo, da tudi protivohunske službe (Abwehr) niso spustili iz rok. Poveljnik te vojske je bil general Rdeče armade Vlasov, ki so ga Nemci ujeli in je kmalu prestopil k njim.

Nadaljevanje prihodnjik

Boji 7. korpusa 6. maja 1945 pred umikom Nemcev in domobrancev.

Z obiska pri Prežihovi vdovi Micki Kuharjevi

Devetdeset težkih let za Bico

Morda je res, kar je tako mimogrede, bolj zase, zamrmrala: da je bilo v njenem težkem življenju komaj za ajdovo zrno sreče. Toda, mnogim ljudem še to dobro zrno ni dano ali pa so ga malomarno zgubili na življenjski poti, hiteč za slavo in bogastvom.

Ce bi si želela lažnejšega življenja, bi ga bila morebiti tudi lahko imela, saj so se zamlada za njo ozirali tudi takšni premožnejši koroški fantje, ki so imeli kar nekaj pod palcem, pa lepe grunte doma. Ona pa, ki jih je vrtela in si jih navihano sem ter tja

obeh hčera, Mojce in Vido, izgubil službo in moral proč. Ona se je selila z otrokoma po Ravnah iz kota v kot, nazadnje na svojo rojstno domačijo na Brdinje. Njega je revolucionarno prepričanje gnalo po Evropi, ona pa je lovila nitke sporočil in vzdrževala z njim stike, kolikor je bilo mogoče. Po treh letih je postalo za Voranca in njegovo družino to oddaljeno življenje že tako zagatno, da niso več zdržali. Domenili so se za srečanje v Celovcu in Micka se je odpravila z otrokoma prek Koprivne v Železno Ka-

o drugih, vselej nanese beseda na Voranca. Bil je pač njen življenjski sopotnik, ki je v večini stvari zaznamoval njeno življenje, pa tudi vplival na njen poglobljen pogled v duše ljudi, s katerimi se je kdaj srečevala. Nič ponarejenega ni v njeni pripovedi, nič olepševalnega. Čutiti je veliko skromnost, ki so jo očitno v družini gojili kot visoko vrednoto in najverjetneje zavoljo nje tudi prenekatero požrli v času, ko se je z neskončnimi koraki tod utrjevala nova oblast.

Voranc je bil iz garde sa-

Ob njeni devetdesetletnici so jo takole fotografirali za spomin – na domu pri hčerki Mojci v Domžalah, kjer zdaj prebiva.

bili vsaka v drugem taborišču, mama Micka v Ravensbrücku, Voranc pa v Mauthausnu. Njihovo snidenje po kkončani vojni v Ljubljani ostaja srečna in hkrati boleča zarez v spominu. Vsi so prišli nazaj bolehn in kilavi, Voranc pa že resno bolan. Kljub temu je čutil, da želi in mora delati, saj je bil tega vajen vse življenje. Kadar ni bil pisatelj s polnim delovnim časom, je bil revolucionar in kadar ni mogel zaradi objektivnih okoliščin biti ne eno ne drugo, je sanjaril o kmetovanju na rodnem Koroškem. Tiste dni po osvoboditvi je tako mimogrede omenil Kidriču, naj ga le pokličejo, če ga bodo potrebovali, saj je v njem še vedno globoko tičala partijska disciplina. Kidrič mu je bil menda odgovoril, da bodo premislili, kaj in kako, pa da bodo poslali pošto na Prežihovino. Vendar, pravi bica Mica, pošte nikoli ni bilo.

Zato pa se je v dneh, ko se je Voranc zdravil v jeseniški bolnišnici, kaj hitro pripeljal Jakac, da bi ga naslikal, za njim pa cel trop fotografov, ki se jih, pravi bica, še sam zdravnik ni mogel otresti. Kljub Vorančevemu nasprotovanju so ga zvezli v nek gostinski prostor in ga potlej izza okna fotografirali, da je bilo že prav nemarno. Pa takrat še ni umrl. Utegnila sta se še vrniti domov na Prežihovino, ki jo je tako ljubil in kjer je družina preživela tri leta po vojni v tistem prvinskem elementu narave, ki jim je bil vsem v krvi. Bil je menda izvrsten kmet in gospodar. Poleg tega pa je pridno ustvarjal. Od denarja, ki ga je prislužil s pisanjem, so tudi živeli. Potem pa so začeli na domačijo romati bližnji in daljni sosedje s prošnjami za najrazličnejše nasvete. Celovrstno so se začeli nabirati in Voranc je že kar resno razmišljal, da bi jo z Micko za nekaj časa ubrala kam v Italijo ali drugam, da bi lahko v miru delal.

Boj z njegovo boleznijo je bil tudi njen boj, ki pa je bil v tistih časih in v njegovem stanju brez upa zmage. Ko je bilo že prav zelo hudo in ga je ponoči dušilo, da ni mogel dihati, sta se preselila doli v Maribor. Dobila sta na razpolago stanovanje, da sta bila v neposredni bližini bolnišnice. Na pustno soboto, bilo je 18. februarja (pravkar mineva štirideset let od tedaj), si je še zaželel krapov. Micka mu jih je spekla, ne vedoči, da mu je tako izpolnila zadnjo željo. Življenje? Teklo je naprej. Dekleti sta bili že zdavnaj v službi, omožili sta se. Bica je ostala na Prežihovini s še

eno hčerjo in zetom. Trideset let je odpirala vrata svojega doma neštetim otrokom in drugim obiskovalcem, premnoge pogostila – iz svojega iz pokojnine. Nikoli ni nikamor hodila ničesar prosit. Rada je imela ljudi in oni njo. Pogosto preutrujena od dela, ni nikomur odrekla lepe besede.

Zdaj je ni več na Prežihovini, in pravi, da se nikoli več ne bo vrnila. Žalostna je v dno srca, razočarana in strta. Zdi se, da ne more dojeti, (vse njeno življenje je potekalo v drugačnem duhu), da so tamladi pogoltni, neučakani,

porekel, ko bi se zamislila navzgor, proti Prežihovini. Ta skromen mož s tako trdnjo usodo! In prav on je znal tako pronicljivo popisovati tudi sto posebno kmečko trdnost nestrpnost do odhajanja starih. Toda kaj mladim mar je moralnih vidikov. Vidi krogi sebe, da si ljudje na različne pomagajo, vidijo, da se vozijo v lepših avtomobilih, da si pozidujejo lepe hiše, oni bi tudi tako. Morda pa mislijo, kaj pa je imel Voranc od takšne svoje poštenjaške drže?

Vse to žre bica Micko bolj od grdih besed, saj je dala v žn

Prežihov vrh

privoščila, se je zagledala v Kuharjevega Lovra. S prve vojske se je bil vrnil in si je našel v dolini delo v delavnici. Da je političen, so pravili in, da je bil kaj hitro poleg pri »vsaki pajsji striži«, kjer je šlo za pravice delavcev in kmetov, je tudi sama spoznala. Ob njem je bilo njeno življenje dvojni boj: za preživetje in za redke skupne trenutke družinskega življenja.

Premnoge ljudi je srečala ob Vorancu, med njimi slavne in manj slavne. Takšne, ki jih je še pred koncem druge svetovne morije odnesel plaz zgodovine, pa tudi one druge, ki so v novi jugoslovanski državi veliko pomenili. Vendar so si bili v času njihovega znanstva, v revolucionarnem delu Prežihovega Voranca, še vsi enaki.

Mile poteze odločne ženske, nekakšna dvojnost, ki se bije v njej in jo je najbrž spremljala vse življenje, obarvala tudi pogovor.

On je kmalu po rojstvu

plo ter naprej v mesto, kamor je pa prišla zaman, ker so Voranca tedaj avstrijske oblasti že izsledile in – zaprle.

O času v letu 1937, ko je šla za njim v Pariz, so ji ostali mešani spomini. Na večere, ko so se sestajali tovariši pri njiju, na dolge dneve, ki jih je morala zapolnjevati z delom sama, sredi tujega in neznanega sveta, ker je bil Voranc ves čas v delovnem gibanju in zdoma. Pa vendar blizu, v dosegu roke, kar se je kasneje družini nasmejnilo kot kratkotrajna, nekajletna sreča šele po vojni, ko so se vrnili iz taborišča na Prežihovino.

Mati narava tako različno razsipa svoje darove. Nekateri starejši ljudje se srečno umaknejo pred navali spominov v senilno pozabo. Bica Micka pa ohranja izreden spomin in se ne pusti zmesti hčeri, ki sem ter tja podvomi, če je bilo to ali ono res takrat in takrat.

Ce si še tako prizadeva, da bi govorili bolj o njej in manj

moniklih, izjemno inteligentnih revolucionarjev, ki je videl, doživel in preživel marsikaj, pa v nasprotju s svojo prav posebno veliko postavo nikoli ni uporabljal tega »aduta« za kakšne vodstvene ambicije.

Že bolan se je iz Pariza vrnil v Slovenijo. Sladkorna je nazirala njegovo kleno kmetiško pojavo. Začenjala se je vojna, po Parizu so vse bolj intenzivno lovili komuniste, ko pa je prišel domov, so mu nekateri stari tovariši poočiteli češ, zakaj si pa prišel zdaj nazaj ...

Družino je pobasal in se s Koroške preselil v Vevče pri Ljubljani. Italijanska okupacija pa jih je brez posebnih odmorov spet razpršila na vse strani neba. Tokrat v taborišča. Micka danes z grenkobo pristavi, da so v tistih prvih dneh italijanske zasedbe v Ljubljani mnoge tovariše reševali in rešili iz zaporov – na Voranca pa pozabili. Dekleti, Vida in Mojca, sta

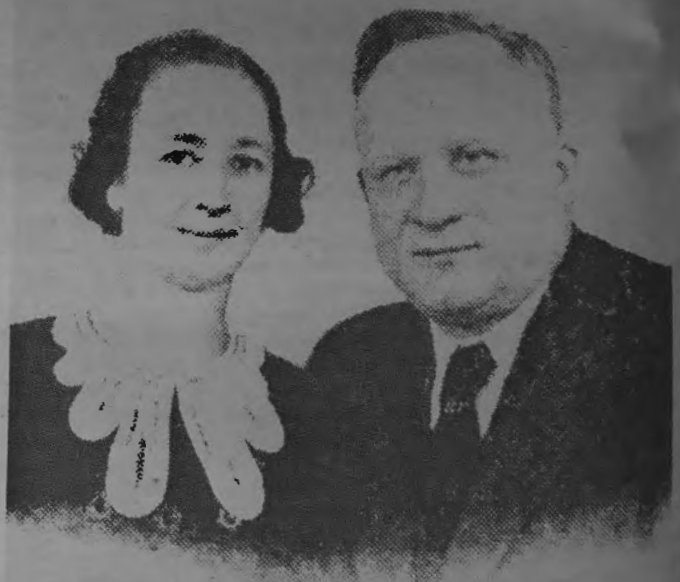
Domača parna na Prežihovini (kjer je Prežih, umaknjen v samoto, pisal Samorastnike).

da bi radi, četudi z Vorančevim imenom, iztisnili zase in za blaginjo domačije še kaj od družbe. Podpisala je tudi vse papirje, ki so ji jih prinesli, celo doli v Slovenj Gradec je šla nekaj podpisovat. Si je mi-

ljenju že veliko skozi in ve, da se besede lahko obračajo – narava pa le stežka. In se je odločila, da ne pojde nikoli več na Prežihovo. Težko ji je. Po ves mili dan premleva to svojo zadnjo žalost, dokler ne

Micka s hčera Mojco in Vido ter domačimi v času, ko je bil Voranc v belem svetu

Takole mlada pa sta bila Kuharjeva še v času, ko je Micka obiskala Prežihovino v Parizu.

slila, saj je prav, bodo gospodarili. Pa je podpisala zadnji papir in doživela tisto najgorenje, ko je iz ust najmlajšega rodu priletela grda beseda in jo takorekoč pahnila čez prag.

Voranc, njegov pogled iz spomenika strmi tja dol, nekam proti Kotljam. Le kaj bi

pridejo obiski in jo zamotijo s klepetom. Kajti v mislih je brez dvoma tam gori vsako jutro, ko sonce pokuka izza Kamniških hribov. Kako bi drugače? Tam je bilo njeno življenje, mladost, otroci, ves tisti mali raj pod Uršljo goro.

Bojana Žokalj-Jenš

Ni otoplitve in ne pomladi

Kaže, da se ustvarja malce pozitivnega duha, četudi nemara umetnega Markovič ga je le uspel pognati po vsej Jugoslaviji. Tako v zadnjem času – na ekonomskem področju, seveda – slišimo veliko več pozitivnih ocen; še stalo več pozitivnih rezultatov. Najugodnejši rezultat. Najprej se je zvezna vlada znova (upravičeno) pobahala z večjim kupom deviznih rezerv državnih blagajni: od lanskega marca, ko se je njihova vsota blizala trem milijardam dolarjev, prek decembra, ko se je že več kot podvojila (6,5 milijarde dolarjev), so devizne rezerve že prve dni februarja presegle ljudsko število arja presegle ljudsko število sedem. Menda tega niso pričekovali niti v vladi in nič ne kaže, da bi zviševanje deviz-

nih rezerv zaradi vseh drugih okoliščin začelo pešati.

Podobno navdušeni so pristojni zdaj objavili podatke o letošnjih zunanjetrgovinskih gibanjih. Po njih naj bi v Jugoslaviji januarja prodali na tuje za milijardo in 72 milijonov dolarjev blaga (od tega kar 84 odstotkov na trge s tridimi valutami). Številke seveda ne povedo, koliko je v teh januarjskih dosežkih starih kupčij – poznavalci namreč opozarjajo tudi na večmesečni zamik – primerjava z januarjem prejšnjega leta pa že ne sije več tako bleščeče. Tu se je izvoz povečal za 58,6 odstotka, pri tem pa ne bi smeli pozabiti, da je bil januar 1989 za našo zunanjetrgovinsko menjavo precej globoko pod celotnim povprečjem! Pri

uvozu (za 1,292 milijarde dolarjev blaga letošnjega januarja) smo lanske prvomesečne nakupe v tujini preskočili za 81 odstotkov, tako da smo v jugoslovanski januarski zunanjetrgovinski bilanci dosegli desetinko manj kot 83-odstotno pokritje.

Slovenija je tu v primerjavi z državnim povprečjem še vedno na najvišji stopnički med zveznimi enotami, vendar pa precej zaostajamo v rasti. Izvozili smo le dobrih 23 odstotkov več kot januarja lani (stopničko za nami je le Kosovo z več kot četrtinskim padcem), uvozili pa smo za 57 odstotkov več kot januarja 1989; manjši nakupni skok od nas so imeli za to obdobje le Vojvodinci.

Nemara je ta slovenska sli-

ka že realnejši odraz drugih ekonomskih gibanj. Kazalci ta hip še niso znani, ve pa se, da industrijska proizvodnja še naprej pada in da se bo nasploh njena krivulja v prvem polletju le stežka obrnila navzgor. Tako kot v zadnjih lanskih mesecih bo tudi za januar podatek zagotovo pokazal realno rast zalog, predvsem pa visoko zadolženost in povečano nelikvidnost. Vse skupaj najbrž tudi ne bo prineslo kakšnih presenetljivih rezultatov celotne »slovenske državne ekonomije«. Na podlagi zadnjih uradnih podatkov o lanskih devetmesečnih izgubah slovenskega gospodarstva (342 milijonov dinarjev v več kot sto večjih podjetjih s 35 tisoč zaposlenimi) lahko sklepamo, da bodo

za konec leta 1989 še veliko večje.

Nič dobrega ne napovedujejo stečaji v naši republiki, ki so se januarja vsuli dobesedno kot plaz, zlasti na severovzhodnem koncu republike. Nimamo ne znanstvenika ne genija, pa tudi nobene uradne institucije ne, ki bi znal napovedati, koliko bo delavcev letos zaradi teh ali zaradi tehnoloških vzrokov ostalo brez dela ali celo na cesti. Za gospodarstvo, ki na kolesu sopiha za drvečim evropskim vlakom, to prav gotovo ne bo najbolj spodbuden pospešek.

Po prvih pozitivnih ocenah nedavnih slovensko-srbskih vladnih pogovorov za zeleno mizo pa tudi še nič ne kaže, da bi se (in da se bo) Sloveniji kaj bolj odpiralo na trgih jugovzhodnega dela države. Tiste tri firme, ki so dan po pogovorih v Markovičevem kabinetu prekinile blokado,

so do danes ostale samo vzorec in kot kaže, niti prve lastovke niso bile. Otoplitve torej ne bo (kmalu), položaj slovenskega gospodarstva pa bo zaradi tega še tolikanj slabši. Počasi, a vedno bolj, se tako potrjuje, da so imeli veliko bolj prav tisti gospodarstveniki v republiki, ki so terjali od vlade hitrejši in ostrejši odgovor na blokado. Cincanje in čakanje niti ne polni slovenskih podjetniških računov niti republiške blagajne. Vendar pa šinigojeva vlada kar malce bolj občutljivo (vendar pretežno neupravičeno) reagira na vse glasnejše javne kritike. Kot da to, da za omejitve in omilitve blokadni posledice še nič konkretnega ni naredila (izračunala pa padec republiškega družbenega proizvoda!), res sploh ne bi terjalo kritike.

Miša Sovdat

Kakšno šolo bomo imeli?

V februarski 4. številki Informacij, ki nam jih redno pošilja s Centra za informiranje pri RK ZSMS, smo prebrali nekaj tez, ki jih mladinci pripravljajo za 10. srečanje slovenskih srednješolcev; predvidoma konec marca v Slovenj Gradcu. Pa se mi zdi vredno razmisliti ob njih, saj se vprašanja v teh naših novih (prihajajočih) časih kar sama nizajo, navsezadnje tudi glede šole. Kakšno šolo bomo imeli v našem večstrankarskem sistemu? Čigava last bo? Neke stranke? »Naša«? Nevtralna? Povsem jasno je, da nevtralna v strogem pomenu besede na more biti, saj je takšna mogoča le po analogiji z nevtralno državo v razmerah, ko so nekatere države v spopadu. Naloga takšne šole bi bila zaščita učencev, učiteljev in seveda pouka pred neposrednimi posegi strank, ki so v medsebojnem spopadu.

Pogled skozi čas, pa če sežemo daleč nazaj v zgodovino šolstva, je nespodbiten dokaz, da je šola vedno v rokah »nekoga« in da je morala igrati pod njegovo taktirko, če lahko tako rečemo. Na začetku je bila to Cerkev, ki je šole ustanovljala, vzdrževala in jih vodila. Ob koncu 18. stoletja je roko nad šolo položila država in tako je bila šola proglašena za »političum«, še vedno pa je imela odprta vrata tudi za vpliv Cerkev. Poleg države in Cerkev pa je tudi najširša množica hotela imeti svoj

vpliv na tisto, kar se je dogajalo za šolskimi zidovi, na tisto, s čimer so v teh hramih učenosti polnili glave njihovih otrok. Tako so bili med obema vojnoma na eni strani predstavniki Cerkev, ki so zahtevali povsem versko šolo, bodisi katoliško, pravoslavno, evangeličansko itd., na drugi pa liberalci, ki so zahtevali za vse učence skupno, simultano šolo, s skupnim poukom za vse predmete, razen za verouk, za katerega so bile določene posebne ure. Po tretji strani pa so socialistične stranke želele nevtral-

no laično šolo, brez kakršnegakoli verskega ali svetovnonazorskega vpliva.

Po vojni je šolske vaje vzela v roke Partija, ki je pač sledila stalinistični zahtevi po idejnosti pouka. Šola naj razvija marksistični pogled na svet! Tako se je izgubila razlika med šolskim poukom in indoktrinacijo, ki je dosegla svoj vrhunec v sedemdesetih letih, ko je potekal boj s tako imenovano nevtralno šolo, ki naj bi jo izkoriščali v svoje namene tako tehnokrati, kakor tudi klerikalci. Potem je prišlo do revizij učbenikov, učnih programov in načrtov, inšpekcijske službe so bile zelo ostre glede ideoloških zahtev in tudi učitelji so izbirali po njihovem ideološkem prepričanju.

Partija se je odrekla svojemu monopolu nad šolo; v zadnjem času vedno bolj, vse bolj pa je na prvo mesto postavljala načelo proti izkoriščanju šole kot orodja za vcepljanje katerekoli ideologije. Pa ne samo Partija. Tudi nekatere druge stranke postavljajo v svojih dokumentih zahtevo po nevtralni šoli. Kaj naj to pomeni? Širijo se tudi že glasovi o t. i. konfesionalnih šolah, torej šolah po verskih ločinah. Slovensko šol-

stvo pa v tem trenutku stoji spet na razpotju: pluralizem v šoli ali pluralizem šol? V prvem primeru naj bodo v šoli različne ideologije, filozofije itd. za vse učence, ne glede na njihova prepričanja in prepričanja njihovih staršev. Na drugi strani pa naj imajo različne stranke in družbene skupine svoje šole, s poukom po svoji ideologiji, ki jo pač obiskujejo samo njihovi privrženci.

Mladinci se zavzemajo za »laično« šolo, ki je po svojem

pomenu zelo blizu nevtralni šoli. Njeno bistvo ni samo neodvisnost od religije, strank ali partij, pač pa dejstvo, da se nihče ne čuti izrinjen iz nje zaradi kakršnihkoli svojih mnenj. Znanost in moralne vrednote so tisto, kar naj bo v takšni laični šoli univerzalno, ob tem pa je prostora tudi za predmete družbenega konsenza, kot je na primer demokracija v številnih sodobnih državah, torej nekaj parcialnega, če je seveda pri vsem tem upoštevan določen plura-

lizem. Glede vzgoje, saj vem, da šola ni samo izobraževanje, pa naj laična šola teži k razvijanju kritičnega duha, osebnih odločitev, svobodne presoje...

Seveda je ciljev še več, pa je že prav, če ima prednost ta, da naj bo v takšni šoli na prvem mestu človek s svojo glavo. Naštete teze ne morejo biti še izoblikovan program, gotovo pa so pobuda za razmišljanja ob njih.

Živa Drole

Obvestilo o uskladitvi invalidskih prejemkov vojaških invalidov po zveznih predpisih in invalidskih prejemkov civilnih invalidov vojne po republiških predpisih

1. Z odredbo sekretarja Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, vprašanja borcev in socialno politiko se zneski osebne invalidnine vojaških invalidov, družinske invalidnine in povečane družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka povečajo glede na porast povprečnega mesečnega osebnega dohodka v SFRJ v prvih enajstih mesecih leta 1989 v primerjavi z letom 1988 za 1.215,4% od 1. januarja 1989.

Novi zneski navedenih denarnih prejemkov so višji glede na prej določene za 33,01 odstotka in veljajo od 1. januarja 1989, izplačani pa bodo predvidoma v novi višini za mesec marec 1990 skupaj z razliko od 1. 1. 1989 do 28. 2. 1990 v začetku marca 1990.

Glede na zvišanje invalidskih prejemkov po predpisih o vojaških invalidih so se (za enak odstotek) zvišali tudi invalidski prejemki civilnih invalidov vojne in sicer osebna in družinska invalidnina in dodatek za postrežbo in tujo pomoč.

Prejemki vojaških invalidov

1. Osebna invalidnina:

Skupina	din
I.	945,20
II.	685,00
III.	518,20
IV.	382,70
V.	272,50
VI.	168,90

VII.	114,30
VIII.	55,10
IX.	41,10
X.	27,80

2. Družinska invalidnina in povečana družinska invalidnina

Skupina	Od 1. 1. 1989 din
– za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov)	61,50
– za enega uživalca družinske invalidnine, ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	123,10
– povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	328,20

3. Dodatek za postrežbo in tujo pomoč

Skupina	Od 1. 1. 1989 din
– za prvo stopnjo	810,30
– za drugo stopnjo	623,30
– za tretjo stopnjo	436,40

4. Ortopedski dodatek

Skupina	Od 1. 1. 1989 din
– za prvo stopnjo	273,40
– za drugo stopnjo	208,70
– za tretjo stopnjo	134,40
– za četrto stopnjo	65,00

Prejemki civilnih invalidov vojne

Skupina	Od 1. 1. 1989
I.	472,60
II.	342,50
III.	259,10
IV.	191,30
V.	136,20
VI.	84,40

2. Žrtve fašističnega nasilja:

Skupina	Od 1. 1. 1989 din
I.	590,70
II.	428,10
III.	323,10
IV.	239,10
V.	170,20
VI.	105,50

4. Civilna invalidnina družinskih članov (za enega družinskega člana)

Skupina	din
I.	330,80
II.	239,70
III.	181,40
IV.	133,90
V.	95,30
VI.	59,10

5. Po invalidu ŽFN

Skupina	din
I.	413,50
II.	299,60
III.	226,70
IV.	167,40
V.	119,10
VI.	73,80

3. Dodatek za postrežbo in tujo pomoč

Skupina	din
– za prvo stopnjo	688,70
– za drugo stopnjo	529,80
– za žrtve fašističnega nasilja, ki obdržijo 15-odstotno povečanje dodatka v skladu z določili 12. člena zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o civilnih invalidih vojne	609,30

Prva medletna uskladitev pokojnin v SR Sloveniji v letošnjem letu (za 220%) po sklepu predsedstva skupščine SPIZ z dne 15. 1. 1990 bo upoštevana glede na novelo zakona o vojaških invalidih in zakona o civilnih invalidih, upoštevana od 1. 3. 1990 dalje.

Nova razstava v Muzeju ljudske revolucije Slovenije

Oprema in obleka slovenskih partizanov

Spomini postajajo v oddaljeno-sti petdesetih let že nezanesljivi in netočni, ko gre za podrobnosti, datume in imena. V precejni zavesti pa ostajajo človeška dejanja, karakterji, reakcije, sem ter tja ob posebnih priložnostih izrečene besede. Literatura morda sploh še ni prav posegla v ta čas, takoreoč prvi in edini čas slovenskega junaštva, ki se je rojevalo sredi največje stiske.

Generacije partizanov in taboriščnikov so sicer shranjevale materialne preostanke iz tistega časa, resnici na ljubo pa so se le-ti doslej vse preredko pojavljali na razstavah v zaokroženih enotah tako, da bi tudi z vizualne strani generacijam, ki vojne niso doživele in tudi ne dobrega dojele, pričarali »štimgo«, iznajdljivost, vzpostavljeni red, ljudsko samooorganiziranost in nenazadnje civiliziranost znotraj kroga nemogočih okoliščin in nemogočega časa.

Razstava, ki so jo v četrtek, 15. februarja ob 18. uri odprli v Muzeju ljudske revolucije v ljubljanskem Tivoliju, skuša doseči prav to. Pokazati, kako so bili partizani oblečeni, kakšno opremo so uporabljali in tudi, kakšno orožje.

Zamisel za pripravo razstave se je pojavila na nekem sestanku muzejcev, ko so ugotavljali, kako obsežno število muzealij hranijo njihovi depoji in, kako malo tega so lahko doslej pokazali občinstvu. V bistvu gre za etnološki in zgodovinski pristop. Muzejce je namreč pogosto zbudila popačena in karikirana podoba partizanov in partizanske vojske, kakor so jo upodabljali na filmih in televiziji, poleg tega pa se podobne kompleksne razstave po vojni še niso lotili. Nekatere eksponate so si sposodili iz drugih muzejev po Sloveniji, nekaj so prispevali specialni poznavalci tipov orožij; pomagali so si z deli in fragmenti, ki

so jih doslej v slovenskem zgodovinsko in drugih strokah že napisali nekateri posamezniki in

SLOVENSKI PARTIZAN

končno razdelili razstavo v tri časovne sklope: v obdobje »kolbov«, obdobje »triglav« in obdobje »titovsk«. Prvo, ki sega od začetka vojne do pomladi dvainštiridesetega, drugo, ki sega do časa italijanske kapitulacije, in zadnje, ki se zaključuje z dokončno osvoboditvijo leta 1945.

Seveda je po zgodovinski plati najzanimivejše zadnje obdobje, ko so v polni meri zaživele in dajale od sebe velike serije izdelkov za partizansko vojsko najrazličnejše delavnice, intendature in ekonomati. Deloma se podoba slovenskega partizana spreminja tudi z zavezniško pomočjo.

Muzeji v MLRS so se tokrat odločili, da bodo k razstavi pripravili tudi zajetnejši katalog, ki bo zabeležil postavitev razstave in hkrati ostal kot trajnejša ostalina minljive postavitev.

Na razstavi bo vsakdo našel kaj zanimivega zase. Obsežnejša predstavitev partizanskega orožja bo gotovo eden zanimivejših delov, položajne oznake in čini prav tako, ob njih pa tudi odlikovanja in priznanja.

Nekaj več, s fotografijami podprtih podatkov z razstave vam bomo pa predstavili v naslednji številki teveja. Na koncu tega zapisa le še to: razstava bo predvidoma odprta še vse do konca junija.

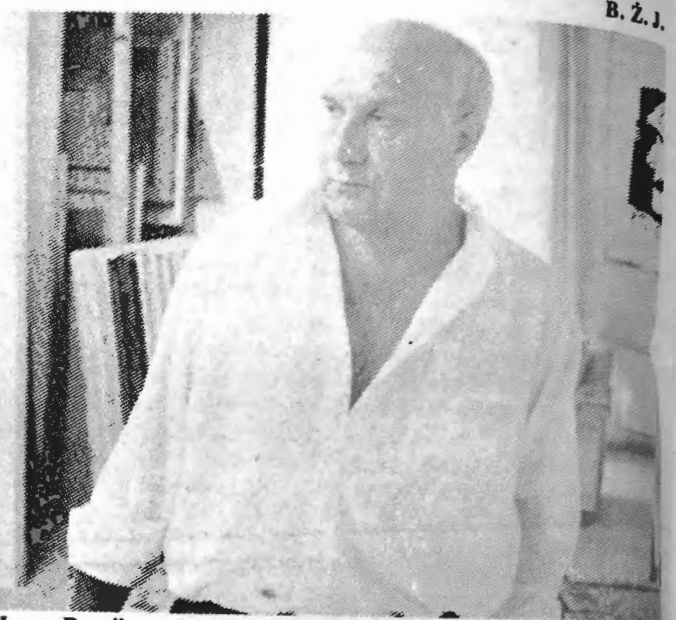
B. Ž. J.

Izjemna razstava foto-portretov v Moderni galeriji v Ljubljani

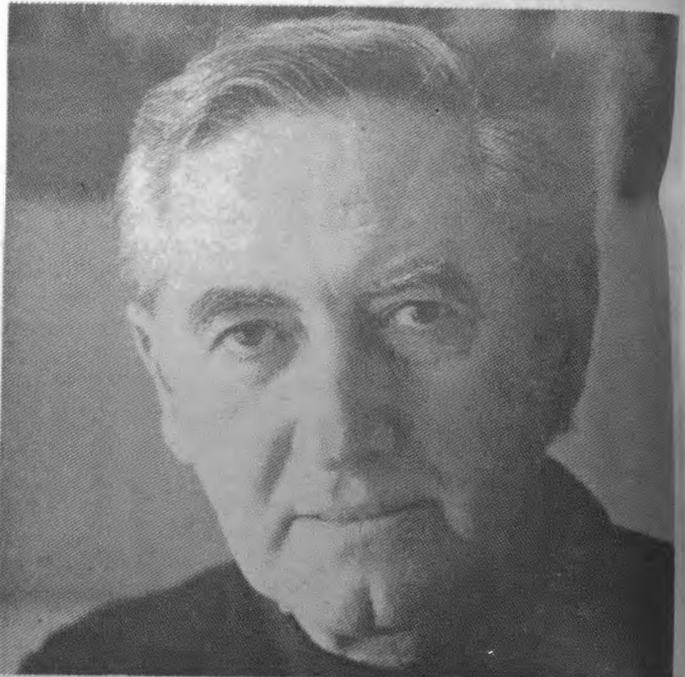
Umetniki skozi fotografij objektiv

V kletnih prostorih ljubljanske Moderne galerije te dni razstavljajo fotografije mojster fotografske kamere Tihomir Pinter. Ker smo o njem menda že vsi prav dosti slišali, poznamo ga pa bolj slabo, naj ga tokrat predstavimo s kratkim življenjepisom in njegovimi fotografijami z razstave.

Rodil se je leta 1938 v Bjelovarju, se iz gimnazijskih klopi prešel v Ljubljano, kjer je opravil šolo za aktivne sanitetne oficirje in nato študij na zagrebški farmaceutski fakulteti. Iz stroke je tudi doktoriral – specialno na področju analitike živil. Kaj pa fotografija? Z njo se ukvarja od leta 1956 in je sodeloval v več jugoslovanskih fotoklubih, med drugim tudi v skupini ŠOLT v Ljubljani. S svojim aktivnim delom na področju fotografije si je pridobil tudi članstvo Društva oblikovalcev Slovenije, postal mentor v foto sekciji KUD Vide Pregarc v Ljubljani in častni član Kabineta slovenske fotografije v Kranju. Naziv Mojster fotografije mu je leta 1973 podelila Foto zveza Jugoslavije, mednarodna organizacija FIAP pa naziv »Artist in Excellence«. Številne jugoslovanske in tuje galerije hranijo njegova dela, sodeloval je s fotografijo pri izdajah monografij značilnih umetnikov in leta 1984 izdal tudi knjigo z naslovom Umetnik v ateljeju.

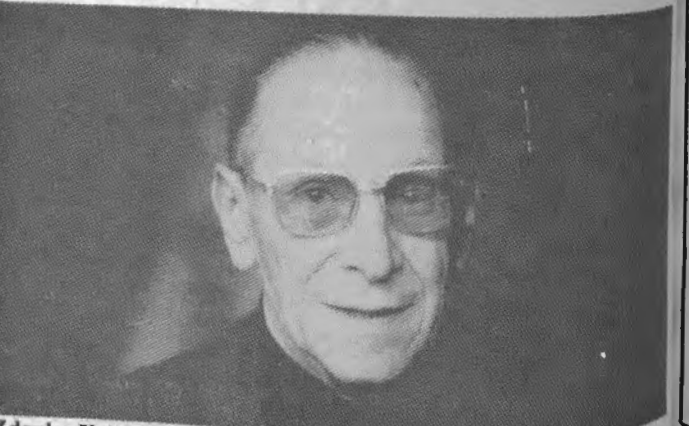
Janez Bernik

Jože Ciuha

Skupina Irwin

Zvone Kržišnik

Zdenko Kalin

Prispevek Arhiva Slovenije k slovenskemu kulturnemu prazniku

Razstava o boju za združitev Slovencev 1919–1920

Mlajšim generacijam, in tistim, ki jim zgodovina ni pretirano jasna, pride prav vsak sodoben pristop k razjasnjevanju ali nazornemu prikazu dogajanj, pomembnih za Slovence v njihovi bližnji, pa tudi bolj oddaljeni preteklosti. Nekaj časa je kar tonilo v pozabo dogajanje po

končani prvi svetovni vojni in še celo prvega decembra 1918, ko so se južnoslovanski narodi prvič združili v Jugoslavijo. Vsakič pa, ko nam stopi pred oči razkosanost slovenskega naroda, se vrnemo k tem, že več kot sedemdeset let odmaknjenim dnem, k prizadeva-

njem za zedinjeno Slovenijo, se pravi, k resnim projektom po prvi svetovni vojni, ki pa nikoli niso bili uresničeni. Zakaj se vrnemo? Zato, ker se je seveda treba tudi iz zgodovinske odmaknjenosti dogodkov še vedno učiti, jih analizirati in razumeti iz novih zornih kotov in skozi nova spoznanja.

Razstava v Arhivu SR Slovenije govori torej o dogodkih, »ki so srca naših dedov napolnili z žalostjo in obupom.« Tako je v uvodni besedi zapisal strokovni delavec Arhiva SRS Vladimir Kološa in dodal: »S to razstavo se želimo spomniti teh usodnih dogodkov v prvih letih po nastanku nove države, ko smo Slovenci izgubili Slovensko Primorje, večji del Notranjske, skoraj vso slovensko Koroško, na Štajerskem Radgono z okolico in več manjših krajev med Muro in koroško mejo in na Madžarskem slovensko Porabje – skupaj eno tretjino ozemlja in preko pol milijona ljudi...«

Boj za Primorje in Notranjsko ponazarjajo predvsem dokumenti

Pisarne za zasedeno ozemlje (ustanovljena v Ljubljani leta 1918). Boj za Koroško prikazujejo dokumenti Narodnega sveta v Ljubljani, dokumenti o pogajanjih za premirje (v Gradcu in Kranju), in poročila ameriške vojaške emisije pri določanju demarkacijske črte; drugo skupino »koroških« dokumentov predstavljajo sejni zapisniki Narodne in Deželne vlade za Slovenijo. Spet poseben sklop gradiv o Štajerski predstavljajo pogodbe o premirju med Narodno vlado v Ljubljani in vlado v Gradcu ter dokumenti o zasedbi apaške kotline... O dogajanjih v Prekmurju pričajo številna vojaška poročila iz tistega časa, prav tako pa tudi dokumenti civilnih oblasti o uvajanju jugoslovanske zakonodaje v upravi in pravosodju Prekmurja.

Seveda pa pripravljavci razstave pripominjajo, da takšen sprehod skozi dokumente ne more biti zaokrožen, saj so se scenariji o Sloveniji pisali tudi v Beogradu, Rimu, Parizu, Londonu, Washingtonu in drugod.

V razstavnem katalogu sta dragocena spremljevalca razstavljenih dokumentov tudi zgodovinska prispevka Milice Kacin-Wohinz o Primorski v obravnavanem času ter dr. Dušana Nečaka o Koroški, Štajerski in Prekmurju v istem obdobju.

B. Ž. J.

O D P R T O P I S M O

gospodu predsedniku Zedinjenih Držav Woodrowu Wilsonu.

Gospod predsednik!

V času, ko se odloča o usodi ne samo našega jugoslovanskega naroda, ampak sveta sploh, si usojamo podpisati nasloviti na Vas sledeče vrste: Gospod predsednik, tekmo stoletij je zatiral tuje valed številne in materialne premoči naš narod, toda ta je obdržal prepričanje v končno zmago pravice; število sovražnikov nas ni strilo, naše duše je ohranila svojo vero.

Ko ste tekmo te krvave vojne predložili, gospod predsednik,

Dokument št. 24 ali Odprto pismo delegatov Narodnega sveta v Ljubljani predsedniku ZDA Woodrowu Wilsonu (v njem delegati seznanjajo ameriškega predsednika s pripravljenostjo jugoslovanskih narodov braniti svoje ozemlje pred italijansko zasedbo in ga prosijo, naj bo razsodnik v sporu med jugoslovansko državo in Italijo)

Jože Javoršek: Spomini na Slovence

Literarno delo z gornjim naslovom sta pred nedavnim izdala Založništvo tržaškega tiska in ADIT Ljubljana. V tej knjigi — na 480 straneh velikega formata — opisuje Jože Javoršek otroštvo in odrasčanje glavnega junaka Izaka in najrazličnejše dogodke v njegovi družini, ki je bila osnova skoraj dvajset let pred Izakovim rojstvom. Čeprav avtor večino nastopajočih oseb vodi pod psevdonimi, je kakor na dlan, da smo v spominih priča njegovim avtobiografskim doživetjem. Toda poglobitvena teža pripovedi ne sloni na rodbinski kroniki, temveč na dogajanjih, ki jih je doživljal slovenski narod od začetka tega stoletja do druge svetovne vojne, torej skozi obdobje štirih desetletij. Skoraj ni dvoma, da bo Javoršek to rodbinsko in narodno sago nadaljeval; slišali smo, da se naslednja poglavja celo že pripravljajo za tisk.

Opirajoč se na ustno in pisno izročilo, gradi pripoved v prvi vrsti vendarle Javorškova umetniška fantazija, zlasti v tistih delih, kjer je beseda o osebnem življenju. To so zanimivi, mikavni, izvrstno napisani odlomki, oblikovani pogosto v nadrealističnem slogu. Izakove prigode, podobe njegove matere, očeta, sorodnikov in preneke drugih oseb oživljajo pred bralčevimi očmi

zelo prepričljivo. Srečujemo se z dobro izdelanimi značaji pa s celo galerijo tipov in originalov, ki dajejo celoti značilen slovenski kolorit.

Drugo raven v knjigi predstavljajo besedila bolj dokumentarne vrste, tista torej, ki so naslovu povsem adekvatna in so nastajala na podlagi študija dokumentov, zgodovinskih elaboratov, kronik, pričevanj. Le-ta se sicer z osebnimi zapisi tesno prepletajo in dopolnjujejo, vendar jih označuje predvsem obujanje narodovega kolektivnega zgodovinskega spomina. Rdeča nit teh obširnih razdelkov je fiktiven dnevnik Rudija Drmote, kar se je dogajalo s Slovenci še v Avstroogrskega pa prek rojstva in vse do razpada prve Jugoslavije. Medtem ko Drmotov dnevnik celotno pripoved veže, pa so poglobitve idejnopolične in nazorske smeri, ki so zaznamovale slovensko življenje v obravnavanih obdobjih. Razumljivo, tudi te osebnosti kot n.p. liberalca Janeza Fortuna, komunist Andreja Kociper, avstrijsko-nemški polkovnik Viljem Wurmb itd. so imenovala s psevdonimi, čeprav je skoraj očitno, da jih je pisatelj oblikoval po resničnih protagonistih javnega življenja. V nasprotju s temi romanesknimi junaki pa je Javoršek vpletel v pripoved mnoge slo-

venske in jugoslovanske zgodovinske osebnosti, n.p. dr. Janeza Evangelista Kreka, knezoškofa škofa Jegliča, dr. Antona Korošca, Pašiča, kralja Aleksandra, številne kulturne delavce itd. Te osebnosti seveda nastopajo v delu bolj kot objekti, kjer večinoma ne žive in ne delujejo, marveč se o njih samo govori.

Pisatelj dokaj podrobno raziskuje politične, kulturne, gospodarske, migracijske tokove, ki so od zore stoletja sem gibali in pretresali naš narod. Veliko se ukvarja s strankarskimi snovanji. Izjemno pozorno obdela prvo svetovno vojno, pri čemer postavlja v ospredje, naravno, soško fronto, ki je ugonobila največ slovenskih življenj. Sočasno z vojaškimi opisuje politična in diplomatska dogajanja. Dolžen poudarek daje Maistrovemu boju za severno mejo, spletkam, ki so se dopolnile v Rapallu, pa prehodu v novo državno tvorbo, ko so se naši dedje razočarano ozaveščali, da se bodo izjalovila vsa upanja na slovensko samobitnost, suverenost, avtonomijo, lastno državnost.

V drugem delu knjige se snov gošča okrog vprašanja, kako je šlo Slovincem pod dinastijo Karadjordjevičev. Kako smo politično, kulturno, gospodarsko stagnerali ali celo nazadovali. Ka-

ko sta se trli med sabo naša evropska-alpska čud in balkanska miselnost, (z vsemi njenimi praktičnimi nasledki), s katero smo prišli in postali od nje tesno odvisni. Kako smo brodili skozi raznovrstno zatiranje in zbrali v sebi premalo zavestnih sil, da bi se takih negativnim procesom uprli. Avtor v sklepnem delu posveti nemalo pozornosti rojevanju slovenske ljudske fronte, Cebinam, Speransu in vsem tistim dogajanjem, ki so nas vendar kot narod toliko dvignila, da smo lahko aprila 1941 zasnovali Osvobodilno fronto.

Kot že rečeno, vsi teksti dokumentarnega porekla so prepleteni z literarnimi pasażami, v katerih znano avtorjevo slogovno, jezikovno in kompozicijsko mojstrstvo prihaja do polnega izraza. V Spominih na Slovence (izčrpnije poročilo o knjigi bo prinesla februarška številka revije Borec), vidim izjemen Javorškov napor, da bi na sebi lasten umetniški način prikazal zorenje osebnosti svojega naroda v dobi, ko se je ta šele začela odločneje postavljati po robu usodi brezimnega plemena, ki ga je bil stoletja stiskal primež germanizacije, pozneje pa je zabredel v tegobe balkanske vrste.

Pravo časnikarsko delo

Najča

Glasilo osnovne šole Grm Najča je bilo na Pilovem dnevu v Novi Gorici prvonagrajeno. Dočakali smo, da je Najča prispela tudi v naše uredništvo, in sicer 1. številka II. letnika. Pa pokukajmo, kaj je v njej.

Ko vzameš v roke Najčo, ti že prva stran da vtis, da imaš v rokah pravi časopis. Ko pa začneš listati po njej in prebrati posamezne sestavke, resnično »pozabiš«, da imaš v rokah »samo« neko šolsko glasilo, kot pač nekateri omalovažujoče sprejemajo vrstice izpod osnovnošolskih peres. Na Najčinih straneh najdejo prostor dogodki, novice, reportaže, mladi novinarji v njej obveščajo, hvalijo, pomagajo, poglobljajo se v svet umetnosti, pišejo o najprijetnejših knjigah, tudi za vlačnejše sošolce-dopisnike imajo stran pa za malo večje in tiste, ki v šoli veljajo za »največje« – sedmo in osmošolce. Brez glasbe si težko predstavljamo časopis, ki naj izžareva mladost. Prav tako brez športa, mode, testov in ugank pa receptov in horoskopa. Celo reklame in krilanka imajo svoje mesto. Skratka, za vsakega nekaj. Zelo časnikarsko.

Da je vse tako lepo urejeno, skrbijo uredniki rubrik: Nina Jakovljevič za dogodke in novice, Barbara Ban za ankete in intervjuje, Tina Popadič za literarno prilogo, Tamara Gogič za glasbeni kotiček, Katarina Jaklič za film in književnost, Matjaž Kuzma za šport, Rok Hudovnik za razvedrilo, Jernej Atelšek za fotografijo, Jožica Šinkovec pa je njihova vestna tajnica. Za mentorico imajo učiteljico slovenskega jezika Marjano Kern, za opremo in grafično

oblikovanje so mentorji Branko Šuster, Zdenka Jakofčič in Janko Orač, za fotografijo pa Danijel Brezovar. Tiska Tiskarna Novo mesto, in sicer nazadnje v 850 izvodih. Jasno, da mora nekdo lebdeti nad vsem skupaj. To je glavna urednica Jasna Simičič, odgovorna Katja Krasko, da je glasilo prijetno in vabljivo tudi na pogled, pa ga navdihne še tehnični urednik Klemen Dvornik.

Zanimalo me je še, in verjetno bo tudi vas, dragi naši bralci, kako se je Najča sploh rodila. Takole pravijo najčevci o sebi: »Leta 1971 je zrasla naša šola – OŠ 15. divizije Grm, Novo mesto. Pomembni pesniki in pisatelji, ki so tisto leto obiskovali našo šolo, so še istega leta začeli izdajati svoje glasilo Mladi ob Krki. Glasilo je bilo literarno zasnovano in za takratne učence je bilo to super, full špon, cool... Tako, kot se rojevajo nove generacije, se rojevajo tudi nova mišljenja, in tako ustvarjalci – še posebej spoštovani bralci – niso bili več zadovoljni z glasilom. Hoteli so spremembo. Začela so se porajati razmišljanja o novem, drugačnem glasilu. Prejšnje šolsko leto se nam je ponudila izvrstna priložnost. Ob pomoči dveh prijaznih sponzorjev IMV in Tiskarne Novo mesto ter novinark IMV Jasne Šinkovec se je začel razvijati embrio naše Najče.

Iz Najče

Odprto pismo ravnatelju šole

V našem razredu smo ugotavljali, kaj nas v šoli najbolj moti in jezi. Ugotovili smo, da naš že navsezgodaj zjutraj spravi v slabo voljo gneča v garderobi.

Jezni smo na arhitekto in vse tiste, ki so gradili našo šolo, ker so napravili tako majhne garderobe, da naenkrat lahko sede v vsako le po osem učencev. Ostali se morajo preobuvati stoje. Ob 7.15 se odprejo šolska vrata. In takrat se vsuje kakih dvajset učencev v vsako garderobo. Najmanj, ker se v taki gneči lahko polomi, so obešalniki.

Za rešitev tega problema imamo dve ideji. Ob stenah garderobe bi namestili dodatne obešalnike, v prazne prostore pa bi postavili še nove klopi. Če ta zamisel ni uresničljiva, vas prosimo, da spremenite šolska pravila. Dežurni naj odprejo šolska vrata vsaj pol ure pred začetkom pouka. Tako bodo učenci vstopali, kadar bodo prišli in dren bo manjši.

Prosimo vas za odgovor. Zelo vam bomo hvaležni, če nam boste pomagali rešiti težavo.

Z našega pesniškega zelnika

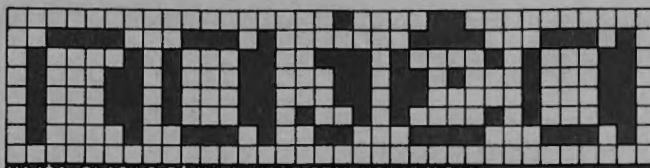
Priateljstvo

Priateljstvo je pojem, ki o sreči govori, prijateljstvo je roža, ki ne oveni.

Če imaš prijatelja, svet se ti lepši zdi in misliš, da okrog tebe se vrti.

Kadr srečen si, imaš prijateljev na tisoče, a ko znajdeš se v nesreči, le pravi te obišče.

SABINA KUNEJ, 7. r.
OŠ Artiče

NAJČA. GLASILO OŠ XV. DIVIZIJE GRM, NOVO MESTO

Živijo! Spet smo tukaj. Najča je veselo, debela in sploh bolj novično razpoložena. Je kaj čudno, da je Manca Kolir rekla o njej, da kar »ven strši«? To je povedala letos na področju Pilovih nagrad najboljšim šolskim glasilom. Mi si pa mislimo, da bi lahko še bolj »ven stršali«, če nam boste pomagali. Zdal so novotena področja šole tako rekoč tu, potem pridejo še zbirke počinca. Sporočilo nam, kako ste se imeli. Pa še nekaj. Najčo lahko preberejo tudi vse stare matere in očci, pa lete in strici, sestri in bratje, mame.

Naslovnica 1. številke II. letnika glasila osnovne šole 15. divizije Grm Novo mesto – Najče

Velja pravilo, da so umetniki »premaknjeni«, vendar to nikakor ne velja za našega grafičnega oblikovalca, priljubljenega likovnega pedagoga Branka Šusterja, ki ima pri glasilu zelo velike zasluge. Brez njegovih zasmisli bi bila Najča ena sama puščoba, četudi so vsi prispevki 1A. Saj veste, če je samo papir in črke na njem, ni zanimivo, pa če bi ustvaril sam Matjaž Kmecl.

Po kratki štirimesečni »nosečnosti« je 13. januarja v porodnišnici novomeške Tiskar-

ne prirojala iz tiskarskega stroja naša Najča, ki je že s prvo številko delala konkurenco newyorškemu Timesu.

Iz tiskarskega stroja je prišlo z novim glasilom tudi novo ime, nova vsebina in nova oblika. Pohvale so nas kar zasule, vendar nismo spali na priznanjih.

Za konec zaželimo Najči visoko starost in veliko uspehov v življenju!

Živa Drole

Dragi novinarji Najče!

Z veseljem sem prečital vaše »odprto pismo«. Všeč mi je, da ste se zavzeli, da bi s svojimi predlogi prispevali k boljšemu počutju v naši šoli.

Pa pojdemo po vrsti. Tudi jaz se že vsa leta jezim na arhitekto, ki so po snovanju načrta za našo šolo naredili veliko napak. Očitno jim ni bilo mar počutje učencev, učiteljev in drugih delavcev šole. Samo poglejte, kako temna in utesnjena je naša šola. V zadnjih letih smo porabili ogromno finančnih sredstev, da smo popravili nekaj napak. Uredili smo toplotno izolacijo in fasado, prizidali kuhinjo, eno učilnico, malo telovadnico, zamenjali tla v avli in likovni učilnici ter opravili še veliko drugih izboljšav. Seveda smo v marsičem nemočni. Zidov namreč ne moremo raztegniti.

Zaradi prevelike utesnjenosti v garderobi predlagam, da se odprejo šolska vrata dvajset minut pred začetkom pouka. Kot vidite, vaš predlog delno sprejemam in upam, da bo sedaj malo bolje. Tako učencem tudi ne bo več treba zmrzovati pred vrati. Izkušnje bodo pokazale, če smo pravilno ravnali.

Zahvaljujem se vam za sodelovanje in vas pozdravljam z željo, da se še kaj ogasite!

Ravnatelj Marijan Špiler

Kulturni dan v naši šoli

Kulturni dan ni bil ravno kulturn. Nekulturen je bil zaradi neprimernega obnašanja na kvizu. Zelo smo kričali in nismo prisluhnili tovarišici. Na koncu smo zmagali za bogate tri točke. Ker 6. a ni prenesel poraza, je tovarišica dala dodatna vprašanja, kar nam ni bilo prav. Toda slavili smo mi in pravica je zmagala. Šesti je moral, hočeš nočeš, prenesti poraz. Po tako razburljivem kvizu se nam je prilegla zasluzena malica.

Po malici smo se zbrali pred šolo in vsak je poiskal svojo tovarišico ali tovariša in sodeloval pri izbrani dejavnosti. Moj cilj je bil Breg, ker je najbližji Beli. Na Breg nas je šlo zelo veliko, zato sem bil na začetku kolone. Tam smo si temeljito ogledali cerkev. Nato nam je Grega pokazal še skakalnico.

Domov smo šli po vojaški poti skozi gmajno.

ROK JEKOVEC, 6. b
OŠ Matija Valjavec, Preddvor

Ko sem prišel v šolo, sem pred učilnico počakal nekaj minut in si ogledoval dekleta. Tovarišica me je zmotila. Odprla je vrata. A kot veste, so vrata za enega, mi pa smo šli kar po trije. Zato je bilo zelo tesno.

Sedaj pa zares. Začel se je kviz. Prvi smo dobili vprašanje mi. Vsi smo se drli. Kmalu bi si skočili v laze. Komaj smo premagali 6. a razred. Potem smo odšli na Breg. Grega, Alaš in jaz smo šli s kolesi. Tovarišica Bežkova nam je marsikaj povedala o cerkvi. Potem smo odšli domov. Ta kulturni dan mi je bil srednje všeč.

MITJA EKAR, 6. b
OŠ Matija Valjavec Preddvor

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Nekoč in danes

Zgodbe iz življenja naših babic in dedkov pa prababic in pradedkov in še bolj tiste, ki segajo v še bolj davni rod, vedno pritegnejo naše zanimanje. Kar priznajte, dragi mladi prijatelji, da radi poslušate o »dobrih starih časih« vaših prednikov in da si skozi njihove pripovedi pričarate čisto drugačen svet. Zdi se vam, da je ta svet tako daleč, da v njem ni bilo vsega tega ugodja, ki ziblje vas, pa vendar ima za vas neko draž.

Jasmina Jovanovič je učenka 3. b razreda osnovne šole Drago Bajc v Vipavi. Rada ima svojo babico, najraje pa takrat, ko ji pripoveduje o svoji mladosti. Takrat v vasi še ni bilo elektrike in niso poznali gospodinjstskih aparatov. Imeli so samo petrolejke, ki so zvečer osvetljevale prostor. Likali so z likalnikom na oglje. Kuhali so na zidanem štedilniku. Kruh so pekli v krušni peči. Res je, da si dandanes to kar malo težko predstavljamo. Imamo vsega, pa še nam je pogosto dolgčas. Življenje pa včasih ni bilo dolgočasno, je povedala Jasminina babica in še marsikatera druga bi znala povedati, kako so se včasih zvečer sosedje zbirali skupaj ob odprtem ognju in si ob

Grafika pred nami je s 6. grafičnega bienala jugoslovanskih otrok, ki je bil konec leta 1980 v Kostanjevici na Krki, in sicer izpod rok takrat dvanajstletne Renate Janežič, učenke osnovne šole Janček Mevželj v Mokronogu

petrolejki pripovedovali najrazličnejše zgodbe o vsemogočih strahovih in čudnih pojavih, tako, da so se otrokom dostikrat kar ježili lasje na glavi in so poslušali z odprtimi usti. Kaj pa danes? Buljimo v televizijske ekrane in ... nimamo časa.

Tudi Tjaša Jurak iz 7. a razreda osnovne šole Fran Roš v Celju nam z nostalgijo piše: »U, kako lepi so bili časi, ko so se ljudje v prostem času zbirali pod staro lipo in se veselili. Velikokrat so se jim pridružili ljudski godci s svojimi instrumenti. Dekleta so se posebno rada zavrtela ob nežnih zvokih majhne glinaste piščali – okarine. Mi mladi, poznamo te čase samo iz pripovedi naših babic.

Dandanes pa so časi povsem drugačni. Ljudje drvimmo eden mimo drugega, živimo v visokih hišah in se, celo sosedje, med seboj ne poznamo. Nепrestano nas preganja neusmiljeni čas. Nervozni smo doma, ko zgodaj vstajamo, nervozni smo v službah in v šoli, kjer imamo vedno preveč dela in se utrujeni vračamo domov, kjer nas čaka še kup neurejenih stvari. Vedno bolj postajamo podobni avtomatom brez duše in srca. Le kam nas to vodi?«

Res, le kam nas to vodi? Velja razmisliti in tudi kaj storiti. Pa nam napišite, dragi naši dopisniki, kaj bi storili vi, saj znate biti tako polni svežih idej. In čas, ki prihaja, je vaš čas. Torej ga imate vso pravico sooblikovati.

Za danes še lep prijateljski pozdrav!

Živa

POZOR! Marsikdo od vas, dragi mladi dopisniki, ne ve, da vaše objavljene sestavke nagradujemo, lahko pa tudi, da je kdo to že pozabil. Če pa vam hočemo nakazati honorar, morate pod svoje sestavke še posebej pripisati vaš domači naslov, oziroma žiro račun šole, če se boste v krožku tako dogovorili.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Zdravniška zbornica še letos?

Včasih so dejali »Če bo bog dal, bo že šlo«. Največkrat pa je tako, da se ni zanašati na pomoč iz nebes, temveč se mora človek potruditi kar sam, če hoče kaj doseči. Na lastne moči in sposobnosti se morajo in se bodo morali opreti tudi slovenski zdravniki, ki zdaj že zelo konkretno razmišljajo o ustanovitvi svoje zbornice. Zbornica, kot nekakšna stanovska organizacija, sicer na naših tleh ni nova. V Sloveniji in Dalmaciji smo jih imeli že v prvih letih tega stoletja, v bivši kraljevini Jugoslaviji pa so bile ustanovljene v 20. letih. Zahodnoevropske države imajo glede tega veliko daljšo tradicijo, pri nas pa je bila zdravniška zbornica po vojni ukinjena kot nekaj »elitnega«. Vso skrb za zdravstveno varstvo prebivalcev je nase prevzela država s svojimi mehanizmi. Tako je bil vpliv zdravništva na zdravstvo skozi vse te mehanizme vseskozi majhen.

»V Sloveniji smo imeli stalno zdravniško društvo, ki je bilo v določenem obdobju zelo razvito. Deležni smo bili tudi politične prisile, najbrž zato, da ne bi na področju zdravstva zganjali kakšne politike,« pravi docent dr. Marjan Premik, generalni sekretar slovenskega zdravniškega društva oziroma zveze društev. V sistem so bili formalno vključeni

ni tako kot ostala društva na podlagi zakona o društvih pod okriljem SZDL, bolj kot nekakšni podnajemniki.

Z demokratičnimi spremembami, pluralizmom interesov, konkurenco in spremembami v družbi nasploh so tudi društva začutila, da bi lahko bolj posegla v tisti del sistema, v katerem delujejo, kar še zlasti velja za zdravstveno varstvo. Tako so maja lani na 126. letnem srečanju slovenskih zdravnikov na Otočcu v stanovski razpravi prišli do odločne zahteve, da je treba ustanoviti zdravniško zbornico oziroma videti, kaj je za to treba storiti. Novembra je sledila seja predsedstva združenja jugoslovanskih zdravnikov v Ljubljani, na kateri je bil dosežen konsenz med vsemi republiški zdravniškimi društvi, da bodo na tem delali, hkrati pa so predsedstvo zadolžili, da glede tega nekaj stori.

Najprej je treba vsekakor spreminiti zakon o zdravstvenem varstvu. Politično, ekonomsko in strokovno so šle stvari naprej in zakon za njimi zaostaja oziroma jih ne obvladuje več. »Zdaj je možnost in priložnost, da se ob prenovi sistema gradijo tudi tiste institucije, ki jih sedanji zakon nima, ki pa bi prispevale h kakovosti zdravniškega dela,« opozarja dr. Premik. To pomeni sprejemanje etičnega kodeksa, ki dolo-

ča načela, po katerih se ravna člani, spremljanje, nadziranje in sankcioniranje skladnosti dela in obnašanja članov zbornice z osvojenimi etičnimi normami, zatem sodelovanje pri družbenem vrednotenju dela zdravnikov, soodločanje pri določanju politike v zvezi s profesionalno demografijo (številu in strokovni profili zdravnikov), organiziranje permanentnega strokovnega izpopolnjevanja in spremljanje širših družbenih dogajanj, ki so povezana z zdravstvenim varstvom.

Posebej je treba povedati, da bo včlanitev v zbornico obvezna za vse zdravnike, ki delajo s pacienti, ne bo pa nujna za tiste, ki delajo v izobraževalnem sistemu ali pa so na primer planerji, socialni medicinci, higieniki in podobno. »Zbornice bi bile potrebne tudi na drugih področjih, kot pri farmacevtilah, negovalskem kadru in drugih,« dodaja dr. Premik. Vendar je to njihova stvar, »Neposredno delo s pacienti mora biti zares kakovostno,« poudarja dr. Marjan Premik in bo tem menim, da etične odgovornosti doslej praktično ni nadzoroval nihče.

Zdravniška zbornica bi se financirala iz dela cene zdravstvenih storitev, kar pomeni, drugače povedano, da mora biti delo zbornice finančno vkalkulirano v vsaki storitvi, ki jo opravi

zdravnik. Zdravstvene organizacije in zasebniki bodo dolžni odvajati sredstva za zbornice. Funkcijo zbornice, zlasti v zvezi z dejanjem soglasij, je treba smiselno vgraditi v vsa poglavja zakona glede odpiranja novih zdravstvenih zmogljivosti, določanja števila in vrste zdravstvenih delavcev, kvalitete in kvantitete storitev itd.

Nekateri menijo, da bi se zbornica nekako »prekrivala« s sindikatom zdravstvenih delavcev, a gre za popolnoma drugačno strukturo in funkcijo. »Smo proti temu, da bi se ustanovljala zdravniška zbornica, v kateri bi bile razne institucije in podobno,« pravi dr. Premik. To so, kot meni, »hibridne zadeve«, ki razvedenijo vso stvar. »Želimo delati tisto, česar ni doslej delal nobena od uradnih ustanov, vsaj resnično profesionalno ne,« dodaja.

Po načrtu republiškega izvršnega sveta naj bi bil zakon o zdravstvenem varstvu sprejet do konca letošnjega leta, kar pa je še vprašanje. O tem, kako daleč je prodrla zamisel o ustanovitvi zdravniške zbornice in kakšni so stvarni obeti in pogoji za to, bodo slovenski zdravniki spregovorili na svojem naslednjem, 127. srečanju maja letos.

Katarina Novak

Zdravnikovi zapisi

Spet o starostnem bolniku

Napadi padanja se pojavljajo brez opozorila in izgube zavesti, verjetno kot posledica izgube antigravitacijskega refleksa. Starostnik občutno pade vzrak. Če močnejši pritisk na ploskve stopal pogosto zadostuje, da se starostnik »ujame«.

Drugo pa je, če pride do izgube zavesti, trenutne srčne slabosti (takozvane »vrtoglavice«). Ti pojavi nastajajo lahko zaradi obolenj možganskega ožilja ali pa srčnih težav, večinoma pa prizadeti tožijo, da so imeli vrtoglavico.

Tudi okornost in nerodnost je lahko posledica prevodnega živčnega sistema v hrbtenjači. Ljudje s takšnimi težavami imajo posebno, karakteristično hojo, majavo in negotovo.

Seveda je že naštetim težavam zaradi zdravstvenih nepravilnosti treba dodati tiste, ki jih prinaša prekomerno uživanje alkohola. Starostniki so še tem bolj nagnjeni k padcem v alkoholiziranim stanju. Ne določa redko, da so potlej takšni padci pozabljeni kot morebitni vzroki krvavitve pod možgansko mrežo, ki se pokažejo šele čez nekaj časa (subduralni hematomi).

Zdravila, ki spadajo v skupino uspaval, pomirjeval in njim podobnih, lahko povzročajo vrtoglavice in zmedenost in končno – tudi padce.

Padci pa so lahko nedolžni, brez posledic, še raje pa se ob njih starostnikom še kaj pripeti in zakomplicira. Če strah pred ponovnim padcem je resna komplikacija in poglavitni dejavnik za starostnikovo izgubo samozavesti. Fizično pa pride najpogosteje do zlomov kosti spodnjih okončin, kolka in hrbtenice.

Poškodbe so pogoste tako pri bolj suhih kot tudi pri malce bolj rejeni ljudih, še posebno pri ženskah. Pri padcih starostnikov pa moramo biti posebno pozorni, če se po takšnem nenadnem padcu ne opomorejo hitro, ali, če se pokaže, da katera od mišic ne deluje kot bi morala. Takšni padci so namreč lahko posledica poškodb možganskega tkiva.

Ko si pomagamo, kako preprečujemo in kako zdravimo padce?

Že zadnjič smo rekli, da moramo skrbno odstraniti vse tiste pasti, ki bi v stanovanju lahko bile potencialni vzroki za padce. Skrajno pomembno pa je, da starostnik vzdržuje kondicijo, četudi se je včasih potrebno zateči tudi k zvijači, da ga k takšnemu početju pridobimo. Poleg tega moramo starostnika tudi naučiti, kako se lahko ob omejenih možnostih gibanja vstane ali pomaga enako prizadetemu zakoncu. Prav žalostno je, da včasih šele sosedje odkrijejo tragedije v sosedovih stanovanjih. Treba je povedati, da so pri nas premalo v rabi ustrezna medicinska pomagala – aparati in tudi to, da mora starostnik uporabljati zdravila in ležanje (na mirovanje) z vso pozornostjo – brez pretiravanja.

(se bo nadaljevalo v Dr. Danijel Blažič)

Literarno ustvarjanje – tudi ena od dejavnosti univerze za tretje življenjsko obdobje

Uresničevanje skritih želja

Iz pogovora z Mileno Blažič, voditeljico ene izmed skupin interesnih dejavnosti v sklopu univerze za tretje življenjsko obdobje.

Milena Blažičeva je sicer formalno še študentka, saj pravkar zaključuje študij na tretji stopnji. Vendar hkrati že nekaj časa dela z mladimi in starejšimi, ki so v sebi odkrili željo po literarnem izražanju. Od jeseni sem vodi tudi skupino dvajsetih slušateljev kreativnega pisanja v okviru že omenjene univerze za tretje življenjsko obdobje. Sicer smo se našemu bralstvu namenili predstaviti delovanje te univerze v njeni večplastnosti in obsegu ob neki drugi priložnosti, ko bomo ta pregled tudi nadaljevali v predstavljanju posameznih dejavnosti. Tokrat je bil povod za naš pogovor literarni večer, ki so ga slušatelji iz skupine Milene Blažičeve pripravili v knjigarni založbe Borec in je, vsaj po številnem občinstvu sodeč, prav lepo uspel.

V skupini je dvajset slušateljic, osem s srednjo, dvanajst pa z višjo in visoko izobrazbo. Povprečna starost je petinpetdeset let. Začele so s skupnim delom oktobra lani in pravkar se končuje prvi semester. Med njimi je občutiti veliko navdušenja za to početje in osipa ni. Njihova mentorica pravi, da so izredno motivirane za delo in radovedne za vse novo. Nekatere med njimi uresničujejo na ta način že svoja mladostna nagnjenja, nekaj pa si je izbralo možnost pisanja kot obliko, v kateri se edinole lahko izpovedo. Zvečine pišejo prozo, ki jih tudi najbolj zanima.

Na vprašanje mentorici Blažičevi, kako poteka njeno delo, oziroma, kako so si zastavile delo, je povedala, da so pripravile že nekaj uspešnih akcij. Tako so na primer odhajale na literarne večere v Cankurjev dom in se nato o tistem, kar so tam slišale, pogovarjale. Imele so tudi pogovor z Lojzotom Kovačičem o pisateljevem ustvarjanju in o nekaterih njegovih delih, ki so jih prej skrb-

no prebrale. Predvsem pa se držijo maksime, da ni kreativnega pisanja brez kreativnega branja. Zato včasih skupaj glasno prebirajo posamezne literarne odlomke in jih tudi skupaj analizirajo. Običajno se ena doma pripravi za uvodne misli ob nekem tekstu, potlej pa jo ostale dopolnjujejo.

Poleg pomembnega dela ob svetovni in domači literaturi je del njihovega početja tudi »pisanje v živo« na posamezno temo in v omejenem časovnem okviru. Po opravljenem delu svoje izdelke glasno preberejo in spet – skupaj preanalizirajo. Včasih si jih vzamejo tudi

domov in ob naslednjem srečanju analizirajo, kar so napisale.

Pomemben element v njihovem druženju in skupinskem delu je sprejemljivost za kritiko in kritičnost, pri čemer jih mentorica spodbuja h kritiki z močjo argumenta.

Milena Blažičeva pravi, da gre za generacijo, ki v svojem življenju ni bila vajena pohval in se včasih zdi, da jih pohvala bolj zmede kot kritika.

Prišlo so že tako daleč, da doma prebirajo tudi najnovejšo slovensko literaturo, čeravno jim je šlo v začetku bolj težko od rok. Mentorica se drži pravila, da skuša po človeški plati

delati z njimi izredno taktno in v rokavicah, medtem ko po strokovni ne deli odpuščkov.

V vsaki takšni skupini se že sredi dela izkaže, da je v njej vsaj en izstopajoč talent, nekaj posebno dobrih slušateljev in ostali nekakšno povprečje. Vsi pa se brez izjeme za svojo lastno rabo naučijo temeljnih principov pisanja, razpoznavajo različne zvrsti in si pridobijo precejšnjo mero samozavesti. To je pa že kar precej, če sem prištejemo še dejstvo, da so potešili svoje dolgoletne skrite želje po pisanju, da so premagali strah, sramežljivost in še kakšno drugo zavoro v sebi.

B. Ž. J.

Ukradeno otroštvo

V Slovenijo po mamo

Potekalo je že drugo leto mojega bivanja v sarajevski bolnišnici. Strelna rana na bradi se mi je že zdavnaj zacelila in lahko bi me odpustili. A vojna je še vedno dušila svet in nihče ni imel časa misliti na to, kam s sedaj že sedemletno deklico. Tako sem ostala kar tam, v veliki baraki z drugimi ranjenkami.

Čeprav sem bila ob sprejemu stara šele pet let, sem kmalu domela, da me ne sme nič prizadeti. Uspelo mi je, da sem si ustvarila svoje lastno notranje zavetje. To je bil domišljijski svet, pomešan z resničnostjo, ki ga ne bi mogla pogrešati. Z neverjetno močjo mi je pomagala preganjati otroške strahove in tešiti radovednost, hkrati pa slediti vsemu, kar se je dogajalo okoli mene.

Tam sem ostala do osvoboditve. Potem sem odšla. Šofer je vozil v »neznano« in se ni dosti menil zame. Zato sem sklenila, da bom vso pot mižala, čeprav bi rada vprašala, kam me pelje.

»To je tisti otrok iz bolnišnice«, je rekel mrki ženski. Ta me je z neprijetno naglico zgrabila za roko. Že sva šli po predlogem hodniku. Komaj sem ji sledila. Bila sem upehana, da sem noge kar vlekla za seboj.

Končno. Odprla je velika vrata. Skoraj pahnila me je v veliko dvorano, natrpano z otroki. Toliko jih še nisem videla na kupu. Takoj so me obstopili. Strmeli so

vame kot v prikazen. V meni je naraščala stiska. Merila sem obraze v krogu radovednežev. Le kdo v bolnišnici me ni maral, da me je moral spraviti mednje, sem pomislila. Neki deček, večji od mene, me je uštipnil in mi rekel, da sem grda. Neposrednost otrok me je opozorila na to, da sem malce drugačna od drugih. Do tistega trenutka nisem nikoli razmišljala o tem. Priznam, da sem bila razočarana nad seboj.

Moja desnica je podzavestno prekrivala brazgotino na bradi. Tisti hip je radovednost otrok splahnela. K meni je pristopila deklica, še večja od dečka, ki me je uštipnil. Objela me je in odpe-

ljala na drugo stran dvorane. Napetost je popustila. Azra, tako ji je bilo ime, je radovedneže odganjala in pri tem prav nerodno udarila nekega dečka.

Kmalu nisem bila več v središču pozornosti. Tista mrka ženska je pripeljala še enega otroka. Takoj sem opazila – deček brez roke. Na ves glas je jokala, tako, da sem Azro komaj slišala. Pripovedovala mi je, da smo v domu in da vsi ti otroci nimajo staršev. »Peljali nas bodo v Slovenijo, kjer bomo dobili druge mame in očete«, mi je rekla.

»Nimam več mame«, sem ji ugovarjala. »Saj zato si pa tu, da boš dobila drugo«, mi je pokroviteljsko odgovarjala. Zdelo se mi je čisto nemogoče, da bi dobila drugo mamo. Pripovedovati sem ji začela o življenju v bolnišnici in o mrličih, ki sem jih videvala tri leta. Azra me je poslušala, popustila pa ni.

Stane Kumar: Internirani otroci 1943 – ilustracija je iz knjige Otroštvo v senci vojnih dni

»Če otroku umre mama, potem lahko dobi drugo«, me je poučila. Ta novica me je razvedla. Navsezadnje sem bila le otrok. Pri sebi sem sklenila, da že mora biti tako in da se najbrž slej ko prej vsakomur v življenju tako zgodi.

Zvečer dolgo nisem mogla zaspati in nežna odeja mi je pomagala oblikovati predstavo o »drugi« mami.

Naslednje jutro sva šli z Azro v pisarno, kjer so nas popisovali. Tam je bila spet gneča. Otroci so vreščali vsevprek, dve ženski pa sta kar naprej vpili, naj utihnemo in se postavimo v vrsto. Ne vem, koliko otrok je bilo pred nama, ko sem zaslišala popisovalkin glas: »Kdaj si rojen? To mi povej!« povzdigovala je glas proti dečku.

»Kaj pa je zdaj to?« sem zaskrbnjeno pomislila. Bala sem se, da ne bom znala odgovoriti, ko bom prišla na vrsto.

»Kdaj se boš pa ti rodila?« sem se obrnila proti Azri. Čeprav je bila za glavo večja, je tudi sama ostala nema in je skomignila z rameni. Bolj ko sva se bližali popisovalki, bolj sva postajali negotovi. Začeli sva druge spuščati naprej.

»Moram se roditi, sicer ne bom dobila mame«, sem se boderila. Azra je nekam izginila. Druge sem še kar naprej spuščala pred seboj. Potem se je Azra vrnila. »Stopi v vrsto! Ti se boš rodila 6. oktobra 1936. leta«, mi je pošepetala. Pomena njenih besed nisem razumela, kljub temu pa sem si ponavljala »nesmiselne« podatke. Azra je ostala za menoj. Popisovalki sem povedala vse, le pri letnici se mi je zataknilo. Na pomoč mi je priskočila Azra. Ženska je bila neprijazna. Rekla mi je, da me takšne kakršna sem, nihče ne bo maral. Res nisem razumela, kaj je hotela s tem povedati, saj sem bila vendar brez mame.

Potem sva stekli na dvorišče in se igrali. Brskali sva po pesku, saj pravih igračk tako in tako nismo imeli.

»Če otroku umre mama, potem lahko dobi drugo«, me je poučila. Ta novica me je razvedla. Navsezadnje sem bila le otrok. Pri sebi sem sklenila, da že mora biti tako in da se najbrž slej ko prej vsakomur v življenju tako zgodi.

Zvečer dolgo nisem mogla zaspati in nežna odeja mi je pomagala oblikovati predstavo o »drugi« mami.

Naslednje jutro sva šli z Azro v pisarno, kjer so nas popisovali. Tam je bila spet gneča. Otroci so vreščali vsevprek, dve ženski pa sta kar naprej vpili, naj utihnemo in se postavimo v vrsto. Ne vem, koliko otrok je bilo pred nama, ko sem zaslišala popisovalkin glas: »Kdaj si rojen? To mi povej!« povzdigovala je glas proti dečku.

»Kaj pa je zdaj to?« sem zaskrbnjeno pomislila. Bala sem se, da ne bom znala odgovoriti, ko bom prišla na vrsto.

»Kdaj se boš pa ti rodila?« sem se obrnila proti Azri. Čeprav je bila za glavo večja, je tudi sama ostala nema in je skomignila z rameni. Bolj ko sva se bližali popisovalki, bolj sva postajali negotovi. Začeli sva druge spuščati naprej.

»Moram se roditi, sicer ne bom dobila mame«, sem se boderila. Azra je nekam izginila. Druge sem še kar naprej spuščala pred seboj. Potem se je Azra vrnila. »Stopi v vrsto! Ti se boš rodila 6. oktobra 1936. leta«, mi je pošepetala. Pomena njenih besed nisem razumela, kljub temu pa sem si ponavljala »nesmiselne« podatke. Azra je ostala za menoj. Popisovalki sem povedala vse, le pri letnici se mi je zataknilo. Na pomoč mi je priskočila Azra. Ženska je bila neprijazna. Rekla mi je, da me takšne kakršna sem, nihče ne bo maral. Res nisem razumela, kaj je hotela s tem povedati, saj sem bila vendar brez mame.

Potem sva stekli na dvorišče in se igrali. Brskali sva po pesku, saj pravih igračk tako in tako nismo imeli.

»Moja mama bo imela dolge lase in visoke pete«, mi je rekla Azra. »Moja mama bo pa mene močno stisnila k sebi. Velika bo in zelo debela«, sem razvnela svojo domišljijo.

(Takšno debelo mamo sem videvala v bolnišnici. Hodila je obiskovat svojo ranjeno hčer. Ob urah obiskov sem se ponavadi

potuhnili v posteljo in ju opazovala. Nepopisno srečo sem občutila, ko sem ju gledala. Tako sem »imela« tudi sama »obisk« saj sem si vedno »vzela« nekaj njenih nežnosti.)

Najin pogovor je prekinil neč zvonec, ki je klical h knji. Pričakovanje mi je vzelo tek. Naslednje dni se je vse odvijalo prehitro. Prišel je dan odhoda. V vrsti po dva in dva smo se rakale na železniško postajo v Sarajevu. Tam je bila le ena gneča kot v domu. V vagonu smo se prerivali vsevprek.

Koliko dni smo potovali v Slovenijo, ne vem. Naše žurno mesto je bilo v Kamniku. Ko sem izstopila iz vlaka, sem nestrojno pogledovala, kje stoji »mama«. Z Azro so naju ločili. Nikoli več je nisem videla. Mene so odpeljali v nekakšen improvizirani bolniški oddelek. Tam je že bil nekaj otrok. Med njimi je bil tudi deček brez roke. Na hitro sem premerila vsakega posebej. Ni mi kaj skupnega nas je družilo. Vsi so od nas je imel že zaceljene rane ali brazgotino. Tam mi je bilo veliko bolje kot v domu v Sarajevu. Vendar nihče od otrok ni govoril o »mami«, zato sem pogledala v svoj svet in jo »zakažala«.

Skozi okno smo imeli pogled na vhodna vrata v stavbo. Tako smo večino dneva stali ob oknu in gledali kako so v vstopni prostor vstopali moški in ženske. Vse so odpeljali s seboj »hčer« ali »sina«, vendar sem o tem »vedela« le jaz.

Nekega dne sem končno zapela »svojo« mamo. Prijeta me je obšla. Stekla sem v vežo. Oklenila sem se njene kolen. »Ali si prišla pome, mama?« sem jo vprašala. Bila je prijazna, pobožala me je po osem ženi glavi, vendar je odšla na prejšnjem.

Vprašujoče sem obstrmel. Mogočno telo se je počasi odmakalo. Kmalu je bila že tako daleč, da sem lahko videla celo njeno postavo. Potem sem na obzoru prepoznala njeno glavo, na kateri je bil klobuk. Imelo me je, pa bi še enkrat stekla do nje, pa nisem zbrala toliko poguma.

Vrnila sem se na oddelek in dolgem premišljevanju »ugodila«, da »moja« mama nikoli n nosila klobuka.

Paša Kavazovič

(Izdelek ene od slušateljic univerze za tretje življenjsko obdobje)

Drago Blažič

Konec decembra je umrla Drago Blažič, podpolkovnik v pokojni in nekdanji komandant inženirske brigade 7. korpusa JA. Rojen je bil leta 1917 v Žireh. Bil je gradbeni tehnik pred vojno zaposlen v Novem mestu. Maja 1942 se je priključil OF in junija 1942 vstopil v partizansko vojsko v Zapadno-dolenjski odred, kasneje je bil v Cankarjevi in Gubčevi brigadi kot komandir minerskega voda. Marca 1944 je bil dodeljen kot gradbeni strokovnjak drugemu belokranjskega vojnega področja. Tu je bil kot komandant bataljona in kot gradbeni vodja gradil in oskrboval letališča v Klasincu in na Otoku v Beli krajini, aprila 1945 pa je vodil gradnjo cest za novi most čez Kolpo pri Vinici. Ob ustanovitvi inženirske legije aprila 1945 je bil imenovan za komandanta drugega bataljona za gradnjo cest. Po vojni je delal v gradbenem oddelku 3. in 4. armade, v gradbeni upravi JLA in v vojnem gradbenem podjetju Tempo v Karlovcu. Za svoje strokovno in uspešno delo je bil večkrat odlikovan. Leta 1963 je bil upokojen s činom podpolkovnika. Živel je v različnih krajih, umrl pa je v Zagrebu, kjer je tudi pokopan.

Tilda Sernec

V Bezeni pri Rušah je umrla aktivistka NOG in dolgoletna predsednica krajevnega odbora FZ Tilda Sernec. Že leta 1941 je bila aktivna v borbi Pohorske in kasneje Ruške čete. Njena domačija je bila močno partizanska postojanka, kjer so se zadrževali člani okrajnega odbora OF, mladinski in mariborskega kroga in oblastnega komiteja SKOJ za Stajersko. Tudi po vojni je aktivno delala v organizaciji FZ in drugod.

Franc Poje

V osemdesetem letu je umrl Franc Poje iz Slovenske Reke. Že leta 1942 je navezal stike s partizani in aktivisti. Zaradi izdaje je bil interniran v italijansko taborišče, kjer je bil vse do kapitulacije Italije. Po vojni je nadaljeval z delom. Od njega smo se po- ložili v Kočevju.

Ivan Capuder

Na Jesenicah smo se lani poslovili od Ivana Capudra rojenega leta 1917 v Raholcih pri Ljubljani. NOG je pomagal vse od leta 1941, z OF pa se je povezal v jeseniški železarni. Leta 1944 je bil zaradi sodelovanja z OF zaprt v Begunjah, kasneje pa se je aktivno vključil v NOB.

Jože Krapež

V Tolminu je lani umrl Jože Krapež. Rojen je bil leta 1921 na Otlici. Vključil se je v OF in ob kapitulaciji Italije je odšel v partizane. Kot bорец Južnoprimorskega odreda in Vojkove brigade je sodeloval v več bojih in na goriški fronti ter sodeloval pri uničenju letal na letališču v Mirnu. Leta 1944 je postal bорец Belokranjskega odreda, pred koncem vojne pa je bil vključen v prvo brigado KNOJ. Po demobilizaciji je vstopil v milico in služboval, po raznih krajih, nazadnje v Tolminu. Dobil je več odlikovanj.

Helena Anželak

V Razboru pri Slovenj Gradcu smo se lani poslovili od aktivistke Helene Anželak, rojene leta 1923. Med vojno je kot aktivistka delala na terenu.

Stanko Gabrijelčič

Konec lanskega septembra je umrl Stanko Gabrijelčič. Rojen je bil pred tridesetimi leti v Gorenji vasi. Avgusta 1944 je odšel v partizane v Briško-beneški odred. V bitki je bil ranjen in ujet, vendar je ušel in se ponovno pridružil partizanom. Po vojni je odšel na udarniško delo, nato se je zaposlil v Anhovem. Za zasluge je prejel medaljo za hrabrost in za slug za narod.

Anton Dežman

Na ljubljanskih Žalah so se borci in prijatelji že zadnjič poslovili od nosilca partizanske spomenice 1941 Antona Dežmana. V organizirano delo v OF se je vključil takoj po začetku vojne. V njegovi hiši je do jeseni 1942 delovala ilegalna tiskarna KP. Junija 1942 je vstopil v NOV. Deloval je kot radiotehnik v Črmošnjicah in drugih točkah ter opravljal intendantna dela za člane tehnike.

Roman Klešnik

V 80. letu starosti je v Zalogu umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Roman Klešnik.

V napredno delavsko gibanje je bil vključen od leta 1928, v organizirano delo OF pa od ustanovitve leta 1941. V NOV je vstopil maja 1942. Bil je bорец Štajerskega bataljona II. grupe odredov, Zapadno-dolenjskega odreda ter komisar Zaščitne čete Slovensko-hrvaške vojske partizanske bolnice v Žumberku.

Po osvoboditvi je poleg dolžnosti v organih RSNZ opravljal družbeno-politične funkcije v ZK, SZDL in ZZB NOV.

Marija Hadze

Umrla je Marija Hadze, rojena leta 1893 v Zgornjih Bitnjah. Med NOB ji je padel sin, Marija pa je po svojih močeh pomagala OF in v svojem stanovanju skrivala borce. Pokopana je na ljubljanskih Žalah.

Jožefa Halužan

Lani je umrla Jožefa Halužan, ki je bila rojena leta 1909 v Trzinu. Med NOB je izgubila moža. Pokopana je na trzinškem pokopališču.

Dominik Lotrič

Rojen je bil leta 1911. V NOB se je vključil leta 1942 in sodeloval v dražgoški bitki. Novembra 1943 je bil zaprt v Begunjah. Pokopan je v Dražgošah.

Marija Stegnar

Lani je umrla Marija Stegnar. Leta 1928 se je preselila v Vrhniko na Jesenice in se tam poročila s predvojnim revolucionarjem Francem Kraševcem. Že maja 1941. leta je jeseniški gestapo iskal njenega moža, ki se je umaknil v ilegalo in postal organizator vstaje na Gorenjskem. Marija je bila z dvema otrokoma zaprta v Šentvidu. Ko so jo izpustili, je odšla v ilegalo in bila veskozi povezana z OF. Zaradi tega so jo Italijani trikrat zaprli. Februarja 1944 se je vrnila v Kranj in sodelovala z ilegalski do konca vojne.

Jožeta Peterman

Jožeta Peterman-Popca se je rodila leta 1930 v vasi Malo Lese pri Zagradcu. Po odhodu očeta k partizanom je dvanaestletna Pepca začela delati z NOG in postala kurirka. Očetu in borcev je nosila hrano in prenašala pošto. Imela je tudi stalne zveze z aktivisti OF v Zagradcu in z njimi začela organizirano delati z NOB. Proti koncu vojne so jo Nemci prišli in grozili z ustrelitvijo. Po vojni se je udeležila udrniškega dela na progi Šamac-Sarajevo in na cesti bratstva in enotnosti.

Vinko Kranjc

Septembra lani smo se v Kočevju poslovili od Vinka Kranjca, rojenega leta 1909 v Pečinah pri Tolminu. Takoj na začetku vojne je bil interniran v italijansko taborišče, kjer je bil do jeseni leta 1942. Po prihodu iz internacije je odšel v partizane. Po vojni je služboval v ljudski milici in kasneje na posestvu Snežnik v Kočevski Reki.

Jože Mikulič

V Kočevju smo se lani poslovili od Jožeta Mikuliča iz Novih Laz pri Kočevski Reki. Rojen je bil leta 1926 v Beli vodi v Loškem potoku. Komaj 16-letni se je vključil v partizanske onote in bil bорец Jurišnega bataljona. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Francu Pirkoviču v spomin

»Iz Čortove četice je v mesecu dni zrastel bataljon, ki se je razdelil v tri čete. Prva je strahovala laško kraljevo vojsko v starodavnem kostanjevškem mestecu na Krki, druga krotila fašiste v široki šentjernejski dolini, tretja pa gospodarila v zahodnem Podgorju, od Sv. Roka na vinorodnem Tolstem vrhu pa vse tja do Novega mesta v širokem zavoju Krke in do Bele krajine, kjer je iz kvasa, ki so ga postavili mlitjevi belokranjski in gorjanski uporniki, rastel tako rekoč iz nič odred belokranjskih partizanov...«

Med 1946 in 1952 je delal v zveznih in republiških organih za notranje zadeve, poltj pa šest let kot predsednik novomeškega okraja in tri leta sekretar OK ZKS. Jeseni 1962 je prevzel delo generalnega konzula v Celovcu in se čez pet let vrnil v Ljubljano, kjer je kot predsednik Slovenske izseljenške matice nadaljeval delo med rojaki po svetu. Po upokojitvi je namenil svoje sposobnosti in sile predvsem zelo uspešnemu Odboru gorjanskega bataljona.

Franca Pirkoviča-Čorta je poznalo izredno veliko ljudi: mednje je prihajal z odprtim srcem in s toplim razumevanjem, saj je poznal trdo življenje v krajih pod Gorjanci in drugod po domovini. Zlasti ga je bolela dolgoletna nerazvitost doljenjskih krajev in v nemali meri gre njemu zasluga za hiter vzpon nekdanjega okrožja in okraja Novo mesto. Imel je razvit posluh za gospodarska vprašanja, zlasti pa tudi za kulturo, prosveto in zdravstvo, kjer sta z življenjsko družico Vilmo bila med pobudniki in soustvarjalci skokovitega napredka teh krajev. Posebno prizadeven je bil v akcijah, ki so jih leto za letom vodili in spodbujali nekdanji borci Gorjanskega bataljona v vaseh po vsem Podgorju, od Kostanjevice do Dolža in Gabrja. Ogromno prostovoljnega dela so opravili domačini v Podgorju, o čemer govore asfaltirane ceste, novi vodovodi in zajetja, obnovljene in nove šole ter številni drugi objekti. Vedel je, kako odkrita, poštna beseda lahko spodbudi skrite sile v ljudeh, zato uspehi v močnem vzponu doljenjskih krajev niso izostali.

Tovariš Frenk, priljubljen in vodilen delavec tudi v zeleni bratovščini, je bil ugleden in povsod spoštovan prijatelj. Vedel je, da lahko cvete blaginja le v svobodi in svoboda samo v pogumu. Oboje je izpričal z delom in življenjem ter potrdil z vsemi svojimi talenti. Slovo z njim konec lanskega decembra je ohranjeno v srcih vseh, ki smo ga poznali in imeli radi, v toplem spominu in trajni zahvali.

Tone Gošnik

Ana Repolusk

V sedeminosemdesetem letu je umrla znana ruška aktivistka Ana Repolusk. Doma je bila iz znane Zrnčeve kmetije pod Pohorjem. Poleg ostalih članov družine, se je tudi sama v poletju 1944 vključila v delo za NOB. Pomagala je pri organizaciji mladinskih in skojevskih sestankov, ki so bili na njihovi domačiji. Pri njih so vselej našli zatočišče pohorski borci. Pokopana je na ruškem pokopališču.

Karlo Jug

V petinosemdesetem letu je lani umrl Karel Jug, bорец, kurir in komandir karavle P-24, doma iz Volč pri Tolminu. Še kot deček je moral s starši v begunstvo. Kot Primorec je odšel v partizane. Udeležil se je partizanskega transporta primorskih partizanov na Dolenjsko. Po vrnitvi pa je bil določen za kurirja karavle P-24. Po kapitulaciji je bil njihov komandir vac do osvoboditve.

Jože Gorjup

V Koprivnici pri Bretnici smo se novembra lani poslovili od Jožeta Gorjupa, rojenega leta 1922. Bil je upokojeni rudar. V začetku julija 1944. leta je odšel v NOB. Vključil se je v Kozjanski odred. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Marija Zurec

Na jeseniškem pokopališču smo se lani poslovili od Marije Zurec. Takoj po okupaciji je začela delati v krajevnem odboru OF, spomladi leta 1942 pa je prebežala na Dolenjsko.

Štirinajsta seja koordinacijskega odbora podpisnikov družbenega dogovora v mladinskem prostovoljnem delu (iz naziva so črtali »samoupravnega«), ki je bila prejšnji teden v Ljubljani, je dala začetiti, da so priprave na letošnje brigadirsko poletje že v polnem teku. Splošna slika: živelo bo predvsem v podobni taborov, ki so postali za mlade zelo sprejemljiva oblika prostovoljnega dela, saj jih s svojo strokovnostjo zblizujejo po interesih in vzpodbujajo raziskovalnega duha.

Gre za tabore najrazličnejših področij, med njimi je prijavljenih največ ekoloških. Do-

Število podpisnikov sporazuma o izvedbi programa MPD '90 so skrčili na 18 in teh osemnajst bo obenem sestavljalo koordinacijski od-

Živa Drole

Čeprav je od slovenskega kulturnega praznika minilo že kar nekaj časa, nam dopisniki še vedno poročajo o prireditvah, ki so jih pripravili ob njem. Tako so v Koroškem pokrajinskem muzeju revolucije v Slovenjem Gradcu pripravili razstavo z naslovom »Ljudskofrontna gibanja na Slovenskem v letih 1935–1940«. Razstavo so oblikovali v celjskem muzeju revolucije pod vodstvom prof. Emila Lajha. Gre za prikaz dogajanj v letih pred drugo

Ni pa tudi naključje, da se je za pripravo takšne razstave odločil prav celjski muzej revolucije. Mnogi dogodki iz tistega časa so se zgodili prav v Celju oziroma njegovi okolici. Naj se spomnimo samo znanega celjskega zleta delavskih kulturnih društev Svoboda leta 1935, pa ustanovitve Zveze delovnega ljudstva leta 1939 in še marsičesa, na kar nam obuja spomine prav razstava v Slovenjem Gradcu. Naj dodamo še to, da je kustodinja koroškega pokra-

Tamburaški orkester kulturnoumetniškega društva Vrhpolje.

svetovno vojno, ki so bila v naši javnosti doslej kar nekam prezrta, čeprav so jih zgodovinarji kar dobro raziskali in opisali. Bistvo ljudskofrontnega gibanja je bilo povezovanje vseh naprednih, demokratičnih sil in družb po letu 1935 za obrambo pred vse bolj naraščajočo nevarnostjo fašizma. Gibanje se je na Slovenskem razvijalo sočasno s podobnimi gibanji v Evropi in tudi v jugoslovanskih deželah. Tudi na Slovenskem je bila povezovalni dejavnik naprednih sil Komunistična partija. Na Slovenskem je gibanje poudarjalo predvsem slovensko samostojnost demokratizacijo javnega življenja in socialno pravičnost. Iz njega je zrastle tudi osvobodilna fronta, organizacija, kakršne ni poznala nobena druga jugoslovanska dežela in kakršne ni bilo tudi nikjer drugje v okupirani Evropi.

jinskega muzeja Metka Založnik slovenjgraško razstavo popestrila z dodatkom, ki prikazuje omenjeno dogajanje prav na območju Koroške.

Druga prireditev ob slovenskem kulturnem prazniku, ki jo omenjamo, pa je kulturna prireditev v krajevni skupnosti Vrhpolje–Zalog v domžalski občini. Povezovali so jo tudi s svojim krajevnim praznikom, s katerim se spominjajo ustanovitve prvega odbora OF za Moravško dolino. Na proslavi so sodelovali sami domačini, trio bratov Svetlin iz Spodnjega Tustanja, učenci podružnične osnovne šole Vrhpolje, učenci osnovne šole Jurij Vega iz Moravč in drugi. Veliko priznanja pa je dobil tamburaški orkester kulturnoumetniškega društva Vrhpolje pod vodstvom Slavka Kokalja.

Adolf Ankon in Jože Novak

Predsednik Mestnega odbora ZZB NOV Maribor Jože Berce je v domu družbenih organizacij v Mariboru pripravil sprejem za dva prvoborca ob njunih življenjskih jubilejih. Ob tej priložnosti je čestital Jožetu Gričarju-Metodu ob njegovi 80-letnici in Iliji Mrdji za njegov 70. rojstni dan. Obema je izročil tudi spominsko darilo in poudaril njune zasluge med NOB in v povojnem razvoju naše države. Jože Gričar-Metod že od leta 1935 sodeluje v naprednem gibanju, član je ZK od leta 1942, in OF od leta 1941. V NOB je bil član Okrožnih komitejev KPS in OF Litija, Celje in Maribor. Tudi po vojni je opravljal vrsto odgovornih dolžnosti v Ljutomeru, Slovenski Bistrici, Prevaljah, Mariboru in Ljubljani. Nazadnje je delal kot direktor zavarovalnice v Mariboru, kjer je bil tudi upokojenec. Za svoje delo je prejel poleg spomenice 1941 tudi vrsto drugih visokih državnih odlikovanj. Tudi po upokojitvi je še vedno družbenopolitično aktiven. Tudi Ilija Mrdja se je že leta 1941 vključil v napredno gibanje in je od tega leta sodeloval v NOB. Bil je borec in starešina v 6. lički proleterski brigadi, v 2. lički in v 6. proleterski diviziji in še v nekaterih drugih partizanskih enotah, prejel je tudi več visokih državnih odlikovanj. Po upokojitvi je bil namestnik sekretarja OO ZK Koroška vrata in aktiven tudi v organizaciji ZRVS.

M. K.

V nedeljo, 18. februarja, je minilo natanko 47 let, kar se je Miloševa četa oziroma II. četa I. kozjanskega bataljona spopadla v Podsredi z Nemci in utrpela strašanske izgube. Padlo je 14 partizanov med njimi 3 grški vojni ujetniki partizani. Ob grobnici in spomeniku sredi Podsrede, na katerem so izpisana tudi imena ujetih partizanov, ki so bili v letih 1943 in 1944 ustreljeni kot talci, je bila v nedeljo spominska slovesnost. Po pozdravnih besedah predsednika odbora ZZB NOV občine Šmarje pri Jelšah Joža Lojena, kulturnemu programu domačih pevcev in recitatorjev in potem, ko so položili vence in cvetje na grobnico, je bil v dvorani gasilskega doma v Podsredi pogovor o bližnjih volitvah.

Staš

Staš

Planinsko društvo Zagorje ob Savi je v nedeljo, 11. februarja, organiziralo že drugi spominski pohod po poteh 1. Štajerskega bataljona na Zasavsko goro. Vreme več kot 600 pohodnikom ni bilo prav naklonjeno, bilo je oblačno, malce vetrovno in okrog desete ure je za vzorec začelo snežiti kar je najbolj navdušilo najmlajše, ki jih je bilo kar precej. Čeprav za Zasavsko goro vodi več poti je za udeležence spominskega pohoda samo ena obvezna. Le-ta pa vodi izpred rudarskega spomenika v Toplicah, kjer pohodnik prejme kontrolni kartonček, ki mu ga med potjo prek Čolnš-Jablane in Pleš do doma na Zasavski gori žigosa-jo. Tam mu potem kartonček zamenjajo za dnevnik pohoda, kjer je prostora za potrditev desetih pohodov, po katerih prejme pohodnik posebno plaketo, za drugi pohod dobi bronasto značko, srebrno za štirikratni in zlato za šestkratni pohod. Letos je bilo na Zasavski gori, ko so prehodili pot Revirske čete oz. 1. Štajerskega bataljona, 250 ljubiteljev rekreativnih spominskih pohodov. Pot je vodila mimo spominskih obeležij iz NOB.

budo temveč tudi in predvsem zaradi vzorne označitve smeri pohoda in brezplačni čaj v domu.

Skupina desetih planincev pa je z Zasavske gore nadaljevala pot do Slivne-GEOSS-a (geometričnega središče Slovenije), kjer je bila slovesnost ob slovenskem kulturnem prazniku, in prislunhnila besedam Matjeja Bora. **Staš**

Staš

V radovljjski občini so na pobudo prizadevnega likovnika in organizatorja Miroslava Pengala ustanovili novo likovno skupino 6 in 4. Tako se imenuje zato, ker jo sestavlja šest akademskih in štirje ljubiteljski slikarji. Njihov pokrovitelj je Radovljjska obrtna zadruga, mentor pa dr. Cene Avguštin, likovni kritik iz Radovljice. Člani skupine so akademski slikarji Martin Avsenik, Janez Boljka, Dora Plestenjak, Domen Slana, Hamid Tahir in Jaka Torkar ter amaterski slikarji Gaber Jensterle, Janko Korošec, Tine Markez in Miroslav Pengal.

Skupina se je javnosti prvič predstavila z razstavo 22 svojih del v avli občinske skupščine v Radovljici. Razstavo so pripravili ob slovenskem kulturnem prazniku. Ob otvoritvi je navzočim zapel mešani pevski zbor PDP Podnart. Hkrati so predstavili tudi pesmarico Moj mili dom avtorja in pevovodje Egija Gašperšiča.

Člani skupine 6 in 4 nameravajo razstavljati tudi v drugih razstaviščih v občini in na Gorenjskem.

Organizatorje tega pohoda velja pohvaliti ne samo za po-

Blíža se 45-letnica naše osvoboditve v Buchenwaldu. V jubilejnem letu 1990 smo povabljeni na proslavo v Buchenwald. Pismo nas je povabil veliki prijatelj Jugoslavije, predsednik mednarodnega komiteja BUCHENWALD – DORA tovariš Pierre Durand. Proslava v Buchenwaldu bo na spominski dan osvoboditve dne 11. aprila 1990, za kar bomo dobili pravočasno program proslave in ostala navodila.

Odbor Buchenwald – Dora je poveril organizacijo potovanja turistični agenciji »INEX« Ljubljana, Titova 25. Programu turistične agencije bo trajalo potovanje na komoratивно slovesnost 7 dni. Program zajema poleg sodelovanja na centralni proslavi v Buchenwaldu in Dori še obisk bivšega taborišča Rawensbrück in Sachsenhausen ter ogled znamenitosti vzhodnega Berlina. Rok prijave je do 31. decembra 1989.

Prijavite se pri potovalni agenciji INEX, Ljubljana
Titova 25.

NAČIN PLAČILA:

Stroški potovanja se plačajo pri agenciji po dogovoru z vsakim prijavitelcem. Predlagamo najugodnejšo varianto plačila: ob prijavi se plača vsoto dinarjev v vrednosti 10 DEM, drugi obrok se plača do 31. januarja 1990 v višini 150 DEM, tretji obrok dinarjev se plača do 28. februarja 1990 v višini 150 DEM, četrti obrok do 5. aprila 1990 v znesku 200 DEM.

Vsa pojasnila dobite pri agenciji. Pravočasna prijava
nujna zaradi rezervacij hotelov. Podrobna navodila glede
potovanja vam bomo sporočili takoj, ko bomo prejeli pro-
gram proslave v Buchenwaldu.

Ob smrti Toneta Turnherja je republiškemu odboru združenj borcev NOV Slovenije in njegovim svojem pokrajinskemu odboru Vsedržavnega združenja italijan tizanov za tržaško pokrajino izrekel pisno sožalje tudi nik pokrajinskega odbora Federico Vincenti. Obžalova za njegovo smrt ni zvedel prej temveč šele iz našega časopisa.

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana vabi vse svoje
borce na redno letno skupščino, ki bo v **petek, 9. marca 1994**
ob 16. uri v plavem salonu Doma JLA v Ljubljani.
Vabljeni vsi borci in njihovi svojci.

Predsednik PO Ljubljana
Karel Pohleven-D

★

Krajevna organizacija ZB NOV in družbenopolitične organizacije KS Ihan in OO ZZB NOV Domžale obveščajo aktiviste NOB, da bo komemoracija ob 46-letnici bitke na Oklem v soboto, 24. februarja 1990 ob 10. uri pri spomeniku na Oklem.

Zbrali se bomo ob 9. uri v Dobovljah od koder bomo vsi skupaj odšli k spomeniku na Oklo.
Vabljeni!

★

Partizanske smučine Cerkno 90

Če bodo snežne razmere dopuščale, bodo spominske smučarske tekme Partizanske smučine Cerkno-90 v nedeljo 11. marca 1990 (rezervni datum je 18. marec) po naslednjem programu:

ob 9.30 TEK – borci in borke NOB
ob 11.00 VSL – borke in borci NOB
ob 14.00 zaključna slovesnost in razglasitev rezultatov v hotelu
ETA Cerkno

Za borke NOB je predvideno tekmovanje v eni kategoriji. Za borbe pa za tek in VSL v dveh kategorijah (A – letnik 1926 in mlajši, B – letnik 1925 in starejši).

Prosimo, da se prijavite na obč. odboru ZZB NOV vaše občine ali na naš naslov **PARTIZANSKE SMUČINE CERKNO**.

Eventuelna odpoved tekmovanja zaradi pomanjkanja snega bo
v petek pred napovedano prireditvijo na Valu 202 Radia Ljubljana.
Organizacijski odbor

terme čatež

OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

do **emona hotels**

TV-15
Časopis borců
NOB

Ustanovitelja in izdajatelja: RO
NOV Slovenije in RK ZRVS Slo
nije
Naslov uredništva in uprave:
ljana, Dvoržakova 12, tel. 327-7
Delavci v uredništvu: Roman
pan (glavni in odgovorni ured
Živa Drole, Bojana Žokelj-J
Bojan Kuntarič, Milenko Str
(novinarji – uredniki rubrik),
Tinta (lektor-redaktor), Janez
le (tehnični urednik) in Mara
(tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega
Mira Svetina.
Žiro račun: 50100-678-4689
ZRVS Slovenije (za TV-19).
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom.
ka po mnenju Sekretariata za
SRS